

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

TINA TEMENT

**PRAVNO VARSTVO ŽIVALI PRED
MUČENJEM: PRIMERJALNI PREGLED
UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH IN
REŠITVE PRIMERNE ZA IZBOLJŠANJE
SLOVENSKE ZAKONODAJE**

Diplomsko delo

Maribor, 2010

**UNIVERZA V MARIBORU
PРАВNA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PРАВNO VARSTVO ŽIVALI PRED
MUČENJEM: PRIMERJALNI PREGLED
UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH IN
REŠITVE PRIMERNE ZA IZBOLJŠANJE
SLOVENSKE ZAKONODAJE**

**Študent: Tina Tement
Številka indeksa: 71158227
Študijski program: UNI-PRAVO
Študijska smer: Civilno pravo
Mentor: dr. Rajko Knez**

Maribor, februar 2010

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju dr. Rajku Knezu za strokovno pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Za pripravljenost za pomoč pri posredovanju predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali kot nadgradnje diplomskega dela pristojnim državnim organom in predstavljanju predloga zakona javnosti se zahvaljujem dr. Mejri Festić.

Zahvaljujem se staršem za velikodušno moralno in finančno podporo med študijem ter sestri Nini in prijateljem za številne spodbudne besede, ki so me pripeljale do cilja.

KAZALO

POVZETEK	6
SYNOPSIS	7
1. UVOD.....	9
2. PRAVNI POLOŽAJ ŽIVALI.....	12
2.1 ŽIVALI KOT SUBJEKT ALI OBJEKT PRAVA: TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	12
2.2 POZITIVNOPRAVNO PRIZNAVANJE PRAVIC ŽIVALI V TUJINI IN SLOVENIJI	15
2.3 VARUH PRAVIC ŽIVALI.....	17
3. PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM V SLOVENIJI	19
3.1 USTAVA RS	19
3.2 ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI.....	19
3.2.1 ZAKONSKO VAROVANE ŽIVALI	20
3.2.2 POJEM MUČENJA.....	20
3.2.2.1 Prepovedane oblike mučenja	20
3.2.2.2 Dopustno mučenje	23
3.2.3 ORGANI NADZORA TER NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI.....	25
3.2.3.1 Nadzorstvo nad izvajanjem zakona v praksi	29
3.2.4 VLOGA DRUŠTEV S PODROČJA ZAŠČITE ŽIVALI IN ZAVETIŠČ ZA ŽIVALI.....	30
3.2.5 SANKCIJE	32
3.3 POSREDNO UREJAJNJE VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM V DRUGIH ZAKONSKIH AKTIH.....	32
3.4 KAZENSKI ZAKONIK	33
3.4.1 KRATEK PREGLED SODNE PRAKSE	34
3.5 PRAVILNIK O ZAŠČITI HIŠNIH ŽIVALI	37
4. PRIMERJALNOPRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM IN TUJE ZAKONSKE REŠITVE PRIMERNE ZA SLOVENIJO.....	39
4.1 ZAKONSKO VAROVANE ŽIVALI	39
4.2 POJEM MUČENJA.....	40
4.2.1 PRIMERJALNI ZAKONSKI PRISTOPI K OPREDELJEVANJU MUČENJA	40

4.2.1.1 Velika Britanija: Mučenje in opustitev primernih ravnanj za zadovoljitev potreb živali, pohabljanje, zastrupljanje, krajšanje pasjih repov ter dejanja v zvezi z živalskimi borbami	41
4.2.2 SANKCIONIRANJE MUČENJA ŽIVALI IZ MALOMARNOSTI.....	47
4.2.3 ODGOVORNOST SKRBNIKA ŽIVALI ZA DOVOLITEV MUČENJA OZ. OPUSTITEV UKREPOV ZA PREPREČITEV MUČENJA.....	50
4.3 NADZORSTVO NAD IZVAJANJEM ZAKONODAJE O VARSTVU ŽIVALI PRED MUČENJEM.....	52
4.3.1 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA NEW YORK: DOBRODELNI ZAKONODAJNO-IZVRŠILNI ODDELEK ASPCA (ASPCA HUMANE LAW ENFORCEMENT DIVISION)	52
4.3.2 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA FLORIDA, OKRAJ MIAMI-DADE: ENOTA JAVNE SLUŽBE ZA ŽIVALI (ANIMAL SERVICES UNIT).....	54
4.3.3 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA ILLINOIS, GRANITE CITY: SPECIALIZIRANI ŽIVALSKI POLICISTI V OKVIRU OBSTOJEČIH POLICIJSKIH ENOT	56
4.3.4 VELIKA BRITANIJA: DRŽAVNI IN LOKALNI INŠPEKTORJI, POLICISTI TER VLOGA KRALJEVSKEGA DRUŠTVA ZA PREPREČEVANJE MUČENJA ŽIVALI (ROYAL SOCIETY FOR THE PREVENTION OF CRUELTY TO ANIMALS).....	57
4.3.5 MOŽNOSTI IZBOLJŠANJA UREDITVE NADZORSTVA NAD IZVAJANJEM ZAKONODAJE O VARSTVU ŽIVALI PRED MUČENJEM GLEDE NA TUJE VZORE.....	58
4.5 SANKCIJE	72
4.5.1 DENARNE IN ZAPORNE KAZNI.....	72
4.5.2 PREPOVED IMETNIŠTVA ŽIVALI.....	74
4.5.3 PSIHOLOŠKO SVETOVANJE.....	77
5. SKLEP	79
6. BIBLIOGRAFIJA	84

POVZETEK

V diplomskem delu je obravnavana slovenska pravna ureditev varstva živali pred mučenjem, pri čemer je poudarek na analiziranju rešitev, ki bi to ureditev lahko izboljšale. Najprej je predstavljen sam pravni položaja živali, kot ga opredeljujejo teoretiki ter stanje na področju pozitivnopravnega priznavanja pravic živali (tj. lastnosti omejenega ali pasivnega pravnega subjekta z določenimi upravičenji, ne pa obveznostmi) v Sloveniji in tujini. Avtorica ugotavlja, da je moralne in teoretične podlage sistema živalskih pravic še potrebno utrditi, da bi ga lahko celovito izgradili ter naredili vzdržnega, do takrat pa je potrebno še naprej izpopolnjevati sistem zaščite živali. Sledi predstavitev obstoječega slovenskega sistema pravne zaščite živali pred mučenjem, pri čemer avtorica opozarja na njegove pomanjkljivosti, in sicer zlasti na nejasnosti pri opredeljevanju posameznih prepovedanih oblik mučenja, na potrebo po zakonski prepovedi nekaterih novih oblik povzročanja trpljenja živalim ter po drugi strani na neumestnost določb, ki dopuščajo trpljenje živali za doseganje tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta estetika ali prihranek denarja. Posebej izpostavlja trenutno najbolj aktualno in perečo problematiko izvršljivosti slovenske zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem, kjer so spremembe najnujnejše. Avtorica nadalje analizira ureditev varstva živali pred mučenjem v nekaterih drugih državah ter identificira najboljše primerjalnopravne rešitve. Na tej podlagi podaja teze ter predloge za spremembe slovenske zakonodaje na tem področju. V tej zvezi med drugim predlaga uvedbo kazenskopravnega sankcioniranja mučenja živali iz malomarnosti ter odgovornosti skrbnika živali za dovolitev mučenja oz. opustitev ukrepov za preprečitev mučenja vsaj za prekršek mučenja živali. Podrobno se posveti pripravi najustreznejših predlogov rešitev za izboljšanje nadzorstva nad izvajanjem zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem in v tem okviru možnostim uvedbe t.i. »živalske policije« (*animal police*), kot jo poznajo v tujini, tudi pri nas. Pri tem pride do sklepa, da bi bilo najbolje, da bi se takšna organizacija, namenjena izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje o zaščiti živali, organizirala v okviru državne uprave. Namesto ustanovitve novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo predlaga reorganizacijo že obstoječih organov znotraj VURS ter ustanovitev zavetišč v njihovem okviru oziroma vzpostavitev tesnega sodelovanja z obstoječimi zavetišči. Po njeni zamisli bi znotraj takšne organizacije nadzorstvo samostojno ali skupaj z uradnimi

veterinarji opravljali uniformirani »uradni nadzorniki za zaščito živali«, kot je poimenovala osebe, ki bi za opravljanje tovrstnega dela morale izpolnjevati milejše pogoje kot uradni veterinarji. Tem bi poleg obstoječih pravic in dolžnosti podelila nekatera nova pooblastila. Na koncu je predmet razprave kaznovalna politika. V tej zvezi avtorica opozarja na potrebo po zvišanju obstoječih sankcij za prekrške mučenja živali, ki so nezadostne in tudi primerjalno med najnižjimi ter zato ne morejo delovati preventivno. Predlaga še uvedbo dveh novih sankcij, tj. sankcijo prepovedi imetništva živali ter sankcijo psihološkega svetovanja za kaznivo dejanje mučenja živali tudi poleg izrečene denarne ali zaporne kazni.

Ključne besede: pravice živali, varuh pravic živali, mučenje živali, društva s področja zaščite živali, zavetišča za živali, mučenje živali iz malomarnosti, odgovornost skrbnika živali za dovolitev mučenja oz. opustitev ukrepov za preprečitev mučenja, živalska policija, prepoved imetništva živali, psihološko svetovanje.

SYNOPSIS

Diploma thesis deals with Slovene legal regulation of protecting animals from acts of cruelty. The emphasis is on analyzing the solutions that could improve this regulation. Legal position of animals determined by theorists and the state in the field of positively legal acknowledging of animal rights (i.e. characteristics of limited or passive legal subject with certain justifications and not obligations) in Slovenia and abroad is introduced first. The author detects that it is necessary to strengthen moral and theoretical bases of the system of animal rights and that it could be comprehensively shaped and made bearable but until then the system of animal protection needs to keep being perfected. The presentation of existing Slovene legal system of protecting animals from acts of cruelty follows. The author points out its deficiencies, like for example the vagueness of some prohibited forms of cruelty, the need for legal prohibition of some novel forms of causing suffering to animals and on the other side the inappropriateness of statutory provisions that allow animal suffering for achieving inappropriate and unworthy goals such as aesthetics or saving money. The author stresses currently the most topical issue of executing the Slovene legislation on protecting animals from acts of cruelty, where changes are most imperative. Furthermore she analyses the regulation

of protecting animals from acts of cruelty in some other countries and identifies the best comparatively legal solutions. On that basis she introduces theses and suggestions for changing Slovene legislation in this field. In that regard among other things she proposes the introduction of criminal law to sanction negligent animal cruelty and the responsibility of the caretaker for allowing cruelty to happen and for the abandonment of measures for preventing cruelty at least for offence of animal cruelty. She fully investigates the most suitable solutions for improving supervision over execution of legislation on protecting animals from acts of cruelty and in this aspect the possibilities of introducing animal police (as known abroad) in Slovenia. She concludes that it would be best if that kind of organization, intended solely to supervision of execution of legislation on protecting animals, was organised by state administration. Instead of establishing a new body in composition of ministry in charge of veterinary medicine, she suggests reorganization of already existent bodies within VURS and establishment of new shelters or tight collaboration with existing shelters. She believes that supervision inside such organisation should be carried out independently or in collaboration with official veterinaries by uniformed »official supervisors for animal protection«, as she named people, who would in order to do their job have to meet milder conditions as official veterinaries. These official supervisors for animal protection would beside existent rights and duties be given some new authorisations. Towards the end of the diploma thesis the object of the discussion is punitive policy. The author expresses the need to increase existent penalties for offences of animal cruelty. She believes that existent penalties are insufficient and comparatively among the mildest, therefore they cannot function preventively. She also suggests the introduction of two new sanctions, namely the sanction that would prohibit the ownership of animals and sanction of psychological consultancy for criminal offence of animal torture beside monetary or imprisonment punishment.

Keywords: animal rights, animal rights keeper, animal cruelty, animal protection societies, animal shelters, negligent animal cruelty, the responsibility of the caretaker for allowing cruelty to happen and for the abandonment of measures for preventing cruelty, animal police, prohibition of the ownership of an animal, psychological consultancy.

1. UVOD

Znamenita izjava indijskega politika, voditelja in borca za človekove pravice Mahatma Gandhija se glasi: »Veličino in moralni razvoj naroda lahko izmerimo z njegovim odnosom do živali.«¹ Med moralo in pravom obstaja tesna povezava. Teoretiki so večkrat opredelili pravo kot minimum morale, kar je mogoče razumeti tako, da mora vladajoča in splošno sprejeta morala vsaj v določenem obsegu pozitivno vrednotiti pravo, če naj bo to družbeno učinkovito. To z drugimi besedami pomeni, da je, oziroma bi naj bilo, pravo odraz vladajoče in splošno sprejete morale. In kakšna je slovenska pravna ureditev varstva živali in posledično kakšen je potemtakem moralni razvoj in veličina slovenskega naroda?

Zakonsko urejanje varstva živali pred mučenjem predpisuje že sama *Ustava Republike Slovenije*.² Krovni zakon na področju varstva živali, *Zakon o zaščiti živali*,³ je slovenski parlament sprejel leta 1999.⁴ Od takrat je dvakrat doživel spremembe in dopolnitve, prvič leta 2003 in drugič leta 2007, na njegovi podlagi pa so bili sprejeti tudi številni podzakonski predpisi. *ZZZiv* ureja celotno področje varstva oz. zaščite živali, kamor spada tudi varstvo živali pred mučenjem, ki je predmet te diplomske naloge. Poleg *ZZZiv*, ki je najcelovitejši zakonski akt, ki neposredno ureja varstvo živali pred mučenjem, to problematiko posredno urejajo tudi nekateri drugi zakonski akti. Živali uživajo posebno zaščito tudi v kazenskopravni zakonodaji. **Slovenska zakonodaja s področja zaščite živali pred mučenjem torej obstaja, vendar je v nekaterih pogledih pomanjkljiva in nejasna, do velikih težav pa prihaja tudi pri izvrševanju zakonov.**

Za bolj nazorni prikaz stanja naj navedem primer kužka Bilija, s katerim sem se sama srečala. Bili, majhen mešanec, je od rojstva in nadaljnjih pet let živel pri svoji skrbnici, starejši ženski, na kmetiji v okolici Ptuja. Ves ta čas je bil privezan na približno 4 metre dolgi ostri žici in sicer tako, da je en konec žice bil pritrjen na strop gospodarskega poslopja, drug pa namesto ovratnice Biliju okrog vratu. Gospodarsko poslojje je

¹ V: Regan, *Pravice živali: filozofske postavke*, samozaložba Lea Eva Muller, Ljubljana 1999, str. 11.

² Uradni list RS, št. 33I/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/2004, 69/04, 68/06, v nadaljevanju: *Ustava RS*.

³ Uradni list RS, št. 98/99, 126/03, 20/04-UPB1, 61/06-ZDru-1, 14/07, 43/07-UPB2, v nadaljevanju: *ZZZiv*.

⁴ *ZZZiv* je začel veljati 18.12.1999.

sestavljala le streha, ki je kužka sicer v neki meri varovala pred padavinami in sončno pripeko, ker poslopje ob straneh ni bilo ograjeno pa ni bil zaščiten pred vetrom in mrazom. Bili ni imel nikakršnega uti podobnega zavetja, privez pa mu je omogočal gibanje le na izredno majhni površini (približno 5 kvadratnih metrov). Skrbnica je sicer psa redno hranila, nikoli pa ga ni odvezala ali morebiti celo peljala na sprehod. Žica se je zato Biliju dobesedno vrasla v kožo, težko poškodovano je imel tudi tačko, ki je nikoli ni nihče oskrbel. Vsa ta leta ni prišlo do nobene prijave mučenja živali, uradni veterinarji, ki so celo obiskali kmetijo v času razhajanja ptičje gripe in takrat odredili nekatere ukrepe v zvezi s kokošmi na kmetiji, pa so spregledali številne kršitve zakonskih in podzakonskih predpisov zadevajoč Bilija. Četudi bi uradni veterinarji kot pristojni inšpektorji želeli ukrepati, bi imeli na voljo bore malo ukrepov, ki bi dejansko vplivali na izboljšanje položaja in kvalitete življenjskih razmer psa. Za psa še najugodnejša rešitev bi bila odredba odprave nepravilnosti, kar bi za Bilija pomenilo nekoliko daljšo dolžino priveza in uto, če bi seveda skrbnica upoštevala navodila inšpektorjev. V nasprotnem primeru bi jo po obstoječi zakonodaji lahko kaznovali z globo od 200 do 400 eurov. Psa bi skrbnici lahko tudi začasno ali trajno odvzeli in ji prepovedati stike z njim, Bilija pa bi v tem primeru namestili v zavetišče. Zavetišče bi ga lahko oddalo primernemu skrbniku, če pa to ne bi bilo možno (kar bi se najverjetneje zgodilo), bi ga lahko po 30 dneh v zavetišču usmrtili. Enaka usoda je čakala Bilija ob smrti skrbnice, vendar se mu je po tolikih težkih letih nasmehnila sreča, saj sta ga vzela k sebi moja stara starša. Več mesecev je trajalo, da se mu je zacelila globoka in približno dva centimetra široka rana okrog vratu in da mu je na tem mestu ponovno začela rasti dlaka. Sprva tudi sploh ni znal hoditi naravnost in se je več čas vrtel v krogu, kot je bil navajen zaradi dolgoletne privezanosti na žico. Sedaj pa je gospodar dvorišča, ima svojo s senom postlano uto, cela družina pa se izmenjuje in ga vodi na sprehode. Na žalost pa je podobnih primerov živali, ki trpijo veliko in le redki se razrešijo živalim v prid.

Menim, da slovenska pravna ureditev varstva živali pred mučenjem, ki »dopušča« takšne usode živali, ni odraz večinske morale in odnosa Slovencev do živali, kar pomeni, da so potrebne nekatere spremembe in izboljšave. V diplomskem delu se bom zato osredotočila na probleme pomanjkljivosti, nejasnosti in izvršljivosti te ureditve ter predstavila na kakšne načine jih rešujejo nekatere izbrane tuje zakonodaje. Na podlagi primerjalnega pregleda bom poskušala najti rešitve, ki bi lahko prišle v poštev tudi v

Sloveniji in bi bile kompatibilne z našim pravnim sistemom. Pri tem bo poudarek na predstavitvi oblik krivde, ki jih pri storitvi mučenja živali sankcionirajo primerjalni akti o zaščiti živali, instituta odgovornosti skrbnika živali za dovolitev mučenja oz. opustitev ukrepov za preprečitev mučenja, primerjalnih višin denarnih in zapornih kazni za prekrške oziroma kazniva dejanja mučenja živali ter sankcij prepovedi imetništva živali in psihološkega svetovanja, ki ju pri nas ne poznamo, vse v luči iskanja rešitev za izboljšanje slovenske pravne ureditve proti mučenju živali. Največji izziv mi bo predstavljala priprava najustreznejših predlogov rešitev za izboljšanje nadzorstva nad izvajanjem zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem in v tem okviru možnost uvedbe t.i. »živalske policije« (*animal police*)⁵ v posameznih različicah, kot jih poznajo v tujini, tudi pri nas.

Za bolj jasen in razumljiv prikaz možnih izboljšav slovenske zakonodaje s področja varstva živali pred mučenjem bom najprej predstavila obstoječo ureditev v Sloveniji in teoretična izhodišča samega pravnega položaja živali ter stanje na področju pozitivnopravnega priznavanja pravic živali (tj. lastnosti omejenega ali pasivnega pravnega subjekta z določenimi upravičenji, ne pa obveznostmi) pri nas in v tujini.

⁵ Smiselni avtoričin prevod.

2. PRAVNI POLOŽAJ ŽIVALI

2.1 ŽIVALI KOT SUBJEKT ALI OBJEKT PRAVA: TEORETIČNA IZHODIŠČA

Za utemeljitev moralne in pravne odgovornosti nekega bitja je potreben obstoj določenih lastnosti zavesti, kot je razum, prištevnost in svoboda odločanja. Živali teh lastnosti zavesti nimajo. Le človek dojema dobro in zlo, pravilno in nepravilno in zato je le človek aktivni etični subjekt. Na podlagi tega je jasno, da živali niti medsebojno niti do ljudi nimajo nikakršnih dolžnosti in zaradi tega ne morejo storiti deliktov, tj. prekršiti dolžnosti ter biti moralno in pravno kaznovane. Drugače je s pravicami živali. Tradicionalna etika sicer iz istih razlogov (odsotnost razuma, prištevnosti in svobode) meni, da živali ne morejo imeti moralnih in pravnih upravičenj, torej pasivne subjektivitete, vendar je ta argument za utemeljitev filozofske osnove takšnega stališča nezadosten. Moralna in pravna upravičenja imajo namreč tudi otroci in umobolni oziroma ljudje, ki nimajo navedenih lastnosti. Filozofska osnova o nepriznavanju pravic živali se nahaja v antropocentričnem prepričanju, po katerem je človek postal gospodar narave in je edini med živimi bitji ustvarjen po »božji podobi« ali pa je edini, ki lahko na podlagi »pravice močnejšega« po svoji volji razpolaga z drugimi bitji kot s sredstvi za svoje cilje in zadovoljstvo. Takšno razumevanje izraža npr. angleški *Catholic Dictionary* iz leta 1884, v katerem je zapisano: »Živali nimajo nikakršne dolžnosti, saj jim ni dana svobodna volja, brez katere izvršitev dolžnosti ni mogoča; zato tudi nimajo upravičenj, kajti upravičenja in dolžnosti so korelativi. Živali so ustvarjene za človeka, ki ima do njih enake pravice kot do rastlin in kamnin. Lahko jih, po izrecnem dovoljenju boga, ubija zaradi svoje prehrane; in če je dovoljeno, da jih brez stroge nujnosti uniči zaradi prehrane, potem mora biti dovoljeno tudi, da se ubijejo ali da se jim povzroči bolečina zaradi slehernega dobrega in razumnega cilja (npr. napredek človeškega znanja, zdravje in celo rekreacija).« Tradicionalna etika in jurisprudenca (pridružujejo pa se jima tudi nekateri sodobni zoofili) pojasnjujeta svoje stališče, da živali ne morejo biti nosilci moralnih in pravnih upravičenj tudi s tem, da je mogoče živali povsem dobro zavarovati tako, kot se varujejo kulturni spomeniki. Živali bi potemtakem, podobno kot razne dragocene dobrine, varovali tako, da bi ljudi zavezali k pravilnemu ravnanju z njimi, pri čemer bi hkrati vse ali nekatere ljudi pooblastili, da od

drugih zahtevajo (ker prav tega živali same ne morejo storiti) takšno pravilno ravnanje ter da obtožijo in kaznujejo tiste, ki takšno obveznost prekršijo. Po takšnem razumevanju bi torej ljudje imeli nekatere dolžnosti do živali za kršitev katerih bi bili tudi odgovorni, živali pa ne bi imele korelativnih upravičenj do ljudi. Nosilci teh upravičenj ali pristojnosti za skrb glede varstva živali bi bili le določeni ljudje. Zagovorniki živalskih pravic na navedeni dve utemeljitvi odgovarjajo, da (kot rečeno) razum in prištevnost nista nujna pogoja za posedovanje moralnih in pravnih upravičenj, ki jih kakor mladoletniki in umobolni lahko imajo tudi živali. Drug, odločilen argument za priznavanje moralnih in pravnih upravičenj živalim pa je ta, da je iz praktičnih razlogov potrebno in primerno, da se živalim priznajo neka upravičenja, kar ne pomeni le vztrajanja pri obveznosti ljudi, da skrbijo za živali kot vrednote po sebi. V kolikor bi živali dobile nekatera upravičenja nasproti ljudem, bi ljudje imeli neposredne obveznosti nasproti živalim, ne pa zgolj obveznosti do drugih ljudi glede na živali, kršenje takšnih človekovih obveznosti pa bi predstavljalo moralni in pravni delikt nasproti živalim in ne ljudem. Poleg teh dveh predstavljenih glavnih argumentov proti priznavanju pravic živali zasledimo še stališča nekaterih radikalnih animalistov (npr. *Castiglione* in *Singer*), ki štejejo vprašanje živalskih pravic v glavnem za teoretično-akademsko ali retorično tematiko, brez pomembnejših posledic za dejanski položaj živali v razmerju do človeka. Nasprotno npr. kalifornijski profesor *Regan* utemeljuje pravice živali z dokazovanjem, da imajo nekatere živali z ljudmi skupne tudi določene višje psihične sposobnosti, ki so pravzaprav konstitutivne za moralno subjektivnost.⁶ *Cavalieri* predlaga rešitev pravic živali v okviru t.i. »razširjene teorije človekovih pravic«. Človekove pravice so negativne pravice oz. pravice do nevmešavanja in določajo poln moralni status bitij na katere se nanašajo. Za vstop v to sfero se zahteva, da je akter intencionalno bitje, ki ima cilje in jih hoče doseči, ni pa za to potrebna razumnost. Za bitja, ki izpolnjujejo pogoj intencionalnosti pa je značilna sposobnost uživanja svobode in blagostanja ter življenja. Če bi zavrgli specizem⁷ in postavili nove, ne le tipično človeške kriterije za njihovo dodeljevanje, tako postavljene človekove pravice ne bi več predstavljale ovire za širitev na nečloveška bitja.⁸ Danes pa postaja vse bolj prepričljiva tudi primerjalna ekološka argumentacija, ki ne izhaja iz

⁶ Prim: Visković, *Pravice živali*, v: *Pravnik*, Letnik 50, št. 11-12, Ljubljana 1995, str. 589-592.

⁷ »Specizem je prepričanje, da so pripadniki biološke vrste *Homo sapiens* boljši od pripadnikov katerekoli druge biološke vrste zgolj zato, ker pripadajo tej vrsti« (Regan, str. 6).

⁸ Prim.: Keresteš, *Živali v pravu – med subjektom in objektom*, v: *Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru*, Letnik II, št. 1, Maribor 2006, str. 15.

raziskovanja trpljenja in zadovoljstva posamičnih živali, na kar se sklicuje *Regan*, temveč iz potrebe po varstvu vseh anorganskih pogojev življenja in vseh vrst živih bitij, rastlinskih in živalskih, kot sestavin ekološke verige v biosistemu Zemlje kot vrednote po sebi. Kombinacijo etičnih in ekoloških razlogov za priznanje pravic predstavlja *Univerzalna deklaracija o pravicah živali*. Deklaracija, ki ima sicer zgolj moč moralne avtoritete in nima pozitivnopravne moči, je bila s podporo Unesca sprejeta 15.10.1978 v Parizu na srečanju Mednarodne zveze za pravice živali, pomeni pa kompromis med popolno ravnodušnostjo do trpljenja živali in radikalnimi zahtevami obveznega vegetarijanstva. V njej so izražena temeljna moralna in pravna upravičenja, ki bi jih morali priznati živalim, strniti pa jih je mogoče v naslednje temeljne tipe pravic:

- pravica vseh živali do ohranitve vrste;
- pravica do nedotakljivosti življenja negospodarskih vrst;
- pravica do nedotakljivosti svobode, ki ustreza vsaki vrsti ali kategoriji živali;
- pravica do nastanitve, ki ustreza vsaki vrsti;
- pravica vseh živali, da jim človek ne zadaja nepotrebne bolečine ter ne povzroča trpljenja in škode;
- pravica vseh živali do človekovega skrbništva ob motenih ekoloških okoliščinah.⁹

Sama ne delim mnenja *Koritnika*, ko govori o tem, da so teoretična razmišljanja o priznavanju pravic živali za konkretno živo nečloveško bitje kaj malo pomembna ter da je za varstvo živali pred mučenjem, bolj kot dejstvo, ali žival je subjekt upravičenj ali ne, pomembno to, da je tovrstno ravnanje prepovedano.¹⁰ Mislim, da bi vzpostavitev sistema živalskih pravic vendarle doprinesla k zanesljivejšemu varstvu živali s strani pravnega reda in odvrčanju od povzročanja trpljenja drugim pravnim subjektom ter da bi od takšnega pristopa živali dejansko imele koristi. V literaturi sem zasledila zanimivo primerjavo položaja živali in sužnjeve, ki nazorno prikazuje, da samo zaščita živali ni dovolj. Če bi npr. zgolj popravili položaj sužnjeve bi v resnici ovekovečili suženjstvo. Seveda pa to ne pomeni, da nasprotujem normativnim aktivnostim uveljavljanja posebne zaščite živali med objekti prava. Živalim bi torej bilo v pravu mogoče podeliti položaj subjekta in s tem nosilca pravic, podobno kot se je to že storilo za pravne osebe

⁹ Prim: Visković, *Pravnik* 1995, str. 596-599.

¹⁰ Prim: *Koritnik*, Nekaj pogledov na pravno ureditev varstva živali pred mučenjem, v: *Priloga Pravne prakse*, Letnik 25/729-730, št. 7-8, Ljubljana 2006, str. III.

in k temu je potrebno težiti, vendar, kot opozarja *Keresteš*, morda še ni prišel pravi čas za takšne korake. Tudi če bi se odločili to storiti, namreč še vedno ostaja odprta vrsta vprašanj, od tega katere pravice jim priznati in ali jim priznati pravico do življenja glede na neizogibno dejstvo, da so živali še vedno temelj prehrane večine ljudi, ali obravnavati vse živali enako, čeprav so med njimi velike razlike, kako naj svoje pravice uveljavljajo v pravnem redu itd. Največjo dilemo predstavlja pravica živali do življenja, saj so, kot rečeno, živali vir prehrane ljudi in po eni strani lahko pride do pomislekov o tem, ali je človek dolžan spoštovati živalsko življenje, če ga živali medsebojno ne spoštujejo po drugi strani pa o tem, ali bi s priznanjem zgolj nekaterih živalskih pravic sploh izpolnili pričakovanja. Vsekakor tudi sama menim, da je potrebno še naprej **izgrajevati sistem zaščite živali, medtem pa utrjevati tudi moralne in teoretične podlage sistema živalskih pravic ter se poleg njegove načelne utemeljitve posvečati predvsem njegovi celoviti izgradnji.**¹¹

2.2 POZITIVNOPRAVNO PRIZNAVANJE PRAVIC ŽIVALI V TUJINI IN SLOVENIJI

Predstavljena razmišljanja o potrebi priznavanja pasivne pravne subjektivitete živalim, kar pomeni tudi priznavanje nekaterih njihovih pravic, do sedaj niso imela večjega učinka na pozitivnopravno ureditev razmerij človek-žival. Tudi v pravnih ureditvah, kjer so doseženi najvišji standardi altruističnega pravnega varstva živali (npr. skandinavske države, Nemčija in Nizozemska), pravo živali še vedno smatra za objekte in ne subjekte s pripadajočimi pravicami. Normativno je najvišji domet dosežen v nekaterih zakonskih načelih, ki napeljujejo na to, da se danes pravzaprav nahajamo v prehodnem obdobju priznanja živali kot »objektov sui generis« ali posebej zavarovanih objektov.¹² Deveti člen *Univerzalne deklaracije o pravicah živali* zahteva, da mora biti poseben status živali priznan tudi z zakonom in za njegovo uresničitev so torej nekatere države sprejele posebne zakonske norme, ki sicer živalim ne podeljujejo pravic, jih pa vsaj deklarativno ločijo od stvari. Takšen primer je člen 90a nemškega *Civilnega (državlanskega) zakonika*,¹³ ki določa, da živali niso stvari, da bodo zavarovane s

¹¹ Prim: Keresteš, Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru 2006, str. 16.

¹² Prim: Visković, Pravniki 1995, str. 602.

¹³ *Bürgerliches Gesetzbuch (Civilni (državlanski) zakonik (Nemčija))*, z dne 18. avgust 1896 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) s spremembami.

posebnimi zakoni ter da se za njih uporabljajo predpisi, ki veljajo za stvari, če ni drugače določeno. Podobne določbe poznajo tudi v Avstriji in Švici.¹⁴

V slovenskem pravnem sistemu so živali prav tako objekti prava, poleg tega pa naše pravo ne pozna nikakršnih določb, ki bi živalim priznavale poseben položaj med drugimi objekti prava, podobno kot zgoraj navedene določbe. Žival v slovenskem *Stvarnopravnem zakoniku*¹⁵ ostaja stvar, edine omejitve pri živalih, za razliko od stvari, so v prepovedi mučenja in povzročanja trpljenja, kar pa ne vpliva na sam pravni položaj živali. So pa pri nas že bili poskusi izboljšanja pravnega položaja živali in celo priznanja živalskih pravic. Tako je Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice predlagalo dopolnitev veljavne ustavne določbe o zakonskem urejanju varstva živali pred mučenjem v 72. členu s sledečim tekstom:

»Vsaka žival ima pravico do življenja ustrezno svoji vrsti. Ta pravica se lahko odvzame ali omeji samo v nujnih primerih iz razlogov javnega interesa ter po postopku in pod pogoji, ki jih določa zakon. Pravice živali izvršuje varuh pravic živali, ki lahko v njihovem imenu vlaga na sodišča ali druge organe tožbe ali druga pravna sredstva, kar lahko naredi tudi vsaka zainteresirana oseba, če varuh pravic v določenem roku ne vloži pravnega sredstva za zaščito pravic živali. Zakon ureja pravice in obveznosti varuha pravic živali.«¹⁶

Koritnik trdi, da je »tovrstni predlog bil najverjetneje že pred vložitvijo pobude obsojen na neuspeh. Ponavadi je prvi in zadostni razlog že pomanjkanje sredstev.«¹⁷ Kljub neuspelem poskusu spremembe *Ustave RS* pa v okviru Društva za osvoboditev živali in njihove pravice deluje varuh pravic živali, o čemer bo govora v naslednjem poglavju. Menim, da poleg finančnih razlogov o katerih govori *Koritnik*, ki glede na to, da varuh pravic živali trenutno deluje brez posebnih proračunskih sredstev, niso ali vsaj ne bi smeli biti ovira, obstajajo tudi drugi razlogi za neuspeh pobude o ustavnem priznanju pravic živali. Ustave nekaterih držav sicer, kot bo predstavljeno v poglavju 3.1, poudarjajo poseben status živali, ne priznavajo pa jim položaja pasivnega pravnega subjekta. Mislim, da je nesmiselno (vsaj trenutno) pričakovati, da bo Slovenija naredila

¹⁴ Prim: Keresteš, Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru 2006, str. 6.

¹⁵ Uradni list RS, št. 87/02, 18/07 Skl.US: U-I-70/04-18, v nadaljevanju: *SPZ*.

¹⁶ <http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?arhv=00318>.

¹⁷ *Koritnik*, Priloga Pravne prakse 2006, str. III.

tako velik korak naprej pri zaščiti živali in v stavi živalim priznala pravice, **utemeljeno in potrebno pa se mi zdi vsaj zakonsko priznanje živali kot »objektov sui generis« ali posebej zavarovanih objektov.** Glede na to, da so ustavne spremembe redke in da je zanje potrebna posebna kvalificirana večina v parlamentu, bi bilo najprimerneje priznanje posebnega položaja živali v *SPZ-ju* ali *ZZZiv*.¹⁸ Keresteš zatrjuje, da dejstvo, da slovensko pravo ne pozna določb, ki bi živalim podeljevale poseben status med objekti prava, ne pomeni, da živali po našem pravu niso posebej zaščiten objekt prava, saj jim zaščito podeljuje *ZZZiv* in *KZ-1* ter da so te norme v drugih državah zgolj programske in deklaratorne, brez prave normativne vsebine, ki odpirajo več vprašanj kot rešujejo problemov.¹⁹ Z navedenim se sicer strinjam, pa vendar ne vidim razlogov, da ne bi torej že obstoječega položaja živali kot posebej varovanih objektov prava tudi izrecno deklarirali. Menim namreč, da, četudi določbe, da živali niso stvari, da so naša sobitja, da jih je potrebno spoštovati in zaščititi njihovo dostojanstvo, da imajo posebno vrednost večjo od uporabne vrednosti za človeka ipd. ne bi imele neposrednih praktičnih učinkov, bi vsaj načelno priznavanje posebnega položaja živali med stvarmi s strani prava pripomoglo k dvigu pravne zaščite živali in zavesti ljudi. Sama nanje gledam kot na **neke vrste programske norme, ki bi pomenile prvi korak na poti do priznanja pravic živali, ki je žal postopna.**

2.3 VARUH PRAVIC ŽIVALI

Priznanje pravic živali bi pomenilo, da živali dobijo lastnost omejenega ali pasivnega pravnega subjekta v razmerju do ljudi (subjekta z določenimi upravičenji, ne pa obveznostmi in odgovornostmi). Hkrati bi postali ljudje neposredno nasproti živalim pravno zavezani in odgovorni za vsa tista delovanja in nedelovanja, ki zadovoljujejo njihova (pozitivna in negativna) upravičenja. Ker pa živali ne morejo same varovati svojih upravičenj, bi bilo treba šteti, da so vsi ljudje (še posebej lastniki živali in tisti, ki

¹⁸ Statusa posebej zaščitenih objektov prava namreč v drugih državah ne določajo le ustave in civilni oz. stvarnopravni zakoniki, temveč tudi zakonski akti s področja zaščite živali. Tako je npr. v 1. členu tovrstnega nemškega zakona določeno, da je namen zakona, da, zaradi odgovornosti človeka do živali kot sobitja, varuje živalsko življenje in blagostanje. Posebno odgovornost do živali kot naših sobitij omenja tudi 1. člen avstrijskega Zakona o zaščiti živali. Norveški zakon s področja zaščite živali pa omenja spoštovanje do živali (1. člen) ter pravi, da imajo živali notranjo vrednost ne glede na uporabno vrednost za človeka in da je zanje potrebno dobro skrbeti ter jih varovati pred nepotrebnim stresom in pritiskom (3. člen). Termini kot »sobitja« in »notranja vrednost« so vsekakor namenjeni razjasnitvi položaja živali kot posebej zaščitenih objektov.

¹⁹ Prim: Keresteš, Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru 2006, str. 8 in 16.

bi bili za ta namen imenovani na mesta javnih uslužbencev) zastopniki ali skrbniki interesov in pravic živali s pravico in obveznostjo, da skrbijo za pravice živali in vložijo tožbo zoper vsakogar, ki jih z delovanjem ali nedelovanjem krši. Takšno ureditev si je zamislilo Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, ko je predlagalo spremembo *Ustave RS* tako, da bi se živalim priznale pravice, ki bi jih izvrševal varuh pravic živali z vlaganjem tožb ali drugih pravnih sredstev v njihovem imenu na sodišča ali druge organe ter v primeru njegovega nedelovanja tudi vsaka zainteresirana oseba. Kljub neuspelem poskusu spremembe *Ustave RS*, so v okviru Društva za osvoboditev živali in njihove pravice, katerega glavni cilj je priznanje živalskih pravic, ustanovili poseben društveni organ, imenovan Varuh pravic živali. Naloge Varuha pravic živali, ki deluje po pooblastilu društva, saj ne gre za organ, ki bi imel javna pooblastila, so:

- priprava predlogov oz. pobud za priznanje pravic živali v *Ustavi RS* in zakonodaji Slovenije ter EU;
- sodelovanje v postopkih za zaščito živali in uveljavljanje njihovih pravic (predlogi za začetek upravnih in drugih postopkov, tožbe, pritožbe...);
- skrb za uveljavljanje *Deklaracije o pravicah živali* in neformalni nadzor izvajanja predpisov o zaščiti živali;
- priprava pobud oz. predlogov državnim organom in drugim organizacijam za izboljšanje položaja živali (priprava peticij, predlogov predpisov, pobude za presojo protiustavnih in nezakonitih predpisov, ...);
- sodelovanje z različnimi organi in organizacijami oz. posamezniki glede zaščite živali;
- nudenje pravnega svetovanja zainteresiranim osebam glede zaščite živali;
- predavanja in medijska promocija pravic živali ter drugo.

Na mesto Varuha pravic živali je društvo imenovalo odvetnika Vladka Begana.²⁰

²⁰ Prim: <http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?pnm=02473>.

3. PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM V SLOVENIJI

3.1 USTAVA RS

Ustava RS med določbe o zdravem življenjskem okolju v 72. členu (poglavje o gospodarskih in socialnih razmerjih) uvršča tudi določilo o zakonskem urejanju varstva živali pred mučenjem.²¹ Slovenska ustava ne vsebuje nikakršnih materialnih določb o varstvu živali pred mučenjem, temveč le predpisuje zakonsko urejanje te materije. Drugače pa je v Nemčiji, prvi evropski državi, ki je varstvo in zaščito živali vključila v ustavo. Leta 2002 je namreč nemški parlament potrdil, da se v klavzulo, ki državo obvezuje, da spoštuje in zaščiti človeško dostojanstvo, vključi tudi živali, s čimer se je strinjalo 60 odstotkov Nemcev.²² Nemčija pa ni edina država, ki vsebuje ustavne določbe o zaščiti živali. Tudi naši zagovorniki živali in v njihovem imenu Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice so predlagali dopolnitev veljavne ustavne določbe tako, da bi se živalim ustavno priznale živalske pravice, vendar predlog, ki sem ga že predstavila, ni bil sprejet. Pomembno je, da *Ustava RS* vsebuje predstavljeno določbo, saj, čeprav ne priznava živalim pravic in niti položaja posebej zavarovanih objektov, določa, da je mučenje živali prepovedano oziroma, da ga mora urediti in prepovedati zakon.

3.2 ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI

Najcelovitejši zakonski akt, ki neposredno ureja varstvo živali pred mučenjem je *ZZZiv*. Področje urejanja *ZZZiv* je opredeljeno v prvem členu, in sicer *ZZZiv* določa odgovornost ljudi za zaščito življenja, zdravja in dobrega počutja živali, nadalje določa pravila za dobro ravnanje z živalmi in opredeljuje, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani. Poleg samega mučenja živali *ZZZiv* ureja tudi zaščito rejnih živali, prevoz živali, izvajanje posegov in poskusov na živalih, zakol in usmrnitev živali, ravnanje z zapuščenimi živalmi, društva, ki na področju zaščite živali delujejo v javnem interesu, nagrade in priznanja na področju

²¹ »Varstvo živali pred mučenjem ureja zakon.« (tretji odstavek 72. člena *Ustave RS*).

²² Prim: Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. III.

zaščite živali ter na koncu seveda tudi nadzorstvo nad samim izvajanjem zakona ter kazenske sankcije za kršitelje določb zakona. Za namene te naloge se bom osredotočila in analizirala le zakonsko ureditev mučenja živali, nadzorstvo nad izvajanjem določb o varstvu živali pred mučenjem in sankcije za kršitev teh določb ter vlogo društev s področja zaščite živali in zavetišč za živali pri zagotavljanju takega varstva.

3.2.1 ZAKONSKO VAROVANE ŽIVALI

ZZZiv velja za vse živali, ki imajo razvita čutila za sprejem zunanjih dražljajev in razvit živčni sistem, da boleče zunanje vplive čutijo. Pri vretenčarjih naj bi se izvajal dosledno, pri drugih živalih pa glede na stopnjo njihove občutljivosti v skladu z ustaljenimi izkušnjami ter znanstvenimi spoznanji (drugi in tretji odstavek 1. člena *ZZZiv*).

3.2.2 POJEM MUČENJA

ZZZiv določa odgovornost ljudi za zaščito živali, tj. zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja, torej tudi zaščito pred mučenjem. Zaščita živali je po *ZZZiv* dolžnost vseh pravnih in fizičnih oseb, ki so v kakršnemkoli odnosu do živali. Med drugim tudi določa, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani. Določba 3. člena poudarja temeljno načelo akta, tj. da nihče ne sme brez utemeljenega razloga povzročiti živali trpljenja, bolezní ali smrti. Za trpljenje pri živalih pa se štejejo bolečine, strah, poškodbe, pa tudi povzročanje pohabljenja, degeneracije, hiranja ali obolevanja ter prekomernega in nepotrebnega vznemirjanja, ki jih povzroči človek (10. točka prvega odstavka 5. člena *ZZZiv*).

3.2.2.1 Prepovedane oblike mučenja

Po določbi 4. člena je mučenje živali:

- vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje, ali škodi njenemu zdravju;
- nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali.

Da se neko ravnanje šteje za mučenja živali, se zahteva, da gre za taksativno naštetih storitve (določbe 15., 17., 20., 21. in 26. člena *ZZZiv*) ali opustitve (določbe 7. člena *ZZZiv*), ki so izvršene naklepoma in privedejo do zgoraj navedenih posledic. Nekatera takšna prepovedana ravnanja so (15. in 20. člen *ZZZiv*):²³

- zbadanje živali, stiskanje, natezanje ali zvijanje delov telesa živali, obešanje, če ne gre za strokovne posege, udarjanje, potapljanje ali drugačno dušenje živali, metanje, suvanje ali namerno povoženje živali ter spolna zloraba živali;
- izpostavljanje živali ognju, vročim, jedkim ali strupenim sredstvom ter drugim fizikalnim ali kemičnim učinkom v nasprotju z določbami tega zakona;
- streljanje živali ne glede na vrsto orožja oziroma strelne naprave;
- obmetavanje s petardami ali drugimi pirotehničnimi sredstvi, obmetavanje s kamenjem ali drugimi predmeti, nastavljanje pasti, razen tistih, ki živali usmrtijo v trenutku in so namenjene za usmrtitev gospodarsko škodljivih glodalcev, zank in limanic razen uporabe lovilnih naprav, ki živali ne poškodujejo;
- organiziranje borb živali, uporaba živali za borbe, spodbujanje ter šolanje živali za borbo z drugo živaljo;
- uporaba živih živali za hrano ali vabo; izjemoma je dopustna uporaba živih živali za hrano, če so pogoji približani pogojem v naravi;
- preobremenjevanje živali, uporaba plemensko nezrelih živalih (premladih ali spolno nezrelih živali), onemogočanje potrebnega počitka, uporaba bolne, ranjene, poškodovane ali ustraševane živali oziroma njeno fizično izkoriščanje, preobremenjevanje s tekom ob prometnem sredstvu ter vzpodbujanje živali s poživili (doping);
- vzreja, vzgoja in šolanje na način in s pripomočki, ki živali povzročajo bolečine ali kako drugače škodijo njenemu zdravju;
- preganjanje v naravnem ali urbanem okolju živečih živali in preganjanje s pogonom, strašenjem ali z nepotrebnim pregonom iz njihovih zavetišč ali gnezdišč; to ne velja za lovski pogon, brakado ali pritisk, če se izvede v skladu s predpisi o lovstvu, ter za izvajanje veterinarskih ukrepov;
- namerna trajna ali začasna zapustitev živali;

²³ Na tem mestu so navedena le nekatera izmed vseh ravnanj, ki so prepovedana v skladu s 15. in 20. členom *ZZZiv*. Zaradi večje preglednosti in bolj strjenega prikaza sem namreč navedla le najpogostejše prepovedane oblike povzročanja trpljenja živalim.

- odstranjevanje krempljev mačkam, odstranjevanje glasilk živalim in boleče podkovanje kopitarjev;
- krajšanje uhljev živalim, razen v primeru, če je poseg v korist živali;
- krajšanje repov psom, razen mladičem pasemskih psom, ki niso starejši od 5 dni, pri katerih se rep krajša v skladu s pasemskimi in kinološkimi standardi, ter psom, če je poseg v korist živali; navedene posege lahko opravi le veterinar.

Zakonodajalec je zajel veliko večino možnih oblik povzročanja trpljenja, problem pa se pojavlja drugje, v zadostni jasnosti določb. Določeni izrazi in besedne zveze namreč ob pomanjkanju ustreznih podzakonskih aktov dopuščajo nedopusten manevrski prostor. V literaturi se opozarja predvsem na določbo 7. alineje prvega odstavka 15. člena *ZZZiv*, ki izjemoma dopušča uporabo živih živali za hrano, če so pogoji približani pogojem v naravi. Nekatere vrste plazilcev (predvsem kače) se prehranjujejo le z živim plenom. Življenjski prostor kače v ujetništvu (npr. terarij) ne more biti blizu pogojem v naravi, prav tako pa ne razmerje med njo in živim plenom. Tako pridemo do zaključka, **da imetništvo plazilca, ki se hrani z živim plenom, ki je omogočeno skoraj vsem ljudem, v vsakem primeru privede do trpljenja oziroma mučenja nekoga.** Ali je to mučenje živega plena, saj se zaradi pojasnenih razlogov tako hranjenje ne more okvalificirati drugače kot mučenje, ali pa gre za mučenje živali, ki je sploh ne hraniš oziroma jo hraniš, a žival te hrane ne je. Ker torej zakon ni jasneje določil ustreznih pogojev, imetništvo takšne živali predpostavlja tudi mučenje. Sicer pa se v literaturi opozarja, da je, ne glede na to, ali hranjenje ljubljénčka povzroča trpljenje drugim živalim, moralno sporno imeti eksotične živali (npr. velike pajke, kače, kameleone ipd.) v ujetništvu kot ljubljénčke, saj, četudi nam druženje z njimi (v kolikor je to sploh možno) lahko da neko zadovoljstvo, takšna korist ne odtehta stresa in trpljenja živali zaradi neprimernega življenjskega prostora ustvarjenega v našem bivalnem prostoru.²⁴ Druga po mojem mnenju sporna stvar je tudi dopustnost rezanja repov psom in to izključno iz estetskih razlogov, **nejasna oziroma premalo obsežna pa je tudi opredelitev prepovedanih ravnanj v zvezi z živalskimi borbami,** o čemer pišem v razdelku 4.2.1.1, kjer predstavljam kako so te zadeve urejeni v Veliki Britaniji in kako bi jih bilo po tem vzoru mogoče izboljšati tudi pri nas.

²⁴ Prim: Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. IV.

3.2.2.2 Dopustno mučenje

Poskusi na živalih, zakoli in usmrtitve živali ter nekatere druge določbe *ZZZiv* sicer niso tema te diplomske naloge, pa vendar se moram vsaj dotakniti tudi te problematike. **Dopustnost poskusov na živalih namreč sama po sebi pomeni tudi dopustitev mučenja, etično vprašljive pa so tudi posamezne določbe *ZZZiv*, ki dovoljujejo trpljenje živali.** Prvi odstavek 21. člena *ZZZiv* določa, da se sme poskuse na vretenčarjih izvajati samo, če se pričakuje, da bo trpljenje živali etično sprejemljivo v primerjavi s pričakovanim dosežkom. Ne da bi se spuščala v podrobno razpravo o utemeljenosti žrtvovanja živali za dobro človeštva, navajam misli *Koritnika*, ki trdi, da »že sama taka formulacija vzbuja pomisleke o možnosti etične sprejemljivosti prevlade zgolj teoretično verjetnega zmanjšanja trpljenja v prihodnosti nad gotovim trpljenjem v danem trenutku.«²⁵ Pri nas sicer velja načelna prepoved poskusov na živalih v izobraževalne namene, izjemo pa predstavlja dovolitev takih poskusov s strani upravnega organa, če ciljev poskusov ni mogoče doseči s pomočjo drugih učnih pripomočkov (film, slika, modeli, preparati ipd.) (22. člen *ZZZiv*). Ob moralni vprašljivosti takega početja, je tudi povsem nesprejemljivo enačenje živali z učnimi pripomočki. Nadalje *ZZZiv* v 25. členu sicer predpisuje obveznost omamljanja toplokrvnih živali, vendar šteje za mučenje le zakol brez omamljanja, ki ga naklepno izvrši oseba, ki je registrirana za dejavnost klanja živali. Namen določbe o obveznosti omamljanja, bi naj bilo preprečevanje nepotrebne trpljenja pri vseh zakolih živali, ki seveda ne občutijo različnih stopenj bolečin, če zakol opravi za to registrirana oseba ali kmet pri kolinah, ki ni registriran za opravljanje te dejavnosti. Isto velja tudi za prepoved nadaljnje obdelave zaklanih živali preden je žival popolnoma izkravela. Vsi poskusi obrazložitve upravičenosti takšne določbe, kot denimo ta, da so osebe registrirane za dejavnost klanja za razliko od neregistriranih poučene o prepovedi nestrokovnega zakola ali da imajo dostop do orožja in streliva za omamljanje le osebe registrirane za dejavnost klanja, ne morejo priti v poštev. **Dopuščanje mučenja živali ob dostopnosti primernih sredstev za omamljanje namreč nikakor ne more biti sprejemljivo.** Poleg tega se s takšnimi določbami ljudi na nek način spodbuja, da se ne registrirajo in s tem prihranijo denar za dokumentacijo, takso pri registraciji in sredstva za omamljanje ter se hkrati izognejo odgovornosti za nestrokovno izveden zakol.

²⁵ Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. IV.

Določbe ZZZiv o obveznem omamljanju in prepovedanih ravnanjih v zvezi s klanjem ne veljajo za klanje perutnine in kuncev na domu pri rejcu za lastno uporabo (tretji odstavek 25. člena ZZZiv). Pod vprašaj se spet postavlja smiselnost takšne določbe, saj kljub temu, da so to manjše živali, za omamljanje ne potrebujejo iste količine sredstev kot večje, seveda pa bi naj bil namen zakona zaščita živali in ne omogočanje manjših stroškov v perutninarstvu in kunčereji. Etično še nesprejemljivejše kot določbe o dopustnosti poskusov na živalih, ki bi naj pripeljali vsaj do nekih (čeprav tudi spornih) koristi in kot določbe o izjemah pri obveznosti omamljanja živali pred zakolom, so določbe 26. člena ZZZiv. Po tem členu je namreč dopustno usmrtiti živali rejene za proizvodnjo kož ali krzna, prav tako je dovoljena usmrtitev izvedena za potrebe naravoslovnih muzejev. Živali na krznarskih farmah živijo v majhnih kletkah, kjer je komaj dovolj prostora za obrat telesa, življenje v nenaravnem okolju pa pušča pri njih hude psihične posledice. Nad početjem ljudi, ki so se za lep plašč sposobni sprijazniti s tako neprimerljivo veliko žrtvijo kot je odvzem življenja živemu bitju, sem enostavno zgrožena. Še bolj zgrožena pa sem kot bodoča pravica nad dejstvom, da zakoni, ki bi naj odražali večinsko moralno zavest ljudstva ter tehtali med interesi, ki naj bi jih zavarovali, še danes, ko je na voljo toliko drugih alternativnih toplih oblačil in imitacij krzna iz umetnih materialov, dopuščajo tovrstne usmrtitve. Ubijanje živali zaradi krzna iz izključno komercialnega vzgiba nam ne daje moralno trdnega opravičila. **Na osnovi moralnega odpora in ozaveščenosti večinskega prebivalstva so nekatere države že sprejele zakonske omejitve oziroma popolne prepovedi vzreje živali za krzno.**²⁶ Glede muzejev pa se je potrebno vprašati, ali so usmrtitve živali sploh v skladu s poslanstvom teh muzejev, ki naj bi bilo promoviranje ljubezni do narave in skrbi za ohranjanje okolja. Tem primerom se pridružuje še določba petega odstavka 31. člena ZZZiv, ki dovoljuje usmrtitev zapuščene živali, ki je ni možno oddati, in sicer po 30 dneh od dneva, ko je bila nameščena v zavetišče. **Namesto z obremenjevanjem proračuna se torej premajhno število zavetišč in njihova prenapolnjenost poskuša reševati z usmrtitvami živali.** Menim, da *Zakon o zaščiti živali* s tolikimi »pooblastili za umor« živali za doseganje žrtvam tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta

²⁶ V Angliji in Walesu je bil npr. poseben zakon, ki prepoveduje krznarske farme (*Fur Farming (Prohibition) Act 2000 (Zakon o prepovedi krznarskih farm (Anglija)*), z dne 23. november 2000, Chapter 33) sprejet leta 2000. Angliji in Walesu sta kmalu sledili Severna Irska in Škotska. Avstrija je popolno prepoved krznarskih farm sprejela leta 2004 s *TSchG*. Tudi Hrvaška je v celoti prepovedala vzrejo živali za krzno leta 2006 z *Zakonom o zaščiti životinja*, ta prepoved pa bo tam začela veljati šele 1.1.2017. Švica pa ne preprečuje obstoja krznarskih farm s prepovedjo vzreje živali za krzno, temveč z zakonsko določenimi standardi za dobrobit živali.

estetika ali prihranek denarja, ni vreden svojega imena. Prav tako mislim, da bi ob ustrezni javni razpravi in politični volji bilo moč doseči tako podporo prebivalstva kot tudi politični konsenz za spremembe na zadevnih področjih.

3.2.3 ORGANI NADZORA TER NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Nadzorstvo nad izvajanjem *ZZZiv* in na njegovi podlagi izdanih predpisov neposredno opravljajo uradni veterinarji, kmetijski, lovski, ribiški inšpektorji ter inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, vsak v okviru svojih pooblastil in pristojnosti (42. člen *ZZZiv*). **Nadzorstvo nad izvajanjem določb *ZZZiv* o varstvu živali pred mučenjem opravljajo predvsem uradni veterinarji.** V 2. členu *Zakona o veterinarstvu*²⁷ so taksativno naštetni nameni veterinarstva, med katerimi sta poudarjena tudi namen zaščite živali pred mučenjem in trpljenjem ter skrb za dobro počutje živali, v 51. členu pa je za veterinarsko dejavnost določena zaščita živali pred mučenjem. Splošna načela inšpekcijskega nadzora, organizacijo inšpekcij, položaj, pravice in dolžnosti inšpektorjev, pooblastila inšpektorjev, postopek inšpekcijskega nadzora, inšpekcijske ukrepe in druga vprašanja, povezana z inšpekcijskim nadzorom ureja *Zakon o inšpekcijskem nadzoru*²⁸ (1. člen *ZIN*). Za inšpekcije, katerih delovanje urejajo posebni zakoni, se *ZIN* uporablja samo glede tistih vprašanj, ki niso urejena s posebnimi zakoni (2. člen *ZIN*). Takšen poseben zakon glede na *ZIN* je *Zakon o veterinarskih merilih skladnosti*,²⁹ ki poleg drugih zadev ureja veterinarski nadzor, ukrepe uradnega veterinarskega nadzora in financiranje uradnega veterinarskega nadzora (1. člen *ZVMS*). Pristojni organ za izvajanje uradnega veterinarskega nadzora je po prvem odstavku 77. člena tega zakona Veterinarska uprava RS (v nadaljevanju *VURS*). **VURS je organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki torej opravlja upravne naloge in inšpekcijsko nadzorstvo na področju veterinarstva, kamor spada tudi nadzorstvo nad izvajanjem zakonov o zaščiti živali pred mučenjem.** Naloge na tem področju si delita notranja in mejna veterinarska inšpekcija, obe organizacijski enoti *VURS*.

²⁷ Uradni list RS, št. 33/01, 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, 62/04 Odl.US: U-I-141/01-17, 93/05-ZVMS, v nadaljevanju: *ZVet-I*.

²⁸ Uradni list RS, št. 56/02, 26/07, 43/07-UPB1, v nadaljevanju: *ZIN*.

²⁹ Uradni list RS, št. 93/2005, v nadaljevanju: *ZVMS*.

Mejna veterinarska inšpekcija izvaja nadzor na mejnih veterinarskih postajah. V skladu z ZVMS ta nadzor zadeva predvsem nadzor nad uvozom in izvozom pošiljk živali, živalskih proizvodov oziroma drugih proizvodov v in iz RS. Mejna veterinarska inšpekcija sicer v okviru svojih nalog opravlja tudi nadzor nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali, za namene te diplomske naloge pa je pomembnejše delo notranje veterinarske inšpekcije.

Notranja veterinarska inšpekcija oziroma Urad za notranji uradni nadzor izvaja upravne naloge in uradni nadzor. Uradni veterinarji morajo, kot upravno nalogo, imetnikom živali in nosilcem dejavnosti na njihovo zahtevo zagotavljati potrjevanje veterinarskih spričeval za živali ter živalske proizvode, izdajanje predpisanih dokumentov, dajanje informacij o pogojih za gradnjo oziroma rekonstrukcijo objektov za izvajanje dejavnosti pod veterinarskim nadzorom na podlagi vloge investitorja ter registracije in odobritve ter vpise v evidence. Drugo področje dela uradnih veterinarjev pa je uradni nadzor, ki pomeni kakršnokoli obliko nadzora, ki jo VURS izvaja zaradi preverjanja skladnosti (spremljanje, posebni nadzor, preverjanje, revizija, inšpekcijski pregledi, drugi predpisani pregledi, vzorčenje in analiza). Uradni veterinarji izvajajo predvsem veterinarski nadzor imetnikov živali in nosilcev dejavnosti glede zagotavljanja varnosti živalskih proizvodov in krme, ukrepe monitoringa nad rezidua³⁰ v živalih, proizvodih in krmi ter ukrepe in vodenje preprečevanja, zatiranja in izkoreninjenja živalskih bolezni in zoonoz.³¹ Nadalje izvajajo nadzor nad prometom in trgovanjem z zdravili v zvezi s sledljivostjo ter nadzor nad uporabo zdravil. Uradni nadzor uradnih veterinarjev obsega tudi nadzor izvajanja veterinarskih ukrepov v živinoreji glede zdravja živali, prometa in skladiščenja živalskega semena, jajčnih celic, zarodkov, iker, valilnih jajc in čebeljih matic, glede pridobivanja in priprave živalskega semena, jajčnih celic in zarodkov in zdravstvene ustreznosti živalskega semena, jajčnih celic in zarodkov in nadzor vnosa pošiljk na teritorij EU ter nadzor izvajanja zaščite živali.³² Naloge uradnih veterinarjev sem namenoma opisala tako obširno (poleg tega navedene naloge niti niso vse naloge, ki spadajo v delovno področje uradnih

³⁰ »resíduum tudi rezíduum -a tudi -dua m (i) knjiž. ostanek, preostanek: odpravljati residuume dogmatizma; residuum preteklosti / residuum različnih kemičnih sredstev v živilih.« (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, Novela SSKJ, 13.2.2010).

³¹ »zoonóza -e ž (o) med., vet. kužna bolezen živali, ki se prenaša tudi na človeka: preprečevanje in zatiranje zoonoz.« (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, Novela SSKJ, 13.2.2010).

³² Prim:http://www.vurs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_notranji_uradni_nadzor/.

veterinarjev), za lažjo predstavo o tem, kako majhen obseg dela uradnih veterinarjev predstavlja nadzorstvo nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem.

Za izvajanje uradnega nadzora in upravnih nalog izven sedeža VURS so organizirani območni uradi in izpostave. V organizacijski enoti VURS Notranja veterinarska inšpekcija je deset območnih uradov in šest izpostav. Območni uradi so krajevno pristojne enote VURS za izvajanje uradnega nadzora in upravnih nalog ter pokrivajo celotno območje Republike Slovenije. Nahajajo se v Kopru, Novi Gorici, Postojni, Kranju, Ljubljani, Novem mestu, Celju, Mariboru, Ptuju in Murski Soboti. V območnih uradih neposredno izvajajo uradni nadzor ter upravne naloge uradni veterinarji, ki so organizirani na strokovnih področjih oddelkov za javno veterinarsko zdravstvo in zdravstveno varstvo ter zaščito živali.³³

Določba 47. člena *ZVMS* določa, da **generalni direktor VURS imenuje posebno mobilno enoto uradnih veterinarjev, ki na njegovo zahtevo opravlja preglede na celotnem ozemlju RS, pri čemer sme tudi zaustaviti vozilo, ki prevažajo živali v komercialne namene.** Mobilna enota za zaščito živali je sicer že ustanovljena, se pa strinjam s *Koritnikom*, ki opozarja, da »bi bilo bolj ustrezno in glede na obseg tranzitnega prometa prek slovenskega ozemlja tudi dejansko potrebno, če dostavka »na zahtevo generalnega direktorja« ne bi bilo.«³⁴

Uradni veterinarji ugotavljajo skladnost oziroma kršitve predpisov po uradni dolžnosti (tretji odstavek 85. člena *ZVMS*). Poleg pooblastil v *ZIN* imajo pooblastila iz 85. člena *ZVMS* ter, v zvezi z nadzorstvom nad izvajanjem zakonov o varstvu živali pred mučenjem, še bolj specialne pristojnosti po *ZZZiv*. Te pristojnosti so določene v 43. členu *ZZZiv*. **Nekatere najpomembnejše pravice in dolžnosti uradnih veterinarjev iz 43. člena *ZZZiv* (ki se nanašajo predvsem na določbe o mučenju živali) so pravica in dolžnost:**

- ugotoviti identiteto skrbnika živali v primeru suma kršitve določb *ZZZiv* ter kršitev po potrebi tudi fotografirati oziroma posneti, in pravica brez predhodnega obvestila ter brez dovoljenja pravne in fizične osebe vstopiti v poslovne ali proizvodne prostore, ter vozila, kjer se nahajajo živali ali obstaja

³³ Prim: http://www.vurs.gov.si/si/o_veterinarski_upravi/organizacija/obmocni_uradi/.

³⁴ Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. VI in VII.

sum, da se nahajajo. Če mora inšpektor pri opravljanju nadzorstva pregledati stanovanjske prostore, pa pravna ali fizična oseba temu nasprotuje ali ni dosegljiva, si mora za pregled teh prostorov pridobiti odredbo pristojnega sodišča;

- opravljati redne preglede vseh objektov, kjer se redi, goji ali se opravlja promet z živalmi, prireditve, razstave in trgovine z živalmi ter zavetišč in hotelov za živali;
- začasno ali trajno odvzeti žival in prepovedati stike dosedanjemu skrbniku živali, če je to potrebno za zaščito živali v primeru kršitve določb *ZZZiv*;
- odrediti odpravo nepravilnosti pri izvajanju *ZZZiv*;
- odrediti usmrtitev ali zakol živali na stroške skrbnika, če gre po mnenju veterinarja za neodpravljljive bolečine ali poškodbe, ali če gre za nevarno žival;
- prepovedati rejo določene vrste živali in uporabo proizvodnih ali poslovnih prostorov, če ugotovi, da je skrbnik ponovno kršil obveznosti iz tega zakona in s tem povzročal živali bolečine in trpljenje;
- prepovedati izvajanje posegov, ki niso dovoljeni oziroma se izvajajo v nasprotju z določbami tega zakona;
- prepovedati zakol živali, če ni zagotovljeno predpisano omamljanje in zakol živali;
- odrediti plačilo stroškov v zvezi z zapuščeno živaljo skrbniku ali zavetišču oziroma občini, če ni zagotovila zavetišča;
- odrediti zavetišču ulov, prevoz, namestitev in oskrbo zapuščene živali.

V skladu z *ZVet-1* uradnemu veterinarju oziroma pravni osebi, pod nadzor katere spada, grozi denarna kazen v primeru neizpolnjevanja dolžnosti odredbe ukrepov za zaščito živali pred mučenjem (47. točka prvega odstavka 94. člena v povezavi s 37. točko prvega odstavka 87. člena *ZVet-1*).

Izvajanje nekaterih določb *ZZZiv* poleg uradnih veterinarjev nadzorujejo tudi policisti, in sicer določb drugega in tretjega odstavka 11. člena (nadziranje skrbnikovih ukrepov za vzgajanje okolici nenevarnih živali ter preverjanje uporabe pasjih povodcev), 12. člena (preverjanje fizičnega varstva nevarnih živali) ter 1., 2., 4., 5., 6., 9. in 15. alineje 15. člena zakona (nadziranje kršitev določb o nekaterih prepovedanih ravnanjih, kot je npr. fizično trpinčenje živali, zastrupljanje, streljanje, obmetavanje s

petardami, kamni in nastavljanje pasti, policija nadzira tudi kršitve v zvezi s prepovedjo živalskih borb, preverja primere za živali boleče in škodljive vzgoje ter primere lova divjadi z namenom gojenja v nasprotju s predpisi o lovstvu in ribištvu). Policisti nadzorujejo izvajanje omenjenih določb v primeru, da pri operativnem delu na terenu neposredno zaznajo kršitev navedenih določb ali so pri izvajanju nalog na terenu obveščeni o takšni kršitvi.

Na tem mestu bi še omenila, da **društva, ki delujejo na področju zaščite živali, nimajo formalnih (zakonskih) izvršilnih pristojnosti, temveč le sporočajo uradnim veterinarjem kršitve določb ZZZiv, ki jih ugotovijo pri opravljanju svojih nalog ter opozarjajo na nepravilnosti in nezakonitosti v zvezi z zaščito živali.**

3.2.3.1 Nadzorstvo nad izvajanjem zakona v praksi

Izvršljivost je ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem. Težava na tem področju je predvsem nedosledno izvajanje ali celo neizvajanje določb s strani pooblaščenih. *Koritnik* navaja lastno izkušnjo o primeru osebe, ki je z zračno puško streljala golobe, ker so se iztrebljali na strehi. Policista je enostavno odpravila s pojasnilom, da je goloba ustrelila, da bi ga odrešila trpljenja, saj se je, zato ker ga je zadela kap, opotekal na strehi.³⁵ Podobno kot *Koritnik*, ki trdi, da so prijave mučenja živali pripadnikom policije »prej predmet (ne)prikritega posmeha kakor posredovanja«,³⁶ ugotavlja tudi *Ruparčič*. **Ne le da policisti neustrezno ukrepajo, ampak celo odklanjajo svojo pristojnost in preusmerjajo prijave na inšpektorje ali celo društva proti mučenju živali, čeprav bi bili v mnogih primerih pristojni oni sami.**³⁷ Tovrstni primeri so vsekakor odraz nepoučenosti policistov o njihovih dolžnostih v zvezi z izvajanjem nadzora nad ZZZiv. Že dolgo pri nas obstaja **potreba po ustrezni specializaciji kadrov znotraj policije** oziroma kakšni drugi rešitvi za zagotovitev boljšega nadzora nad izvajanjem zakonskih določb proti mučenju živali, o čemer pišem v poglavju 4.3.5.

Delo uradnih veterinarjev, ki imajo večino pooblastil za izvajanje nadzorstva nad ZZZiv, je predstavljeno v letnem poročilu VURS za leto 2007. Izvajanje uradnega nadzora nad

³⁵ Prim: *Koritnik*, Priloga Pravne prakse 2006, str. V.

³⁶ *Koritnik*, Priloga Pravne prakse 2006, str. V.

³⁷ Prim: *Ruparčič*, Izboljšanje ureditve proti mučenju živali v Sloveniji: diplomatska naloga, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ljubljana 2007, str. 21 in 31.

dolžnostmi skrbnikov hišnih živali glede zaščite živali je po navedbah VURS obsežno, k čemur menim (podobno tudi VURS), pripomore predvsem dejstvo, da je v Sloveniji posebej pod drobnogledom javnosti. Tako so v letu 2007 uradni veterinarji opravili 78 planiranih pregledov (prvotni plan je predvideval 63 pregledov) in 853 izrednih pregledov skrbnikovih izpolnjevanj zakonsko predpisanih pogojev za hišne živali. Pri tem so naredili 671 zapisnikov, izrekli 285 upravnih ukrepov, v 55 primerih pa je prišlo tudi do prekrškovnega postopka.³⁸ **Število planiranih pregledov glede nadzora nad izpolnjevanjem pogojev za hišne živali je bilo preseženo za kar 1353%, kar slikovito ponazarja dodatno obremenitev uradnih veterinarjev, ki morajo, poleg hitrega in učinkovitega reševanja prijav mučenja, opravljati še vrsto drugih nalog.**

3.2.4 VLOGA DRUŠTEV S PODROČJA ZAŠČITE ŽIVALI IN ZAVETIŠČ ZA ŽIVALI

Strokovna in ljubiteljska društva na področju zaščite živali so neprofitne, nevladne, dobrodelnne, prostovoljske organizacije, ki si prizadevajo za izboljšanje stanja na področju varovanja živali. To skušajo doseči z osveščanjem, informiranjem in izobraževanjem, da bi tako dolgoročno preprečevali neodgovoren odnos do živali, hkrati pa skušajo pomagati čim več živalim, ki potrebujejo pomoč. Kot rečeno, so zakonsko obvezana sporočati pristojnim inšpektorjem kršitve določb *ZZZiv*, ki jih ugotovijo pri opravljanju svojih nalog, ter opozarjati na nepravilnosti in nezakovitosti v zvezi z zaščito živali. Financirajo se iz prostovoljnih prispevkov, donacij, članarin in iz prihodkov od prodaje izdelkov. Društvom s področja zaščite živali, ki so dobila status društva, ki deluje v javnem interesu lahko ministrstvo, pristojno za veterinarstvo iz proračuna Republike Slovenije oziroma lokalna samoupravna skupnost iz svojega proračuna, na podlagi pogodbe dodeli sredstva za opravljanje dejavnosti, ki so v javnem interesu (drugi odstavek 35. člena *ZZZiv*).

Naloga zavetišč za živali pa je zagotovitev pomoči, oskrbe in namestitve zapuščenim živalim. Zavetišča za živali so organizacije, ki običajno ne sodijo v domeno društev s področja zaščite živali. Društva so zavetiščem lahko kvečjemu v pomoč pri zbiranju sredstev za izboljšanje življenja živalim za čas, ki ga prebijejo v zavetišču. Veliko članov društev pa se samoorganizira, tako da začasno vzamejo na dom zapuščeno žival

³⁸ Prim: Veterinarska uprava Republike Slovenije, Letno poročilo 2007, str. 37-38.

in ji skušajo najti dom. Lokalna skupnost mora poskrbeti za zavetišče za živali, pri čemer mora biti na vsakih 800 registriranih psov v občini zagotovljeno eno mesto v zavetišču (drugi odstavek 27. člena *ZZZiv*). Sredstva za vzpostavitev zavetišča pridobi imetnik iz proračuna lokalne samoupravne skupnosti, pod določenimi pogoji 50 odstotkov sredstev tudi iz proračuna Republike Slovenije ter iz drugih virov, kot so darila, donacije ipd.. Sredstva za delovanje pa zavetišča pridobijo iz proračuna lokalne samoupravne skupnosti, iz proračuna Republike Slovenije, če gre za društvo, ki deluje v javnem interesu, iz plačila stroškov v zvezi z zapuščenimi živalmi ter iz drugih virov (33. člen *ZZZiv*). *Ruparčič* v zvezi s tem opozarja, da zakon ne predpisuje sankcij za občine, če le-te ne zagotovijo in financirajo zavetišč. Kaznovana tako ni ne občina in ne nobena odgovorna oseba. Zaradi tega so zavetišča zadovoljna že, če katera občina sklene pogodbo o sofinanciranju z njimi. Tako kot društva s področja zaščite živali, torej tudi zavetišča za živali delujejo v glavnem na podlagi civilne iniciative, se pravi pobude ljubiteljev živali za izboljšanje položaja živali, financirajo pa se iz donacij sponzorjev.³⁹

Na tem mestu bi še enkrat omenila določbo *ZZZiv*, ki dopušča usmrnitev živali, ki jih po 30 dneh od dneva, ko so bile nameščene v zavetišče, niso uspeli oddati, tokrat z vidika in stališča imetnikov in delavcev zavetišč, kjer se takšne usmrtitve izvršujejo. Nobeno zavetišče se, ne glede na morebitno nestrinjanje, ne more povsem izogniti prisilnim usmrtitvam. V primeru, da republiški inšpektor pri pregledu zavetišča ugotovi, da je zavetišče polno, izbere nekaj živali, ki bivajo v zavetišču nad 30 dni, pri pregledu prisoten veterinar pa jih takoj usmrti. *Ruparčičevi* so v zavetišču v Horjulu dejali, da je 30 dni absolutno prekratek rok, saj velikokrat žival nekako v enem mesecu preneha biti agresivna (živali v zavetiščih so pogosto agresivne, saj so bile deležne krutega ravnanja in bolečine s strani ljudi) in je nato šele nekje po dveh do treh mesecih primerna za posvojitve. Poleg očitne neetičnosti takšnega početja je to še dodaten razlog proti zadevni določbi. Imetniki zavetišč zato na razne načine poskušajo zbirati denar za oskrbo živali do oddaje novemu lastniku. Poleg finančnih prispevkov so dobrodošle tudi donacije v materialu (hrana, oprema, ležišča, pripomočki za nego), zavetišča pa organizirajo tudi posvojitve na daljavo, kjer posvojitelj podpiše pogodbo z zavetiščem, da bo za poljubno žival iz zavetišča določeno obdobje prispeval poljuben znesek.

³⁹ Prim: *Ruparčič*, str. 28-30.

Zaradi moralne spornosti, očitnega nestrinjanja in celo zgražanja javnosti, delavcev in imetnikov zavetišč ter pripravljenosti za finančno in drugo pomoč živalim oziroma zavetiščem menim, da bi se moral ta rok s 30 dni podaljšati na 6 ali vsaj 3 mesece.

3.2.5 SANKCIJE

Med kazenskimi določbami *ZZZiv* so taksativno naštetе različne oblike prekrškov za katere so za pravne osebe ali samostojne podjetnike posameznike zagrožene kazni od 2.400 do 84.000 eurov, za njihove odgovorne osebe od 1.600 do 4.100 eurov, za posameznika pa od 1.600 do 4.100 eurov (45. člen *ZZZiv*). Za prepovedane oblike mučenja iz 15. člena *ZZZiv* so v 46. členu zagrožene kazni od 1.600 do 42.000 eurov za pravne osebe ali samostojne podjetnike posameznike, za njihove odgovorne osebe od 800 do 2.000 eurov, za posameznike pa globe od 400 do 800 eurov. Če skrbnik živali ne zagotovi katerega od pogojev iz prvega odstavka 7. člena *ZZZiv* (primernega bivališča, hrane, vode, oskrbe, svobode gibanja, ustrezne svetlobe, toplote, vlažnosti, kroženja zraka, zračenja, koncentracije plinov, higijene, intenzivnosti hrupa v prostoru, ločene nastanitve nezdružljivih živali ter, če je žival privezana ali zaprta, dovolj prostora), mu v skladu s 46.a členom *ZZZiv* grozi globa od 800 do 33.000 eurov, če je pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, njihovim odgovornim osebam od 400 do 1.600 eurov, posameznikom pa globa od 200 do 400 eurov. O primernosti višine denarnih kazni za prekrške mučenja živali ter možnosti uvedbe tudi drugih sankcij poleg obstoječih pišem v poglavju 4.5.

3.3 POSREDNO UREJAJNJE VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM V DRUGIH ZAKONSKIH AKTIH

V Sloveniji več zakonskih aktov neposredno ali posredno ureja varstvo živali pred mučenjem. Najcelovitejši je vsekakor *ZZZiv*, ki sem ga podrobno predstavila, obstaja pa še več zakonskih aktov, ki vprašanja neprimerne ravnanja z živalmi obravnavajo z vidika svojega področja urejanja. **Ti akti pridejo v poštev predvsem takrat, ko preganjanje storilcev na podlagi *ZZZiv* ali *Kazenskega zakonika RS* zaradi kakršnihkoli razlogov ni mogoče.** V teh primerih se pregon utemelji le na podlagi

aktov, ki sicer predpisujejo milejše sankcije, vendar je ustreznost subsumiranja konkretnega dejanskega stanu pod njihove norme lažje dokazljiva. Takšni zakoni so *Zakon o živinoreji*,⁴⁰ *Zakon o ohranjanju narave*⁴¹ in *Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi*.⁴² Mnogo določb *ZŽiv* blanketno ureja neprimerno ravnanje z domačimi živalmi z odrejanjem ravnanj v skladu s predpisi o zaščiti živali. Tako npr. v 13. členu določa, da so pri reji oziroma oskrbi živali prepovedana ravnanja ali opustitve, ki bi jim lahko prizadejale bolečino, trpljenje ali poškodbe, skladno s predpisi o zaščiti živali. Za rejo živali v nasprotju s tem členom je za pravno osebo in samostojnega podjetnika posameznika zagrožena denarna kazen. *ZON* določa, da je prepovedano živali namerno, brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, odvzemati iz narave ali vznemirjati. (tretji odstavek 14. člena *ZON*). Kršitev te prepovedi se sicer lahko kvalificira kot mučenje živali po *ZZŽiv*, vendar se v konkretnih primerih, ko je obravnavanje storilcev manj ustrezno oz. jih je nemogoče kaznovati na podlagi norm *ZZŽiv*, lahko uporabi določba *ZON*. Podobno velja tudi za nekatere druge določbe *ZON*. *ZRGSO* vsebuje blanketno določbo, ki pravi, da se lahko dela za pridobivanje gensko spremenjenih vretenčarjev in dela z njimi, s katerimi se namerava prekoračiti meje vrste, izvajajo le v raziskovalne namene, kar pa mora potekati skladno s predpisi, ki urejajo zaščito živali pred mučenjem (23. člen *ZRGSO*). Zakon pa v kazenskih določbah ne določa sankcij za ravnanje, ki bi določbo kršilo. Tudi *ZVet-I* je določal denarne kazni za kršitev določenih norm, katerih izvršitveno dejanje je zadoščalo splošnim kriterijem mučenja živali, vendar je te določbe razveljavil *ZVMS*.

3.4 KAZENSKI ZAKONIK

V *Kazenskem zakoniku RS*⁴³ je v poglavje o kaznivih dejanjih zoper okolje, prostor in naravne dobrine postavljen člen, katerega določba opredeljuje kaznivo dejanje mučenja živali. Določba 341. člena *KZ-I* se glasi:

- (1) Kdor surovo ravna z živaljo ali ji po nepotrebnem povzroča trpljenje, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do šestih mesecev.

⁴⁰ Uradni list RS, št. 18/02, 110/02-ZUreP-1 (8/03 popr.), 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, v nadaljevanju: *ZŽiv*.

⁴¹ Uradni list RS, št. 56/99 (31/00 popr.), 110/02-ZGO-1, 119/02, 22/03-UPB1, 41/04, 96/04-UPB2, 61/06-ZDru-1, 63/07 Odl.US: Up-395/06-24, U-I-64/07-13, 117/07 Odl.US: U-I-76/07-9, 32/08 Odl.US: U-I-386/06-32, v nadaljevanju: *ZON*.

⁴² Uradni list RS, št. 67/02, 73/04, 23/05-UPB1, v nadaljevanju: *ZRGSO*.

⁴³ Uradni list RS, št. 55/08 (66/08 popr.), 39/09, 55/09 Odl.US: U-I-73/09-19, v nadaljevanju: *KZ-I*.

- (2) Kdor z dejanjem iz prejšnjega odstavka muči več živali, ali mučeno žival trajno hudo pohabi ali na krut način povzroči njen pogin, se storilec kaznuje z zaporom do enega leta.

Izvršitveno dejanje je možno v dveh oblikah. Prva je surovo ravnanje z živaljo, kot pretepanje, poškodovanje živali ipd, pri čemer mora biti ravnanje določene intenzitete, saj običajni udarci ob discipliniranje živali ali treningu še ne pomenijo kaznivega dejanja. Druga oblika izvršitvenega dejanja se izraža kot nepotrebno povzročanje trpljenja in je lahko neustrezen prevoz živali, njeno zaprtje brez hrane, vode in podobno. Objekt varstva kaznivega dejanja mučenja živali so vse vrste živali, domače, divje in tiste, ki so v živalskih vrtovih.⁴⁴ Za to kaznivo dejanje odgovarjajo tako fizične kot pravne osebe, predpisana kazen pa je denarna ali kazen zavora do 6 mesecev. **Do začetka veljavnosti KZ-I je prejšnji Kazenski zakonik RS⁴⁵ v 342. členu za kaznivo dejanje mučenja živali predpisoval denarno kazen ali kazen zavora do 3 mesecev, ki je bila več kot očitno premila.** Če storilec muči več živali, ali mučeno žival trajno hudo pohabi ali na krut način povzroči njen pogin, se kaznuje z zaporom do 1 leta, brez alternativne možnosti denarne kazni. Poleg denarne in zaporne kazni sta mogoča tudi pogojna obsodba in sodni opomin. V primeru, da storilec s svojim dejanjem povzroči smrt živali, bo podano kaznivo dejanje poškodovanja tuje stvari po določbi 220. člena KZ-I, za storitev katerega je predvidena denarna kazen ali kazen zavora do 2 let oziroma zaporna kazen do 5 let, če je povzročena škoda velika. Za kaznivo dejanje mučenja šteje zgolj dejanje, ki je storjeno naklepno, povzročanje trpljenja kot posledice malomarnosti pa ni kaznivo dejanje. O primernosti takšne ureditve in možnostih uvedbe kazenskopravnega sankcioniranja mučenja iz malomarnosti obširneje razpravljam v poglavju 4.2.2.

3.4.1 KRATEK PREGLED SODNE PRAKSE

Če si lahko privoščim malo cinizma, moram reči, da naslov ne bi mogel boljše povzemati vsebine tega poglavja. Dejstvo je, da kljub številnim prijavam primerov

⁴⁴ Prim: Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. VII.

⁴⁵ Uradni list RS, št. 63/94 (70/94 popr.), 23/99, 60/99 Odl.US: U-I-226/95, 40/04, 95/04-UPB1, 37/05 Odl.US: U-I-335/02-20, 17/06 Odl.US: U-I-192/04-16, 55/08 (66/08 popr.), 89/08 Odl.US: U-I-25/07-43, 5/09 Odl.US: U-I-88/07-17, v nadaljevanju: KZ.

mučenja živali in časopisnim naslovom: »Žejne ovce iskale vodo in končale pod ledom«, »Živega kužka obesili na drevo«, »Pokopani živi pasji mladiči«, »Polna vrečka mrtvih muc v jezeru«, »Za zabavo streljal v mačje in pasje oči«, »Prašiči shirali brez vode in hrane« itd., ti primeri le redko pridejo do sodišč pa tudi, ko pridejo se le redko končajo z obsodilno sodbo. Naj povzamem dva primera, na katera je opozoril *Koritnik*. Prvi, znan in odmeven primer, ki je kot upravni spor prišel vse do ustavnega sodišča, je primer, ko veterinarski inšpektor na mejnem prehodu zaradi pomanjkljive dokumentacije ni dovolil uvoza mladice neke vrste raka in je zato večina od 1.300.000 rakcev na junijski vročini poginila. Bistvo pa je v tem, da ta primer ni bil znan in odmeven zaradi vprašanja mučenja rakcev, temveč se je prioriteta namesto tega namenjala izgubljenemu denarju. Primer prišel vse do ustavnega sodišča, nihče od množice udeleženih sodnikov in pravnikov pa se najverjetneje ni vprašal o vprašanju mučenja. Drugi je že omenjeni primer streljanja na golobe, ki je vendarle, kljub neprimernem posredovanju policistov, prišel do okrajnega sodišča. Sodnik, ki je zadevo dobil predse, je s pomočjo pozvanih prič prišel do sklepa, da je storilec naklepno povzročil trpljenje živali. Ugotovil pa je le kršitev dveh določb *ZZZiv*, tako da se storilec ni obravnaval za kaznivo dejanje mučenja živali. *Koritnik* navaja, da je bilo neuradno pojasnilo sodnika, da se to pri nas pač ne obravnava kot kaznivo dejanje in da bi kolegi rekli da pretirava.⁴⁶ Tukaj je jasno razviden neformalen vpliv sodne prakse, ki je, kot rečeno, skopa. Kljub temu sem uspela najti nekaj primerov, ki so prišli pred sodišče in kjer so obsojenci bili spoznani za storitev kaznivega dejanja mučenja živali, so pa zato bile izrečene kazni izjemno mile.

Slovenijo je marca leta 2000 pretresla zgodba o treh maturantih, ki so zažigali, napadali s petardami, rezali in trpinčili v vseh najbolj sprijenih oblikah več kot štirideset mačk in jih nadvse grozljivo ubijali. Človeka nevredno početje so si dnevniško pregledno zapisovali. Vsi trije so bili izključeni iz šole, primer pa je prišel tudi pred sodišče. Na sojenju leta 2002 je sodnica kranjskega okrajnega sodišča trojico, ki jih je obtožnica bremenila surovega ravnanja in povzročanja trpljenja vsaj štiridesetim mačkom, oprostila. Navedla je, da morajo biti odločilna dejstva gotova, v tem primeru pa obstaja utemeljeni dvom, kar lahko narekuje le oprostilno sodbo. Višje sodišče v Ljubljani je istega leta razveljavilo oprostilno sodbo kranjskega okrajnega sodišča, odredilo novo

⁴⁶ Prim: *Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. V.*

sodnico in na koncu se je sodna pot končala s poravnavo oz. umikom obtožnice. Vsi trije obtoženci so na osnovi pisnega dogovora o poravnavi dva meseca delali v okviru društva Sonček.⁴⁷

Zelo odmeven je bil tudi primer Milene Močivnik, na posestvu katere so pred leti našli okoli 300 psov, nekaj mačk in kokoši. Živali so živele v neurejenih razmerah, po tleh njene kuhinje je bilo polno krvavih iztrebkov, psi so se med seboj parili, se spopadali, gospa Močivnik jim ni nudila veterinarske oskrbe, prav tako jih ni sterilizirala, ker meni, da sterilizacija ni naravna. Milena Močivnik je bila obsojena na pogojno kazen dveh mesecev zapora s preizkusno dobo enega leta zaradi storitve kaznivega dejanja mučenja živali. Pritožbo zagovornikov obsojenke je kot neutemeljeno zavrnilo Višje sodišče v Ljubljani in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Zoper navedeno pravnomočno sodno odločbo so zagovorniki obsojenke vložili zahtevo za varstvo zakonitosti, ki pa jo je Vrhovno sodišče zavrnilo, saj ni bila utemeljena.⁴⁸

Naslednji primer mučenja živali je obravnavalo Višje sodišče v Celju, ki je sklenilo, da so v ravnanju obdolženca, ki je z domačo mačko surovo ravnal s tem, da ji je s podajalko za peč prizadejal številne udarce rezultirane z veliko krvavitvijo in poginom živali, podani znaki kaznivega dejanja mučenja živali po tedaj veljavnem KZ. S sodbo sodišča prve stopnje je bil spoznan za krivega kaznivih dejanj mučenja živali in nasilništva. Sodišče prve stopnje mu je po določitvi kazni 15 dni zapora za kaznivo dejanje mučenja živali in kazni 5 mesecev in 20 dni zapora za kaznivo dejanje nasilništva izreklo enotno kazen 6 mesecev zapora. Zoper sodbo se je obdolženec pritožil zaradi zmotne in nepopolne ugotovitve dejanskega stanja in odločbe o kazenski sankciji. Smiselno je predlagal izrek oprostilne sodbe, podrejeno pa spremembo izpodbijane sodbe v odločbi o kazenski sankciji tako, da se mu izrečena kazen zniža. Po preizkusu izpodbijane sodbe in pritožbenih navedb je sodišče druge stopnje ugotovilo, da je sodišče prve stopnje dejansko stanje glede obeh obdolžencu očitanih kaznivih dejanj ugotovilo pravilno in popolno. Med drugim je višje sodišče potrdilo utemeljenost logične presoje, da obdolženec mačke ni pokončal le z enim udarcem s podajalko za

⁴⁷ Prim: Morilec mačk hoče 5,000.000 (Trojica se je pogodila za družbeno koristno delo v zameno za kazen), Delo.si, 24.01.2006.

⁴⁸ Prim: Kovačič, Krejan, Rakovac, Radanovič, Režek, Varstvo živali pred mučenjem: seminarska naloga, Ljubljana, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2009, str. 32-33.

peč, kot je to trdil, ampak da je z njo surovo ravnal s tem, ko ji je prizadejal številne udarce, kar je vsekakor predstavljalo hudo trpljenje živali in je v končni fazi privedlo do njenega pogina. Višje sodišče se je oprlo na opredelitev mučenja v 4. členu *ZZZiv*, po katerem so v ugotovljenem ravnanju obdolženca podani vsi znaki kaznivega dejanja mučenja živali. Navedlo je še, da obdolženec svojega ravnanja ne more opravičiti z okoliščino, da je mačka hotela jesti na mizi iz njegovega krožnika in se mu je, ko jo je hotel prepoditi z mize, zoperstavila s pihanjem. Obdolženec bi namreč domačo mačko zlahka z mize prepodil, ne pa da se je nad nemočno, v kuhinjo zaprto živaljo izjemno surovo znesel na ugotovljen način. Brez dvoma je ugotovilo tudi, da je obdolženec za obravnavano kaznivo dejanje tudi kazensko odgovoren. V pritožbi namreč je namreč sam navedel, da s psom in mačkom, ki ga še ima, lepo ravna, kar jasno kaže, da se je zavedal, da s svojim ravnanjem povzroča mački hudo trpljenje in da jo je iz banalnega razloga hote mučil vse do njenega pogina. Preizkus izpodbijane sodbe v odločbi o kazenski sankciji je pokazal, da je sodišče prve stopnje pravilno ugotovilo in ustrezno ocenilo prav vse okoliščine, ki so pomembne za izbiro kazenske sankcije in obdolžencu z izrekom kazni zapora izreklo povsem primerno vrsto kazni. Za kaznivo dejanje mučenja živali je sodišče prve stopnje tako in tako odmerilo najnižjo zakonsko možno kazen zapora, določeno kazen za kaznivo dejanje nasilništva pa je sodišče druge stopnje znižalo na 4 mesece in 20 dni zapora, temu posledično pa enotno izrečeno kazen na 5 mesecev zapora.⁴⁹

3.5 PRAVILNIK O ZAŠČITI HIŠNIH ŽIVALI

*Pravilnik o zaščiti hišnih živali*⁵⁰ je podzakonski predpis, ki podrobno določa minimalne pogoje za zaščito hišnih živali ter je namenjen izvajanju *ZZZiv*. Na predmet te naloge se nanašajo predvsem določbe, ki, natančneje kot *ZZZiv* v 7. členu, določajo naloge skrbnika hišnih živali. Tako so v pravilniku natančno določeni pogoji za posedovanje psov in mačk, kot ustrezna prehrana, nega, bivalni prostori, ustrezna dolžina in vrsta priveza psa, minimalna velikost pesjaka in ute ter pogoji za namestitev mačk v kletko, ustrezna oblika in minimalna velikost kletke. Pri tem pa moram poudariti, **da so pogoji za posedovanje živali, določeni v pravilniku, minimalni ter da so druge države pri določanju takšnih pogojev veliko bolj rigorozne.** Medtem ko je pri nas določena vrsta

⁴⁹ Prim: *VSC sodba Kp 42/2007* z dne 8.05.2007.

⁵⁰ Uradni list RS, št. 51/09.

in teža ter minimalna dolžina priveza za psa (ta mora biti enaka najmanj 3-kratni dolžini psa, vendar ne krajša od 3 metrov), ki menim, da je očitno prekratka, pa na primer v Avstriji sploh ni dovoljeno imeti trajno privezanih živali, psov pa v nobenem primeru, niti začasno (tretji in peti odstavek 16. člena *TSchG*). Pridružujem se *Ruparčičevi*, ki v pravilniku pogrēša natančnejše doloēbe o tem, koliko gibanja je potrebno zagotoviti živalim.⁵¹ Pravilnik v 4. členu doloēa le, da mora skrbnik hišnih živali zagotoviti ustrezno gibanje živali glede na vrsto, brez natančnejše opredelitve koliko gibanja to dejansko pomeni. **Podobno kot je v pravilniku razdelano kaj predstavlja kakovostno in koliēinsko ustrezno hrano in vodo (npr. kolikokrat dnevno je potrebno živali hraniti) in kateri so ustrezni bivalni pogoji, menim, da bi moralo biti z natančnejšimi doloēbami predpisano tudi koliko gibanja je minimalno potrebno zagotoviti živalim.** Gibanje je za živali izjemnega pomena, prav tako kakor hrana, voda in ustrezno bivališēe, veliko skrbnikov pa zanemarja prav to živalsko potrebo. Danes veliko živali živi v majhnih stanovanjih, skrbniki pa nimajo oziroma si ne vzamejo ēasa za sprehode, kar zelo negativno vpliva na poēutje živali, ki postanejo brezvoljne in zavoljo pomanjkanja gibanja zagotovo trpijo. Sicer mislim, da bi bilo nad temi doloēbami teŹko opravljati nadzorstvo, pa vendar bi bile potrebne vsaj zato, da bi organi nadzora, v primerih, ko bi bile oēitno kršene, imeli konkretnjšo pravno podlago za sankcioniranje skrbnikov.

⁵¹ Prim: Ruparēiē, str. 21.

4. PRIMERJALNOPRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI PRED MUČENJEM IN TUJE ZAKONSKE REŠITVE PRIMERNE ZA SLOVENIJO

4.1 ZAKONSKO VAROVANE ŽIVALI

ZZZiv velja brez izjem za vretenčarje, za druge živali pa glede na stopnjo njihove občutljivosti v skladu z ustaljenimi izkušnjami ter znanstvenimi spoznanji. Takšna definicija živali, ki so zakonsko varovane pred mučenjem se v veliki meri ujema s primerljivimi tujimi zakonskimi rešitvami. Tako britanski *Animal Welfare Act 2006*⁵² velja le za vretenčarje (z izjemo človeka) in izrecno tudi ne velja za še neskotene živali v stanju zarodka. Zakon pa pooblašča pristojno državno oblast, da z dodatnimi predpisi razširi zakonsko definicijo živali tudi na druge živali (nevretenčarje), če se na podlagi znanstvenih dokazov prepriča, da so te živali sposobne čutiti bolečino in trpljenje (1. člen AWA). Slovenski ZZZiv za razliko od AWA, ki ne velja za nevretenčarje brez zakonske razširitve veljavnosti nanje, dopušča možnost aplikacije zakonskih določb tudi na nevretenčarje in to brez dodatnih določb, ob predpostavki, da ustaljene izkušnje ter znanstvenima spoznanja kažejo na njihovo občutljivost na bolečino. Pri nas bi tako sodišča v primerih mučenja nevretenčarjev, ob potrditvi sodnih izvedencev, da so te živali občutljive na bolečino, imela zadostno zakonsko podlago za obsodilno sodbo. V veliko pravnih sistemih pa je obseg zakonsko varovanih živali večji kot pri nas. V večini zveznih držav Združenih držav Amerike se zakoni o zaščiti živali raztezajo na vsa živa bitja z izjemo človeka.⁵³ Načeloma se tudi nemški *Tierschutzgesetz*⁵⁴ nanaša na vse živali - od nevretenčarjev do primatov. Nekateri njegovi deli sicer veljajo le za vretenčarje in domače živali, določbe o varstvu živali pred mučenjem, ki so predmet te naloge, pa se nanašajo na vse živali.

⁵² *Animal Welfare Act 2006 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija))*, z dne 8. november 2006, Chapter 45, v nadaljevanju: AWA.

⁵³ Tako definicijo zakonsko varovanih živali vsebujejo npr. newyorški zakon s področja zaščite živali v § 350, illinoiški zakon v osmem poglavju, členu 702.01 in *Zakonik Floride* v členu 828.02.

⁵⁴ *Tierschutzgesetz (TierschG) (Zakon o zaščiti živali (Nemčija))*, z dne 25. maj 1998, BGBL I S.1105 s spremembami, v nadaljevanju: *TierschG*.

Menim, da bi zakoni o varstvu živali pred mučenjem v vsakem primeru morali veljati tako za domače kot divje živali, saj kljub dejstvu, da obstajajo posebni zakoni o zaščiti divjih živali, je ta zaščita posvečena predvsem ohranjanju vrst in ne toliko zaščiti pred mučenjem. **Kar se tiče nevretenčarjev pa je moje stališče, da bi bila zelo dobrodošla razširitev veljavnosti zakonov proti mučenju tudi nanje**, in sicer že iz razlogov nediskriminacije živalskih vrst. Poleg tega pa menim, da bi mučitelji, ki se znašajo nad živalmi in jih po nepotrebnem ubijajo, morali odgovarjati, ne glede na to ali živali pri tem občutijo bolečino ali ne. Dodaten razlog v prid razširitvi zaščite pred mučenjem na vse živali je tudi dejstvo, da znanstvena spoznanja o stopnji občutljivosti živali niso vedno zanesljiva in se tudi razmeroma hitro spreminjajo.

4.2 POJEM MUČENJA

Različne pravne ureditve so v normativnih aktih s področja varstva živali pred mučenjem ubrale tudi različne pristope k opredeljevanju samega pojma mučenja, pa vendar je vsem takšnim opredelitvam skupnih nekaj bistvenih elementov: trpljenje živali, nedopustnost trpljenja in krivda storilca. V tem poglavju bom predstavila kako je pojem mučena živali definiran v britanskem AWA, katere oblike krivde pri storitvi mučenja živali sankcionirajo primerjalni akti in opisala institut odgovornosti skrbnika živali za dovolitev mučenja oziroma opustitev ukrepov za preprečitev mučenja, vse v luči iskanja rešitev za izboljšanje slovenske ureditve proti mučenju živali.

4.2.1 PRIMERJALNI ZAKONSKI PRISTOPI K OPREDELJEVANJU MUČENJA

Kot rečeno, različni zakoni o varstvu živali pred mučenjem različno opredeljujejo kaj predstavlja mučenje živali. Pri pregledu zakonodaje s tega področja sem zasledila predvsem dva različna pristopa k definiranju mučenja živali. Prvi mučenje opredeljuje s taksativnim naštevanjem posameznih prepovedanih oblik mučenja, drugi pa z generalno klavzulo, na katero se navezujejo kazenske določbe. Slednji pristop je ubral tudi britanski AWA in ker se ta razlikuje od pristopa slovenskega ZZZiv in velja za modernejšega, sem se odločila, da ga podrobneje predstavim. Britanski AWA je novejši

zakon⁵⁵ in vsebuje nekaj **zelo naprednih določb** o varstvu živali pred mučenjem, po katerih bi se lahko v okviru prizadevanj za izboljšanje zakonodaje zgledoval tudi naš zakonodajalec. Takšne so predvsem določbe, ki zelo obsežno in natančno urejajo živalske borbe in prepovedujejo kupiranje pasjih repov, ki jih bom zato podrobneje opisala. Pri primerjavi britanske in slovenske pravne ureditve sem naletela na nekatere težave. Britanski AWA v 32. členu določa, da so ravnanja v nasprotju z določbami zakona kazniva dejanja. AWA sicer uporablja izraz *summary offence*, ki je institut angloameriškega pravnega sistema, ki ga pri nas ne poznamo, kar otežuje primerjavo z našo ureditvijo. *Summary offence*, poznan tudi kot majhen zločin, je kaznivo dejanje v angloameriškem pravnem sistemu, ki se lahko obravnava po skrajšanem postopku, brez pravice do razprave pred poroto in (oziroma ali) tožbe, sodni postopki pa se odvijajo na sodiščih najnižje stopnje.⁵⁶ Predvsem zato, ker so za kršitve določb AWA o varstvu živali pred mučenjem zagrožene tudi zaporne kazni, kar v našem pravnem redu pomeni, da gre za kaznivo dejanje, pa tudi zato, ker, kljub temu da se postopki obravnavajo po skrajšanem postopku in brez porote, je odločanje še vedno v pristojnosti sodišč, bom v nadaljevanju za takšne kršitve uporabljala izraz kaznivo dejanje.

4.2.1.1 Velika Britanija: Mučenje in opustitev primernih ravnanj za zadovoljitev potreb živali, pohabljanje, zastrupljanje, krajšanje pasjih repov ter dejanja v zvezi z živalskimi borbami

Prvi odstavek 4. člena AWA opredeljuje mučenje kot vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, ki živali povzroči nepotrebno trpljenje. Dodaten pogoj, ki mora biti izpolnjen, da se neko ravnanje šteje za mučenje, je, da je mučitelj vedel ali bi moral vedeti, da bo njegovo ravnanje ali opustitev povzročila trpljenje živali. Pri tem pogoju gre torej za vprašanje krivde o čemer pišem v razdelku 4.2.2. Tretji odstavek 4. člena predpisuje kriterije, ki jih mora sodišče upoštevati pri presojanju prisotnosti opredelilnega elementa nepotrebnosti trpljenja. Prvi tak kriterij je nujnost trpljenja in ali bi se trpljenju živali dalo izogniti ali ga omejiti. Upoštevati je treba tudi, ali je bilo ravnanje, ki je povzročilo trpljenje v skladu z veljavnimi zakoni in podzakonskimi predpisi ter ali je ravnanje zasledovalo legitimen cilj, kot je npr. koristnost takega ravnanja za žival ali zaščita ljudi, lastnine in drugih živali. V obzir je treba jemati tudi proporcionalnost trpljenja

⁵⁵ AWA je stopil v veljavo 8.10.2006.

⁵⁶ Prim: http://en.wikipedia.org/wiki/Summary_offence.

glede na namene, ki so se želeli doseči s takšnim ravnanjem ter na koncu, ali je zadevno ravnanje v vseh pogledi primerno in moralno oz. človeško.

Če primerjamo AWA in slovenski ZZZiv, lahko vidimo, da je AWA ubral drugačen pristop k opredelitvi mučenja živali. ZZZiv sicer v 4. členu vsebuje generalno klavzulo, ki definira mučenje živali,⁵⁷ vendar se na kršitev tega člena neposredno ne navezujejo nobene sankcije. Namesto tega so nadalje opredeljena posamezna prepovedana ravnanja, ki se v primeru, da so storjena naklepno in da povzročijo posledice opredeljene v generalni klavzuli, štejejo za mučenje in na ta ravnanja se navezujejo kazenske določbe zakona. Tudi prejšnji britanski *Protection of Animals Act 1911*⁵⁸ je opredeljeval mučenje s **taksativnim naštevanjem prepovedanih ravnanj, medtem ko je nov zakon ubral drugačen, po stališču vlade izboljššan in modernejši pristop.**⁵⁹ Tudi sama menim, da je boljši pristop k definiranju mučenja tisti, ki ga je ubral AWA, torej z generalno klavzulo in ne s taksativnim naštevanjem posameznih prepovedanih ravnanj. V slednjem primeru se namreč lahko zgodi, da zakonodajalec spregleda določene oblike mučenja in posledično mučitelj ne odgovarja, saj se kazenske določbe navezujejo le na prepovedana ravnanja in ne na generalno opredelitev mučenja živali. ZZZiv je sicer zajel veliko večino možnih oblik povzročanja trpljenja, pa vendar je teoretično možno, da za določeno ravnanje, ki bi sicer imelo posledice v trpljenju živali, ne bi bilo pravne podlage za kaznovanje po ZZZiv in če takšnega ravnanja ne bi bilo možno opredeliti niti kot kaznivega po KZ-1, bi mučitelj ostal popolnoma nekaznovan. Poleg tega menim, da je opredelitev mučenja v AWA tudi **preglednejša**, saj so kazniva dejanja določena samo v nekaterih zaporednih členih, medtem ko so prekrški v ZZZiv razkropljeni po celotnem zakonu. Po drugi strani pa, glede na postopek odločanja o prekrških določenih v ZZZiv in glede na organe odločanja v tem postopku, vseeno menim, da pride pri nas v poštev le sedanja ureditev opredelitve mučenja živali. V večini primerov namreč o teh prekrških odločajo prekrškovni organi, tj. pristojni inšpektorji, v hitrem postopku o prekrških. Pristojnosti subsumiranja posameznih ravnanj pod generalno opredelitev mučenja morda ne bi bilo dobro prenesti na

⁵⁷ Določba 4. člena ZZZiv opredeljuje mučenje živali kot vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje, ali škodi njenemu zdravju ter kot nepotrebno ali neprimerno usmrtitev živali.

⁵⁸ *Protection of Animals Act 1911 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija))*, z dne 18. avgust 1911, Chapter 27.

⁵⁹ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, *The Draft Animal Welfare Bill, First Report of Session 2004–2005 (Report, together with formal minutes, and lists of oral, written and unprinted evidence)*, The Stationery Office Limited, London 2004, str. 23.

inšpektorje. V Veliki Britaniji, kjer o kaznivih dejanjih vedno odločajo sodišča, pa čeprav najnižje stopnje, pa je seveda možna takšna primernejša in modernejša opredelitev mučenja živali. Zadeva bi se lahko rešila podobno kot jo rešuje avstrijski *TSchG*, ki v prvem odstavku § 5 prepoveduje povzročanje nepotrebne bolečine, trpljenja ali poškodb živalim ali izpostavljanje znatnemu strahu ter v naslednjem odstavku istega člena določa, da je prvi odstavek kršen predvsem, če oseba stori katero izmed v drugem odstavku naštetih prepovedanih ravnanj. Vprašanje primernosti obeh pristopov opredeljevanja mučenja pa niti ni tako pomembno, saj na koncu (vsaj v veliki večini primerov) privedeta do istega rezultata. Večji problem predstavlja druga zadeva, tj. jasnost posameznih določb, ki predpisujejo prepovedane oblike mučenja, na kar sem opozorila v poglavju 3.2.2.1.

Kaznivo dejanje mučenja torej po *AWA* opredeljujejo naslednji elementi: trpljenje živali, nepotrebnost trpljenja in vednost, da bo ravnanje pripeljalo do trpljenja.⁶⁰ *AWA* samostojno ureja tudi druga, posebna, vendar povezana kazniva dejanja. To so kazniva dejanja pohabljanja živali, krajšanja pasjih repov, zastrupljanja živali in kazniva dejanja v zvezi z živalskimi borbami.⁶¹ Pohabljanje, krajšanje pasjih repov, zastrupljanje in prekrške v zvezi z borbami živali opredeljuje⁶² in sankcionira tudi naš *ZZZiv*. Glede prepovedanih ravnanj pohabljanja in zastrupljanja živali ni večjih razlik med britansko in našo ureditvijo, medtem ko bi pri krajšanju pasjih repov in ravnanjih povezanih z živalskimi borbami bile možne izboljšave slovenske zakonodaje po vzoru ureditve v *AWA*.

⁶⁰ Dodatna predpostavka, ki mora biti izpolnjena, da se ravnanje obravnava kot kaznivo je, da gre za zavarovano žival, kot je definirana v 2. členu zakona. Zavarovane živali po tem členu so tiste, ki so navadno udomačene (kar pokriva tudi klateške pse, mačke itd.), ki so pod trenutnim ali stalnim nadzorstvom ljudi in živali, ki ne živijo v divjini (kar pokriva živali, ki več niso pod nadzorstvom ljudi in tudi še ne živijo v divjini, kot npr. živali, ki so pobegnile iz živalskih vrtov ali cirkusov). Definicija zavarovanih živali je potrebna zaradi izključitve divjih živali, ki so zaščitene z drugimi zakoni ter zaradi aplikacije kaznivih dejanj mučenja in kaznivih dejanj v zvezi z živalskimi borbami na te živali, medtem ko se kaznivo dejanje opustitve primerne skrbi navezuje le na živali, ki imajo skrbnike. Za več informacij o tem glej House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 11-20 in Explanatory Notes to Animal Welfare Act 2006, str. 3-4.

⁶¹ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, The Draft Animal Welfare Bill: Government Reply to the Committee's Report, Fourth Special Report of Session 2004–2005, The Stationery Office Limited, London 2005, str.6.

⁶² Prepovedana ravnanja pohabljanja živali so opredeljena v 20. členu in 18. alineji prvega odstavka 15. člena *ZZZiv*, krajšanje repov psom v 5. alineji drugega odstavka 20. člena, prepovedano ravnanje zastrupljanja živali v 2. alineji prvega odstavka 15. člena, organiziranje borb živali, uporaba živali za borbe, spodbujanje ter šolanje živali za borbo z drugo živaljo pa v 6. alineji prvega odstavka 15. člena zakona.

Kaznivo dejanje krajšanja repov psom ureja AWA v 6. členu, kjer določa, da je tak poseg dovoljeno opraviti le na psih, ki niso starejši od 5 dni in so hkrati kvalificirani kot delovni psi. **Delovni psi** pa so tisti za katere veterinar potri, da izpolnjujejo dva pogoja in sicer prvič, da bodo po vsej verjetnosti bili uporabljeni za delo v policiji, vojski, reševalnih službah, delo v zvezi z zakonitim zatiranjem škodljivcev ali zakonitim odstreljevanjem živali. Drugi pogoj pa je, da gre za pse take pasme, kot jih za zgoraj navedene namene določajo ustrezni predpisi. V devetem odstavku 6. člena AWA je še posebej določeno, da je kaznivo razstavljeni psa, ki ima deloma ali v celoti odrezan rep na dogodkih, kjer je za udeležbo potrebno plačati vstopnino. Pri nas pa *ZZZiv* dovoljuje veterinarsko krajšanje repov mladičem pasemskih psov, ki niso starejši od 5 dni, pri katerih se rep krajša v skladu s pasemskimi in kinološkimi standardi ter psom, če je poseg v korist živali (5. alineja drugega odstavka 20. člena *ZZZiv*). Pri nas je torej **ta bolj ali manj lepotni poseg**, ob omenjenih pogojih, še vedno dovoljen, medtem ko so ga npr. v skandinavskih zakonih **prepovedali že v sedemdesetih letih**. V Veliki Britaniji je načeloma prepovedano rezati pasje repe, saj je dokazano, da je rezanje repov povzroča pasjim mladičem bolečino, ki je ne morejo odtehtati estetske koristi krajšanja repov. Krajšanje repov je dovoljeno le, ko je to potrebno zaradi zdravljenja ter iz preventivnih razlogov pri delovnih psih, saj je pri teh psih tak poseg namenjen zaščititi pred poškodbami repov, ki so jim zaradi narave dela izpostavljeni. Tudi po stališču Kraljevskega kolegija veterinarskih kirurgov (*Royal College of Veterinary Surgeons, RCVS*)⁶³ je krajšanje repov dopustno le v slednjem primeru, ko dejansko prinaša koristi, nikakor pa ne samo zaradi zadovoljitve določenih pasemskih standardov o njihovi konstrukciji.⁶⁴ **Medtem ko je v Veliki Britaniji izrecno prepovedano razstavljeni pse s kupiranimi repi, pa je pri nas izrecno dovoljeno kupiranje repov za zadovoljitev pasemskih standardov**, ki so izključno estetski in namenjeni predvsem osnovanju kriterijev za ocenjevanje psov na razstavah. Ker je poseg krajšanja repov boleč, menim, da bi se ga moralo popolnoma prepovedati oziroma kvečjemu dovoliti le za namene zdravljenja in iz preventivnih razlogov za delovne pse, podobno kot v Veliki Britaniji, nikakor pa dovoljevati kupiranja repov iz razlogov estetike. Tudi slovenska Veterinarska zbornica je po dolgoletnih priporočilih WSAVA, Svetovnega združenja veterinarjev za male živali, predlagala, da se *ZZZiv* dopolni z izrecno prepovedjo krajšanja repov. Dodala je še, da njihovi etično zavezani veterinarji tega posega že nekaj

⁶³ Smiselni avtoričin prevod.

⁶⁴ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 88-89.

let ne opravljajo več in so zato vzreditelji zaradi nazadnjaškega stališča Kinološke zveze Slovenije prisiljeni k temu, da za poseg najamejo nestrokovne ljudi ali ga celo opravijo sami, kar pa je zakonsko prepovedano.⁶⁵ Vprašanje pa je, če bi zakonska prepoved krajšanja repov dosegla svoj učinek. Možno je namreč, da bi se dogajale iste stvari kot pri kupiranju uhljev, ki je pri nas že 11 let zakonsko prepovedano. Na razstavih psov v Sloveniji se namreč po sporočilu Strokovnega sveta za zaščito živali še vedno pojavljajo psi s prirezanimi uhlji. Na žalost so na razstavih v Sloveniji taki psi celo bolje ocenjeni, saj so bolj »v tipu pasme«. Kot navajaj Strokovni svet za zaščito živali, lastniki prepovedan poseg pri psih opravijo v državah, kjer ta ni prepovedan ali poseg izvedejo tuji veterinarji v Sloveniji ali pa ga opravijo sami. Slovenski veterinarji, ki vztrajajo na stališču, da so kakršni koli za žival boleči posegi namenjeni zgolj videzu nepotrebni, tako opozarjajo na vse večje število psov, ki potrebujejo zdravljenje zaradi nestrokovnih posegov prirezovanja uhljev.⁶⁶ Kljub morebitni bodoči prepovedi kupiranja pasjih repov in obstoječi prepovedi kupiranja uhljev, bi si torej predvsem Kinološka Zveza Slovenije morala močnejše prizadevati k izkoreninjenju in ne vzpodbujanju in nagrajevanju teh nepotrebnih posegov.

Glede kaznivih dejanj povezanih z borbami živali z drugimi živalmi je britanski zakon obsežnejši od slovenskega *ZZZiv*. Kazniva dejanja v zvezi z živalskimi borbami so določena v 8. členu *AWA*. Tako v Veliki Britaniji ni prepovedano le organiziranje borb živali, uporaba živali za borbe, spodbujanje ter šolanje živali za borbo z drugo živaljo, kot je to urejeno pri nas. Poleg samega organiziranja borb je prepovedano tudi sprejemanje vstopnine za takšne borbe, propagiranje živalskih borb, zagotavljanje informacij o borbah z namenom omogočanja ali spodbujanja udeležbe na borbah, prepovedano je staviti in sprejemati stave v povezavi z živalskimi borbami, na kakršenkoli način sodelovati na takšnih borbah, prav tako je prepovedano posedovanje bilo česa kar je namenjeno ali primerno za uporabo pri živalskih borbah in kar se dejansko namerava uporabiti v te namene ter tudi imetništvo prostorov, ki se uporabljajo za živalske borbe. Poleg tega predstavlja kaznivo dejanje tudi sama prisotnost na takšnih živalskih borbah, če za to ne obstaja razumno opravičilo ali kakšno zakonsko pooblastilo. Brez takšnega pooblastila oziroma opravičljivega razloga je prepovedano tudi zagotavljanje oz. dobavljanje in posedovanje video posnetkov

⁶⁵ Prim: Jerman, Kinološka zveza za pohabljen ušesa, Delo.si, 13.03.2009.

⁶⁶ Prim: Zupan, Mučenje živali zaradi estetike, 24 ur.com, Ljubljana 19.07.2009

živalskih borb za namene dobavljanja, njihovo objavljane in kazanje takih posnetkov drugim ljudem. **Menim, da bi moral ZZZiv razširiti prepovedana ravnanja povezana z živalskimi borbami v 6. alineji prvega odstavka 15. člena tudi na vsaj nekatera od zgoraj navedenih ravnanj.** Predvsem z določitvijo prisotnosti na borbah živali za prekršek, sankcioniran z ustrezno visoko denarno kaznijo bi naredili veliko za preprečevanje takšnih borb, morda celo več kot s sankcioniranjem samega organiziranja borb.

Poleg kaznivega dejanja mučenja živali in omenjenih samostojnih, a povezanih kaznivih dejanj, AWA ureja še kaznivo dejanje opustitve primerne skrbi za žival. Ker tudi ZZZiv v 7. členu in še podrobneje *Pravilnik o zaščiti živali* predpisuje pogoje, ki jih mora skrbnik zagotoviti živali in sankcionira opustitev primernih ravnanj ter zato ker menim, da je sedanja ureditev dobra, o teh prekrških na tem mestu ne bom obširneje razpravljala.

Zadnja stvar na katero moram opozoriti pri samem opredeljevanju, kaj spada pod pojem mučenja živali je psihično mučenje. Britanski parlamentarni Oddelek za okolje, hrano in kmetijstvo (*Environment, Food and Rural Affairs Committee*, v nadaljevanju DEFRA)⁶⁷ v svojem poročilu, ki se sicer nanaša na osnutek AWA, predlaga vladi, da za kaznivo dejanje opredeli tudi ravnanje, ki povzroči nepotrebno psihično trpljenje živali, ne glede na to ali ga spremlja fizično trpljenje ali ne.⁶⁸ Menim, da psihično trpljenje ni nič manj boleče oziroma je včasih lahko veliko hujše od samega fizičnega zlorabljanja. Samo spomnimo se na popolnoma preplašene živali, na katerih trpinčenje pusti dolgotrajne psihične posledice, ki se le stežka, z veliko truda, časa in ljubezni v celoti odpravijo. *Radford* trdi, da je »psihično trpljenje izredno težko z gotovostjo dokazati, vsekakor pa je v pomoč v primerih, kjer se pojavlja tako psihično kot fizično trpljenje in če gre za hudo fizično trpljenje, je veliko lažje dokazati tudi spremljajoče psihično trpljenje.«⁶⁹ Resda je po eni strani kot trdi *Radford* psihično mučenje težko dokazati, po drugi strani pa menim, da niti ni tako težko prepoznati obnašanja trpinčene živali, saj se to ponavadi odraža v plahosti, nezaupljivosti in otopelosti. Težko dokazovanje psihičnega trpljenja pa po mojem ne bi smel biti razlog, da se to ne bi štelo za mučenje in bilo kot tako

⁶⁷ Smiselni avtoričin prevod.

⁶⁸ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 28.

⁶⁹ House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 28.

opredeljeno v definiciji tega kaznivega dejanja, pa tudi če bi služilo le kot pomoč pri dokazovanju fizičnega trpinčenja. V AWA na koncu sicer niso vnesli eksplicitne določbe, da je tudi povzročanje psihičnega trpljenja živali mučenje, kar pa ne pomeni, da sodna praksa ne bo uveljavila takšnega stališča. *ZZZiv* v 10. točki prvega odstavka 5. člena določa, da trpljenje pomeni bolečine, strah, poškodbe, pa tudi povzročanje pohabljenja, degeneracije, hiranja ali obolevanja ter prekomernega in nepotrebnega vznemirjanja živali. Vendar strah in vznemirjenje kot psihično trpljenje vsebovano v generalni klavzuli, ki opredeljuje kaj predstavlja mučenje, potrebuje nadaljnjo razdelanost, da bi bilo kot prekršek sankcionirano po *ZZZiv*. Kot rečeno se kazenske določbe *ZZZiv* nanašajo le na prepovedana ravnanja mučenja. Eno takšno prepovedano ravnanje, ki povzroča psihično trpljenje je opredeljeno v 15. členu zakona,⁷⁰ ampak se nanaša na prostoživeče in ne na hišne živali. Zato menim, da bi morali v *ZZZiv* **dati eksplicitno določbo, da je vznemirjanje, strašenje in povzročanje psihičnega trpljenja živali prepovedano in pomeni prekršek sankcioniran z denarno kaznijo.**

4.2.2 SANKCIONIRANJE MUČENJA ŽIVALI IZ MALOMARNOSTI

Illinoiški *Humane Care for Animals Act*⁷¹ določa mučenje živali za prekršek kategorije A, drugo in vsako kasnejšo kršitev predpisov o varstvu živali pred mučenjem pa za kaznivo dejanje 4. kategorije (poglavje 8, člen 703.01). V členu 703.02 je opredeljeno posebno hudo mučenje (*aggravated cruelty*),⁷² kot namerna povzročitev hude poškodbe ali smrti, ki je prav tako kaznivo dejanje 4. kategorije. Naslednji člen za kaznivo dejanje 3. kategorije določa zavestno oz. namerno mučenje brez zakonsko opravičljivih razlogov, ki povzroči hudo fizično bolečino, pri čemer ima mučitelj namen povečati ali podaljševati bolečino, trpljenje ali agonijo živali. Podobno je v zvezni državi New York, kjer po § 353 *New York Agriculture and Markets Law*⁷³ mučenje živali predstavlja prekršek A kategorije, posebno hudo mučenje pa kaznivo dejanje. Za posebno hudo mučenje gre takrat, ko mučitelj z nezakonitim namenom namerno ubije žival ali ji povzroči resne fizične poškodbe in to stori z namenom povzročitve ekstremne fizične

⁷⁰ V 10. alineji prvega odstavka 15. člena *ZZZiv* je določeno, da je prepovedano preganjanje v naravnem ali urbanem okolju živečih živali in preganjanje s pogonom, strašenjem ali z nepotrebnim pregonom iz njihovih zavetišč ali gnezdišč. To ne velja za lovski pogon, brakado ali pritisk, če se izvede v skladu s predpisi o lovstvu, ter za izvajanje veterinarskih ukrepov.

⁷¹ *Humane Care for Animals Act (Zakon o zaščiti živali (Illinois))*, 510 ILCS 70/.

⁷² Smiseln avtoričin prevod.

⁷³ *New York Agriculture and Markets Law (Zakon o kmetijstvu in trgovini z živili (New York))*, v nadaljevanju: *NY AGRI & MKTS*.

bolečine ali na posebej izprijen ali sadističen način. Podobno ureditev poznajo tudi v Floridi in drugih zveznih državah Združenih držav Amerike.

Nemški *TierschG* v 18. členu izrecno določa, da mučenje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti predstavlja prekršek, medtem ko kaznivo dejanje v skladu s 17. členom pomeni uboj živali brez razloga in povzročitev hude bolečine iz krutosti ali povzročitev ponavljajoče resne bolečine ali trpljenja.

Po britanskem *AWA* **kaznivo dejanje mučenja opredeljujejo predvsem trije elementi: trpljenje živali, nepotrebnost trpljenja in vednost, da bo ravnanje pripeljalo do trpljenja. Na vprašanje krivde se nanaša element vednosti, da bo določeno ravnanje povzročilo trpljenje živali.** Poleg storitve nezakonitega dejanja (dejanski element, angl. *external element*, lat. *actus reus*),⁷⁴ mora mučitelj v času storitve kaznivega dejanja imeti zle namene (krivdni element, angl. *guilty mind*, lat. *mens rea*).⁷⁵ Formulacija oz. ubeseditev *mens rea* elementa napotuje na uporabo subjektivnega ali objektivnega preizkusa. Pri subjektivnem preizkusu mora tožilstvo dokazati, da je obdolženec vedel oz. da se na podlagi dokazov lahko domneva, da je vedel za posledice, ki bodo sledile njegovemu ravnanju. Pri objektivnem preizkusu pa je treba dokazati, da bi vsak razumen človek v isti situaciji poznal posledice svojega ravnanja, kar pomeni, da bi se obdolženec moral zavedati posledic, ne glede na to, ali se jih je dejansko zavedal. Subjektivni test se torej nanaša na krivdo samega obdolženca in je aplikativen predvsem v primeru naklepa, medtem ko je pri objektivnem testu krivdni element obtožencu pripisan glede na dejstvo, da bi vsak razumen človek v istih okoliščinah ravnal primerneje. Objektivni preizkus se uporablja predvsem pri presojanju malomarnosti. Uporaba objektivnega preizkusa glede kaznivega dejanja mučenja živali zagotavlja zaščito živali v veliko večjem obsegu kot v primeru subjektivnega preizkusa, saj dejavniki kot obdolženčeva nevednost, družinske in finančne okoliščine, zdravstveno, duševno stanje itd. niso pomembni oz. obdolženca ne morejo ekskulpirati.⁷⁶ Iz ubeseditve *mens rea* elementa v *AWA* ni čisto jasno na uporabo katerega preizkusa nakazuje, je pa zato vlada potrdila, da se bo krivda mučiteljev presojala po objektivnem preizkusu in da predstavlja kaznivo dejanje tudi mučenje iz

⁷⁴ Smiseln avtoričin prevod.

⁷⁵ Smiseln avtoričin prevod.

⁷⁶ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 26-27.

malomarnosti.⁷⁷ Pri kaznivem dejanju nezagotovitve primernih pogojev za dobrobit živali pa, glede na to, da to kaznivo dejanje ne vsebuje *mens rea* elementa, ni nobenih nejasnosti o tem, da skrbnik, ki ne skrbi za dobrobit živali iz nevednosti ali malomarnosti odgovarja enako kot tisti, ki to počne namenoma.⁷⁸

Po slovenskem *ZZZiv* neko ravnanje velja za mučenje živali, če gre za taksativno naštete storitve (15., 17., 19., 20., 21., in 26. člen) ali opustitve (7. člen), ki so izvršene naklepoma in povzročijo hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje ali škodijo zdravju živali oz. nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali (4. člen). Mučenje živali torej pri nas predpostavlja naklepno izvršitev nekaterih prepovedanih ravnanj in težke posledice za žival. *ZZZiv* je sestavljen tako, da najprej opisuje prepovedana ravnanja in nato v posebnih odstavkih določa, da gre za mučenje živali, če so ravnanja oziroma opustitve storjene naklepno in nastanejo posledice iz 4. člena zakona. Kazenske določbe zakona pa se nanašajo le na prepovedane storitve oziroma opustitve in ne na odstavke, ki določajo, da je za mučenje potrebna naklepna izvršitev ravnanj in nastanek omenjenih posledic. Sklepam, da to pomeni, da prepovedana ravnanja (čeprav v primeru, da so storjena iz malomarnosti ne predstavljajo mučenja živali, kot to definira *ZZZiv*) pomenijo prekršek in so temu primerno sankcionirana, če so izvršena naklepno, pa tudi iz malomarnosti. Predpostavljam, **da je mučenje živali v generalni klavzuli opredeljeno kot naklepna povzročitev trpljenja, ker se pri presojanju, ali gre za kaznivo dejanje mučenja sodniki opirajo na definicijo mučenja po *ZZZiv*. Če temu ni tako, če torej niti po *ZZZiv* ni sankcionirana storitev prepovedanih ravnanj mučenja iz malomarnosti in povzročanje trpljenja živali iz malomarnosti ni niti prekršek, potem se to vsekakor mora spremeniti.** Vsi tuji zakoni s področja varstva živali pred mučenjem, ki sem jih pregledala, sankcionirajo mučenje živali storjeno iz malomarnosti, vsaj v okviru prekrškov (tako tudi zakoni ameriških zveznih držav), nekateri tuji zakoni izrecno določajo, da predstavlja prekršek mučenje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti (tako npr. nemški *TierschG*), nikjer pa nisem zasledila določb, ki bi, kot pri nas, izrecno določale, da pomeni mučenje živali le naklepna povzročitev trpljenja. Poleg tega se v zveznih državah Združenih držav Amerike prekrški prve stopnje, torej tudi mučenje živali iz malomarnosti, kaznujejo z

⁷⁷ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2005, str. 7.

⁷⁸ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 35.

denarno ali zaporno kaznijo.⁷⁹ Kot opisano zgoraj, tudi po britanskem AWA pomeni mučenje storjeno iz malomarnosti kaznivo dejanje, za katero je prav tako zagrožena zaporna kazen. V skladu s slovenskim *KZ-1* se kaznivo dejanje mučenja živali lahko stori le z naklepom. Mislim, da bi bilo vredno razmisliti o tem, **da bi spremenili obstoječo definicijo mučenja v ZZZiv oziroma 341. členu KZ-1 dodali nov odstavek, ki bi določal, da je tudi mučenje živali storjeno iz malomarnosti kaznivo dejanje.** Kazen za mučenje iz malomarnosti bi, upoštevajoč določbo drugega odstavka 27. člena *KZ-1*, morala biti milejša kot v primeru storitve istega kaznivega dejanja z naklepom. Primerna se mi zdi denarna kazen ali kazen zapora od 15 dni do 3 mesecev, ki je bila predpisana za naklepno mučenje do sprejema *KZ-1*. Kazenskopravno kaznovanje povzročanja trpljenja kot posledice malomarnosti bi prišlo v poštev predvsem pri drugi obliki izvršitvenega dejanja tega kaznivega dejanja, ki se izraža kot nepotrebno povzročanje trpljenja in je lahko opustitev potrebnih ukrepov za zagotovitev dobrobiti živali, njeno zaprtje brez hrane, vode in podobno. Glede na to, da je naklep težko dokazati, bi se poleg naklepne zlorabe moralo šteti za kaznivo dejanje mučenja živali tudi zanemarjanje živali in prikrajšanje oziroma deprivacija. Nabava hišnega ljubljence pomeni tudi prevzem odgovornosti za to živo bitje, ki bi se je ljudje morali bolj zavedati in resneje jemati, k čemur pa menim, da bi pripomoglo kazenskopravno kaznovanje malomarnosti pri skrbi za živali, večinoma popolnoma odvisnih od svojih skrbnikov. S tem bi *KZ-1* dal jasno sporočilo, da je zanemarjanje živali resen zločin ter preventivno pripomogel k temu, da ljudje, ki po okoliščinah in osebnih lastnostih ne morejo skrbeti za živali s potrebno pazljivostjo (kar je tudi bistvo opredelitve kazenskopravne malomarnosti po *KZ-1*) ne bi imeli živali.

4.2.3 ODGOVORNOST SKRBNIKA ŽIVALI ZA DOVOLITEV MUČENJA OZ. OPUSTITEV UKREPOV ZA PREPREČITEV MUČENJA

V Veliki Britaniji za mučenje živali ne odgovarja le sam povzročitelj trpljenja, temveč tudi tisti, ki je odgovoren za žival in je dovolil oz. dopustil ali ni uspel z nadzorstvom ali na kak drug primeren način preprečiti nepotrebne trpljenja (drugi odstavek 4. člena AWA). AWA tudi pri drugih kaznivih dejanjih predvideva odgovornost skrbnika živali,

⁷⁹ V Floridi je za prekršek prve stopnje predpisana zaporna kazen do 1 leta (naslov 46, člen 775.082 (4 a) *Zakonika Floride*), enaka zaporna kazen za prekršek kategorije A je predpisana tudi v zvezni državi New York (§ 70.15 *newyorškega kazenskega zakonika*).

če je dovolil oz. ni preprečil pohabljanja, rezanja repov psom ali zastrupljanja (drugi odstavek 5., 6. in 7. člena AWA). Pri presojanju odgovornosti skrbnika za dovolitev mučenja se krivdni element brez dvoma ugotavlja z objektivnim preizkusom, na kar nakazujejo besedne zveze »opustitev primernih ukrepov za preprečitev trpljenja v danih okoliščinah«. Kaznivo dejanje dopustitve nepotrebne trpljenja torej obsega tudi mučenje kot posledico malomarnosti s strani skrbnika živali, ko je trpljenje povzročila druga oseba.⁸⁰ Velika Britanija pri sankcioniranju dovolitve mučenja živali ni osamljena, saj podobne določbe vsebujejo tudi nekateri drugi tuji zakoni s področja zaščite živali, med drugimi npr. *NY AGRI & MKTS* v § 353. Podobno avstrijski *Tierschutzgesetz*⁸¹ v § 38 določa odgovornost osebe, ki je dopustila osebi pod njenim nadzorstvom mučenje živali, čeprav bi mučenje lahko preprečila. Tudi na Irskem je za prekršek odgovoren skrbnik, ki ni vedel za trpljenje njegove živali, če se ugotovi, da ni poskrbel za žival tako, da bi preprečil mučenje.⁸²

Določbe o odgovornosti skrbnika živali za dovolitev mučenja oziroma malomarno opustitev ukrepov za preprečitev mučenja se mi zdijo na mestu, saj je v končni fazi skrb za zaščito živali odgovornost njenega skrbnika. Nekaterih prepovedanih ravnanj mučenja večinoma ne izvršijo skrbniki sami, temveč privolijo v to, da to storijo drugi (npr. kupiranje uhljev in pasjih repov). Glede na to, da trenutno slovenski *KZ-1* ne določa za kaznivo dejanje niti mučenja živali storjenega iz malomarnosti, je težko pričakovati, da bi se pri nas kaznovalo skrbnika živali za dejanje mučenja, ki bi ga izvršil nekdo drug na podlagi njegovega dovoljenja oziroma zaradi opustitve potrebne pazljivosti in nadzora nad njim. Vsaj v *ZZZiv* pa bi lahko v okviru kazenskih določb dodali, da se z globo ne kaznuje le tisti, ki stori katero izmed prepovedanih oblik mučenja, ampak tudi skrbnik, ki je dovolil mučenje ali opustil nadzorstvo oz. druge, v danih okoliščinah primerne ukrepe za preprečitev mučenja živali.

⁸⁰ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 26-27.

⁸¹ *Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz) (Zakon o zaščiti živali (Avstrija))*, BGBl. I Nr. 118/2004, v nadaljevanju: *TSchG*.

⁸² Prim: Canniffe, Burke, Faughnan, *ISPCA Legal Handbook (Chapter One: The Protection of Animals from Acts of Cruelty)*, URL: <http://www.ispca.ie/Legal-Chapter-1-2.aspx>.

4.3 NADZORSTVO NAD IZVAJANJEM ZAKONODAJE O VARSTVU ŽIVALI PRED MUČENJEM

V tem poglavju je predstavljena ureditev nadzorstva nad izvajanjem zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem v štirih izbranih državah, kjer kot organ nadzora deluje živalska policija. Za te države sem se odločila, ker uvajajo štiri najbolj tipične različice živalske policije. V veliko zveznih državah Združenih držav Amerike preiskujejo primere mučenja živali običajni policisti, v nekaterih pa obstajajo državne oz. okrajne organizacijsko samostojne enote, katerih naloge zadevajo izključno zaščito živali (živalske policije), urejene podobno kot predstavljen primer živalske policije v Floridi, okraju Miami-Dade. Zvezna država New York je šla še korak dlje, saj ima tam društvo s področja zaščite živali, kot prva dobrodelna organizacija v Združenih državah Amerike, zakonska pooblastila za izvrševanje zakonov, agenti živalske policije v okviru društva pa so po pristojnostih izenačeni s policisti. Zanimive ureditve so se domislili v mestu Granite City, Illinois, kjer naloge nadzora opravljajo specializirani živalski policisti v okviru obstoječih policijskih enot. Velika Britanija pa je posebna v tem pogledu, da ima tam društvo s področja zaščite živali organizirano svojo živalsko policijo, ki, kljub temu, da nima formalnih izvršilnih pristojnosti, dejansko preiskuje večino primerov mučenja živali in ljudje se običajno obračajo ravno nanjo. Na podlagi primerjalnopравниh pregleda ureditev nadzorstva nad izvajanjem zakonodaje o zaščiti živali pred mučenjem predstavljam možnosti za izboljšanje slovenske ureditve in uvedbo živalske policije po tujih vzorih tudi pri nas.

4.3.1 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA NEW YORK: DOBRODELNI ZAKONODAJNO-IZVRŠILNI ODDELEK ASPCA (ASPCA HUMANE LAW ENFORCEMENT DIVISION)

Dobrodelni zakonodajno izvršilni oddelek ASPCA (*ASPCA Humane Law Enforcement Division*, tudi *ASPCA Police*, v nadaljevanju ASPCA policija oz. živalska policija)⁸³ je izvršilna veja Ameriškega društva proti mučenju živali (*American Society for the Prevention of Cruelty to Animals*, v nadaljevanju ASPCA).⁸⁴ Društvo ASPCA je bilo ustanovljeno leta 1866 za namene preprečevanja mučenja živali skozi različne

⁸³ Smiseln avtoričin prevod.

⁸⁴ Smiseln avtoričin prevod.

programe, kot npr. program posvojevanja živali, izobraževalne programe o živalih ter oborožen zakonodajno izvršilni oddelek (živalsko policijo). ASPCA policija ima pooblastila za izvrševanje zakonov proti mučenju živali in preiskovanje primerov mučenja živali. Sestavlja jo 14 oboroženih policistov, ki se odzivajo na prijave mučenja živali in izvršujejo z zakoni podeljena pooblastila.⁸⁵ Agente živalske policije pooblašata za organe nadzora nad izvajanjem zakonov o zaščiti živali *New York Criminal Procedure Law*⁸⁶ in *NY AGRI & MKTS*. Na podlagi 7. točke člena 2.10 *NY CPL* so agentje živalske policije lahko imenovani za newyorške mirovne policiste (*New York State peace officers*)⁸⁷ in imajo tudi enake pristojnosti kot mirovni policisti.⁸⁸ Tako so agentje živalske policije kot mirovni policisti pooblašeni za nošenje in uporabo strelnega orožja, pendrekov, solzivca in lisic, ki smejo izvajati aretacije brez sodnih nalogov ter pri tem in pri preprečevanju pobegov uporabljati fizično silo (tudi smrtonosno) brez sodnih nalogov, če to dovoljuje ustava, opravljati preiskave povezane z njihovim področjem dela, izdajati pozivnice pred sodišče ter odvzeti strelno orožje, ki ni njihova last za namene odstranitve, varstva ali druge zakonite namene (člen 2.20 *NY CPL*).⁸⁹ Isti člen *NY CPL* nadalje določa, da imajo newyorški mirovni policisti, v skladu z njihovimi posebnimi dolžnostmi, tudi druga pooblastila dodeljena s splošnimi, posebnimi ali lokalnimi zakoni, če ta niso v nasprotju s kazenskim zakonikom ali tem poglavjem. Takšen poseben zakon je *NY AGRI & MKTS*, ki agente živalske policije pooblašča za interveniranje v primeru zagrešitve mučenja v njihovi prisotnosti (§ 371) in za odvzem oz. ujetje klateških, brezdomnih ali zapuščenih živali, najdenih na javnih površinah (§ 373.1). Na podlagi njihove pritožbe v kateri morajo biti pod prisego navedeni le razumni razlogi za ukrepanje, **morajo pristojni sodniki takoj izdati odredbo za vstop in pregled privatnih površin na katerih se nahajajo živali, ki so več kot dvanajst neprekinjenih ur zaprte v nezdravih razmerah oz. za katere ni primerno poskrbljeno (§ 373.2)**. Praktično zgolj na podlagi pritožbe lahko torej agenti živalske policije vstopijo v stanovanjske prostore in odvzamejo živali nahajajoče se v slabih življenjskih razmerah. Sicer pa na splošno § 372 določa obveznost takojšnje

⁸⁵ Prim: http://en.wikipedia.org/wiki/ASPCA_Humane_Law_Enforcement_Division.

⁸⁶ *New York Criminal Procedure Law (Zakon o kazenskem postopku (New York))*, v nadaljevanju: *NY CPL*.

⁸⁷ Smiseln avtoričin prevod.

⁸⁸ 7. točka člena 2.10 *NY CPL* določa, da so mirovni policisti lahko policisti ali agentje primerno registriranega društva proti mučenju živali (*Officers or agents of a duly incorporated society for the prevention of cruelty to animals*).

⁸⁹ Vsa ta pooblastila so mirovni policisti dolžni izvajati v skladu s specifičnimi nalogami in naravo njihovega dela, saj namreč obstaja več vrst mirovni policistov (od šerifov do čuvajev v parkih).

izdaje odredbe za pregled privatnih prostorov v primeru suma kršitev določb zakonov ter za aretacijo tam nahajajočega se kršitelja zakona. § 374.1 *NY AGRI & MKTS* pooblašča agente za humano usmrtitev ali odreditev usmrtitve živali, za katero ali veterinar pisno potrdi ali dva ugledna državljana soglašata, da je tako pohabljen, bolna ali slabotna, da bi jo bilo neprimerno ohranjati pri življenju. To lahko agenti storijo tudi na podlagi lastnikovega soglasja za usmrtitev. Agenti ASPCA policije morajo opraviti enak izobraževalni program kot drugi newyorški mirovni policisti, ki je sestavljen iz ne več kot 35 ur urjenja, ki ga organizira mestna policija ter izobraževanja pod okriljem delodajalca. Enako število ur kot traja osnovni program izobraževanja mestne policije, se morajo agenti živalske policije uriti tudi v uporabi fizične sile in strelnega orožja (člen 2.30 *NY CPL*).

V okviru društva ASPCA New York deluje poleg živalske policije tudi zavetišče, mobilni kombi z živalmi za posvojitev, bolnišnica za živali in mobilne bolnišnice.⁹⁰ ASPCA New York je organizacija v celoti posvečena skrbi za živali, ki razpolaga z vso potrebno opremo in osebjem ter, kar je najpomembnejše, ima, kot prva dobrodelna organizacija v Združenih državah Amerike, zakonska pooblastila za izvrševanje zakonov. O delu agentov ASPCA policije je posneta tudi popularna resničnostna serija *Animal Precinct* na televizijskem programu *Animal Planet*.

4.3.2 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA FLORIDA, OKRAJ MIAMI-DADE: ENOTA JAVNE SLUŽBE ZA ŽIVALI (ANIMAL SERVICES UNIT)

Na ravni ameriške zvezne države Florida ureja varstvo živali pred mučenjem *The 2006 Florida Statutes*.⁹¹ Člen 828.03 Zakonika Floride pooblašča okraje in tudi društva proti mučenju živali za imenovanje agentov za preiskovanje kršitev določb poglavja o živalih Zakonika Floride in drugih državnih zakonov o varstvu živali in preprečevanju mučenja. Imenovanje agentov mora potrditi župan okraja oz. mestne občine ali sodnik. V nasprotju z *NY CPL* in *NY AGRI & MKTS*, ki določata Ameriško društvo proti mučenju živali (ASPCA) oz. ASPCA policijo v njegovi sestavi za zakonodajno-izvršilno službo, Zakonik Floride ne daje društvom s področja zaščite živali tovrstnih pristojnosti, temveč

⁹⁰ Prim: <http://www.asPCA.org/aspca-nyc/>.

⁹¹ *The 2006 Florida Statutes*, Title XLVI: Crimes, Chapter 828: Animals: cruelty; sales; animal enterprise protection (Zakonik ameriške zvezne države Florida, naslov 46: kazniva dejanja, poglavje 828: živali: mučenje; prodaja; iniciativa za zaščito živali), v nadaljevanju: *Zakonik Floride*.

je imenovanje agentov, tudi v primeru predlaganja agentov s strani takih društev, v končni fazi v pristojnosti lokalnih oblasti. Za razliko od agentov živalske policije v New Yorku pa ti agenti tudi po pristojnostih niso izenačeni s policisti. *Zakonik Floride* v členu 828.27 daje smernice oziroma omejitve ureditvi nadzora nad mučenjem živali in zaščite živali na lokalni ravni in opredeljuje agenta za nadzor nad živalmi (*Animal control officer*)⁹² na lokalni ravni kot osebo, ki je zaposlena ali imenovana s strani okraja ali mestne občine in je pooblaščen za preiskovanje prekrškov mučenja živali na javni in zasebni posesti ter za izdajanje plačilnih nalogov in pozivov na sodišče kršiteljem. Življenjepis kandidatov mora biti potrjen s strani Društva za zaščito živali Floride. Agenti niso pooblaščen za nošenje orožja in aretacije, lahko pa nosijo naprave, ki s kemičnimi sredstvi umirijo in ukrotijo živali. Za nošenje takšne naprave morajo opraviti 16 urni tečaj za pravilno ravnanje z napravo. Agenti za nadzor nad živalmi zaposleni v okraju ali na občini morajo uspešno opraviti tudi 40 urni tečaj, kjer se usposablja za preiskovanje mučenja živali, odvzem živali, pravilno ravnanje z živalmi, nastopanje na sodišču in izdajanje pozivov na sodišče ter plačilnih nalogov. Inšpektor, ki uspešno opravi takšno usposabljanje o tem pridobi potrdilo in mora kasneje na vsaki dve leti opraviti štiriurni nadaljevalni tečaj. Glavna pristojnost agentov za nadzor nad živalmi je izdajanje pisnih zaznamkov, da ima agent utemeljen sum, da je oseba storila prekršek in da bo okrožno sodišče o tem izdalo sodbo ali pa samo plačilni nalog. Agenti za nadzor nad živalmi imenovani s strani lokalnih oblasti so torej organi nadzora nad izvajanjem zakonov o varstvu živali pred mučenjem, t.j. ustreznega poglavja o živalih *Zakonika Floride* in lokalnih predpisov. Člen 828.27 *Zakonika Floride* namreč daje lokalnim oblastem pooblastila za izdajanje predpisov, ki se nanašajo na zaščito živali pred mučenjem.

Primer predstavljene ureditve nadzorstva nad izvajanjem zakonov na lokalni ravni je ureditev v okraju Miami-Dade. *Code of Miami-Dade County, Florida*⁹³ opredeljuje pojem mučenja živali ter predpisuje tudi organe nadzora nad izvajanjem poglavja o živalih *Zakonika okraja Miami-Dade* in njihove pristojnosti. Organ nadzora je tako Oddelek javne službe za živali okraja Miami-Dade (*Miami-Dade County Animal*

⁹² Smiselni avtoričin prevod.

⁹³ *Code of Miami-Dade County, Florida, Part III - Code of Ordinances, Chapter 5 - Animals and Fowl (Zakonik okraja Miami-Dade, Florida, del III, poglavje 5: živali in ptiči)*, v nadaljevanju: *Zakonik okraja Miami-Dade*.

Services Department)⁹⁴ in v okviru le-tega agenti za nadzor nad živalmi. Oddelek javne službe za živali okraja Miami-Dade ali tudi Enota javne službe za živali (*Animal Services Unit*, v nadaljevanju *ASU*)⁹⁵ je bil sprva del javnih služb (*Miami-Dade County Public Safety Department*), kasneje pa je bil označen kot Divizija za skrb za živali in nadzor nad živalmi v okviru Javnih del (*Animal Care and Control Division under the Public Works Department*).⁹⁶ Delovanje je nato prevzela policijska postaja okraja Miami-Dade in leta 2005 je bil ustanovljen Oddelek javne službe za živali kot samostojna enota s ciljem skrbeti za živali v okraju.⁹⁷ Oddelek javne službe za živali je torej organizacijsko samostojna enota, katere naloge ne obsegajo le preiskovanja primerov mučenja in izdajanja plačilnih nalogov ali pozivov na sodišče ter odzemanja živali, temveč tudi veterinarsko oskrbo živali in urejanje posvojitev živali v nove domove. Takšna enota namenjena izključno skrbi za živali je del lokalne samouprave okraja Miami-Dade. Četudi deluje pod okriljem tamkajšnje policijske postaje, agenti enote nimajo enakega položaja in pooblastil kot policisti, temveč so po pristojnostih bolj podobni našim inšpektorjem, s to razliko, da so agenti za nadzor nad živalmi specializirani izključno za preiskovanje primerov mučenja živali.

4.3.3 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA ILLINOIS, GRANITE CITY: SPECIALIZIRANI ŽIVALSKI POLICISTI V OKVIRU OBSTOJEČIH POLICIJSKIH ENOT

Zanimive ureditve nadzorstva nad izvajanjem zakonov o varstvu živali pred mučenjem so se domislili v mestu Granite City, Illinois. Zakonik mesta⁹⁸ v členu 6.04.020 določa za organe nadzora nad izvrševanjem zakonodaje o zaščiti živali osebe oz. oddelke, ki jih za te naloge določi mestni svet. Kot v večini zveznih držav Združenih držav Amerike ima tudi v mestu Granite City pristojnosti organa nadzora policija. Tamkajšnji policijski oddelek pa je zaprosil obstoječe oz. že **zaposlene policiste, ki imajo radi živali, da se prostovoljno javijo za stalno delo na področju odzivanja in preiskovanja prijav mučenja živali**. Policijska postaja iz mesta Granite City je prosila ASPCA in učitelje, ki

⁹⁴ Smisel avtoričin prevod.

⁹⁵ Smisel avtoričin prevod.

⁹⁶ Smisel avtoričin prevod.

⁹⁷ Prim: Ruparčič, str. 15.

⁹⁸ *Municipal Code City of Granite City, Illinois*, codified through Ordinance 8040, passed March 4, 2008. (Supplement No. 4), Title 6: Animals (*Mestni zakonik mesta Granite City, Illinois*, kodificiran s predpisom 8040, sprejetim 4. marca, 2008).

usposabljaajo tamkajšnje agente živalske policije, za izvedbo izobraževalnega programa, ki je policiste pripravil na posebne zahteve te specializirane oblike zakonodajno-izvršilne službe. Mestni policijski oddelek je nato organiziral **takšne delovne urnike, da vsaj eden od teh policistov dela vsako izmeno, rezultat česar je, da je zmeraj na dolžnosti policist kvalificiran za obravnavanje primerov mučenja živali.**⁹⁹

4.3.4 VELIKA BRITANIJA: DRŽAVNI IN LOKALNI INŠPEKTORJI, POLICISTI TER VLOGA KRALJEVSKEGA DRUŠTVA ZA PREPREČEVANJE MUČENJA ŽIVALI (ROYAL SOCIETY FOR THE PREVENTION OF CRUELTY TO ANIMALS)

Nadzorstvo nad izvajanjem AWA opravljajo inšpektorji in policija. Inšpektorje imenuje državna ali lokalna oblast (člen 51.1 AWA). Državni inšpektorji so uslužbenci vladne izvršilne Agencije za zdravstveno varstvo živali,¹⁰⁰ ki so do uvedbe AWA opravljali le nadzorstvo nad zakoni o varstvu rejnih živali. Državnim veterinarskim inšpektorjem je AWA povečal pristojnosti in jih razširil tudi na hišne živali, hkrati pa je uvedel možnost imenovanja inšpektorjev za nadzorstvo nad izvajanjem zakona s strani lokalnih oblasti. Lokalne oblasti imajo možnost uvedbe lokalne inšpekcije in so v tem primeru tudi odgovorne za dejanja lokalnih inšpektorjev, ni pa to njihova dolžnost.¹⁰¹ V literaturi se opozarja na nujnost doslednosti in enakih standardov pri izvajanju nadzora s strani različnih lokalnih oblasti. Vlada si bo zato prizadevala iskati načine za izboljšanje izmenjave podatkov med lokalnimi izvršilnimi oblastmi.¹⁰²

Inšpektorji in policisti imajo po AWA podobne pristojnosti kot inšpektorji po našem ZZZiv. Zelo zanimiva in drugačna kot pri nas pa je vloga Kraljevskega društva za preprečevanje mučenja živali (*Royal Society for the prevention of Cruelty to Animals*, v nadaljevanju RSPCA)¹⁰³ pri nadzorovanju izvajanja AWA. RSPCA namreč nima formalnih izvršilnih pristojnosti, kljub temu pa je izjemno aktivno pri preiskovanju primerov mučenja živali in večina ljudi se običajno obrača ravno nanje. RSPCA deluje

⁹⁹ Prim: <http://www.asPCA.org/fight-animal-cruelty/reporting-cruelty-faq.html>.

¹⁰⁰ *Animal Health officers*, ki so bili do nedavnega imenovani *State Veterinary Service inspectors*.

¹⁰¹ Prim: Rhondda Cynon Taf County Borough Council, Report to accompany Decision of the Group Director, Environmental Services, Animal Welfare Act 2006: Enforcement Powers and possible funding, str. 4.

¹⁰² Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 61-62 in House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2005, str. 21.

¹⁰³ Smiselni avtoričin prevod.

na večih področjih, kot je skrb za izgubljene oz. brezdomne, zanemarjene in poškodovane živali, v njegovem okviru delujejo specializirane veterinarske bolnišnice in klinike, zavetišča za živali, največji obseg njegovih nalog pa predstavlja preiskovanje domnevnega mučenja živali. Kot sem že omenila RSPCA nima nobenih zakonskih pooblastil za izvrševanje zakonov o varstvu živali pred mučenjem. Inšpektorji RSPCA imajo enak status kot običajni državljani in kot drugi državljani ne smejo vstopiti v nikogaršnje prostore brez dovoljenja oz. brez spremstva državnih ali lokalnih inšpektorjev oz. policistov. Ker je pa AWA zakon, ki dopušča vložitev tožbe vsem pravnim subjektom brez izkazovanja pravnega interesa,¹⁰⁴ ima to pravico, kot vsi državljani, tudi RSPCA. V nasprotju z drugimi pravnimi subjekti pa posedujejo inšpektorji RSPCA posebne veščine in opremo in so v rednem kontaktu z lokalno policijo, kar jim omogoča lažji dostop do njihove pomoči in posredovanja v primerih mučenja živali. Tudi v primeru vložitve privatne tožbe, kar je, ponavljam, pravica vsakega državljana, imajo na voljo svoj pravni oddelek in lastne primerno kvalificirane odvetnike, veterinarje ter za to potrebna denarna sredstva.¹⁰⁵

Glede razporeditve nalog med samimi organi nadzora se pričakuje, da bodo državni in lokalni inšpektorji tudi v prihodnje imeli vodilno vlogo pri izvrševanju zakonov o varstvu rejnih živali, medtem ko se bo RSPCA ukvarjala z večino primerov mučenja hišnih živali, policisti pa bodo posredovali le v izjemno resnih primerih oz. v primerih kršitev javnega reda in miru.¹⁰⁶

4.3.5 MOŽNOSTI IZBOLJŠANJA UREDITVE NADZORSTVA NAD IZVAJANJEM ZAKONODAJE O VARSTVU ŽIVALI PRED MUČENJEM GLEDE NA TUJE VZORE

Izvršljivost je ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem, zato so spremembe na tem področju najnujnejše. Menim, da tudi pri nas obstaja potreba po organizaciji v smislu živalske policije, kot jo poznajo v predstavljenih pravnih ureditvah. Težave s preobremenjenostjo uradnih veterinarjev z velikim obsegom delovnih nalog, nepoučenostjo policistov, zmedo pri ljudeh glede

¹⁰⁴ t.i. *Common Informers Act*.

¹⁰⁵ Prim: <http://www.defra.gov.uk/foodfarm/farmanimal/welfare/act/las.htm> in http://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Society_for_the_Prevention_of_Cruelty_to_Animals.

¹⁰⁶ Prim: Rhondda Cynon Taf County Borough Council, str. 4.

pristojnih organov nadzora ter predvsem težave z neizvajanjem oz. nedoslednim izvajanjem pooblastil s strani organov nadzora, bi rešili z ustanovitvijo organizacije, namenjene izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje s področja varstva živali pred mučenjem. Na vprašanja ali ustanoviti nov organ ali podeliti pristojnosti že obstoječim organom ter katerim organom, katere bi bile te pristojnosti, kdo bi jih izvrševal in katere pristojnosti bi imeli uslužbenci organa, ali uvesti takšno organizacijo na državni ali lokalni ravni, kako bi se financirala in v končni fazi imenovala itd. bom poskušala odgovoriti upoštevajoč zglede in ideje v predstavljenih ureditvah ter hkrati razmere, možnosti in omejitve naše zakonodaje.

Glede na sedanjo zmedo in neučinkovitost delovanja organov nadzora ter predvsem dejstvo, da je primerov mučenja živali veliko in da to število vztrajno narašča, torej menim, da bi bilo povsem upravičeno ustanoviti organizacijo, katere naloge bi zadevale le zagotavljanje zaščite živali kot družbeno pomembne in potrebne dejavnosti. To bi bilo možno izvesti z ustanovitvijo novega organa v sestavi ministrstva pristojnega za veterinarstvo, reorganizacijo že obstoječih organov znotraj VURS, s prenosom nalog nadzorstva na društva s področja zaščite živali, policijo ali samoupravne lokalne skupnosti.

Predstavljena primera ureditve živalske policije v New Yorku in okraju Miami-Dade, Florida poznata tako samostojno organizacijo, ki se ukvarja z zaščito živali pred mučenjem. Če bi ureditev v New Yorku poskušali prenesti na Slovenijo, bi pri nas nadzorstvo nad izvajanjem *ZZZiv* in na njegovi podlagi temelječih predpisov opravljala društva s področja zaščite živali. V okviru društev bi bilo potrebno organizirati zakonodajno izvršilne oddelke (živalsko policijo). Agenti živalske policije, ki bi delovala pod okriljem društev s področja zaščite živali, bi morali imeti enako izobrazbo kot ostali policisti, saj bi bili tudi po pristojnostih izenačeni z njimi in med drugim pooblaščen za nošenje in uporabo strelnega orožja, pendrekov, solzivca in lisic. Poleg tega bi morali opraviti tudi izobraževalni program o predpisih s področja varstva živali pred mučenjem in njihovih pravicah in dolžnostih kot agentov živalske policije. Pravno bi tako organizirano živalsko policijo bilo mogoče realizirati na podlagi *Ustave RS, Zakona o državni upravi*¹⁰⁷ ter *ZIN*. Po 121. členu *Ustave RS* lahko samoupravne

¹⁰⁷ Uradni list RS, št. 52/02, 56/03, 83/03-UPB1, 45/04-ZdZPKG, 61/04, 97/04-UPB2, 123/04, 24/05-UPB3, 93/05, 113/05-UPB4, 126/07-ZUP-E, 48/09, v nadaljevanju: *ZDU-1*.

skupnosti, podjetja in druge organizacije ter posamezniki z zakonom dobijo javno pooblastilo za opravljanje nekaterih funkcij državne uprave. Predmet javnega pooblastila je torej opravljanje funkcije državne uprave. *ZDU-1* natančneje določa, da lahko z zakonom ali na podlagi zakona javno pooblastilo za opravljanje upravnih nalog pridobijo druge osebe javnega prava, posamezniki in pravne osebe zasebnega prava, če je s tem omogočeno učinkovitejše in smotrnejše opravljanje upravnih nalog kot bi bilo v primeru opravljanja nalog v upravnem organu (zlasti če se lahko opravljanje upravnih nalog v celoti ali pretežno financira z upravnimi taksami oziroma plačili uporabnikov) ali če glede na naravo oziroma vrsto nalog ni potreben ali ni primeren stalni neposredni politični nadzor nad opravljanjem nalog (15. člen *ZDU-1*). Posebej glede upravnih nalog inšpekcijskega nadzorstva določa *ZIN* v 8. členu, da lahko izjemoma inšpekcija deluje v organu v sestavi ministrstva, ki ni inšpektorat, oziroma v **drugem organu**, če tako določa poseben zakon ali uredba. Ob *Ustavi RS*, *ZDU-1* ter *ZIN* je v tem primeru pomembna tudi določba 77. člena *ZVMS*, ki določa da je pristojni organ za izvajanje pregledov, uradnega veterinarskega nadzora in izvrševanja pooblastil po tem zakonu VURS, razen če ta zakon ne določa drugače ter, da VURS lahko izvajanje pregledov in posameznih nalog uradnega veterinarskega nadzora prenese na izvajalca nadzora, vendar pa ne more prenesti izvajanja ukrepov in sankcioniranja. Društva s področja zaščite živali so pravne osebe zasebnega prava, nekatera med njimi pa imajo status društev, ki delujejo v javnem interesu.¹⁰⁸ Ker bi se na ta način zagotovilo bolj smotrno in učinkovito opravljanje upravnih nalog (tj. inšpekcijskega nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem), bi torej z zakonskim javnim pooblastilom za opravljanje teh upravnih nalog bilo možno to funkcijo državne uprave prenesti na društva s področja zaščite živali. Prenos nalog inšpekcijskega nadzorstva na društva s področja zaščite živali je torej načeloma možen, za to pa bi bilo potrebno spremeniti določbe *ZVMS* tako, da bi za pristojni organ za opravljanja nadzorstva nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem določili društva s področja zaščite živali oz. v tem primeru dodali izjemo glede prepovedi prenosa izvajanja ukrepov in sankcioniranja na društva kot izvajalce nadzora. Problem pa se pojavlja pri drugem pogoju na katerega opozarja *ZDU-1*, tj. potrebnosti oz. primernosti stalnega neposrednega političnega nadzora nad opravljanjem nadzorstvenih nalog. Zaradi narave oziroma vrste nalog, tj.

¹⁰⁸ Status društva, ki deluje v javnem interesu ministrstvo, pristojno za veterinarstvo z odločbo podeli društvu, ki aktivno deluje na področju zaščite živali oziroma organizira izobraževanje o zaščiti živali (35. člen v povezavi s 34. členom *ZZZiv*).

inšpekcijskega nadzora, katerih opravljanje nujno predpostavlja strokovnost in nevtralnost ter zaradi dejavnosti društev, ki je primarno zaščita živali, namreč menim, da bi tak nadzor bil potreben. Organizacijsko gledano so inšpekcijske službe del izvršilne veje oblasti in spadajo v krog organov državne uprave. **Za državno upravo velja, da gre za strokovni in politično nevtralni aparat, ki se od preostalega dela javne uprave razlikuje po oblastni oziroma avtoritativni naravnosti, kar še posebej velja za inšpekcijske službe.**¹⁰⁹ Naloge bilo kakšnega inšpekcijskega nadzora se zato načeloma ne prenašajo iz državne uprave v širši javni sektor ali celo na osebe zasebnega prava, vendar pa to kot izjemo določa omenjena ustavna določba 121. člena, *ZDU-1* ter *ZIN*, ki določa, da se inšpekcija lahko organizira tudi v drugem organu, če tako določa zakon ali uredba. Pri nas trenutno obstajata le dva subjekta javnega sektorja v katerih se izvaja inšpekcijski nadzor in ki delujeta izven ministrstev, in sicer Informacijski pooblaščenec ter Agencija za pošto in elektronske komunikacije RS.¹¹⁰ Model ureditve nadzorstva, ki po zgledu ureditve v New Yorku za organe nadzora predvideva društva s področja zaščite živali ima svoje prednosti, vendar menim, da je bolje, da ostane inšpekcijski nadzor nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem funkcija državne uprave. Glavna dejavnost društev s področja zaščite živali je prostovoljno, neprofitno, humanitarno delovanje v pomoč živalim, poleg tega pa imajo društva zakonsko dolžnost, da sporočajo pristojnemu inšpektorju kršitve določb *ZZZiv*, ki jih ugotovijo pri opravljanju svojih nalog ter da opozarjajo na nepravilnosti in nezakovitosti v zvezi z zaščito živali. Enako dolžnost (vsaj moralno) prijave kršitev *ZZZiv* pristojni inšpekciji imajo tudi vsi posamezniki, sicer pa društva nimajo po obstoječi ureditvi nikakršnih posebnih zakonskih pooblastil v zvezi z opravljanjem nadzorstva nad izvajanjem določb *ZZZiv*. Ne glede na to so društva s področja zaščite živali organizacije specializirane za uveljavljanje in zagotavljanje zaščite živali, ki so že sedaj zaslužne za večino prijav mučenja živali. Praktične izkušnje in poznavanje delovnega področja so vsekakor prednosti oz. argumenti v prid prenosu pristojnosti opravljanja nadzorstva na društva. Ob navedenih prednostih pa menim, da bi bila največja slabost takšne ureditve ravno dejstvo, da so društva prostovoljne, neprofitne in humanitarne organizacije, kar so značilnosti, ki so povsem nasprotno tistim, ki veljajo za državno upravo in so predpogoj za izvajanje inšpekcijske službe. Pri tem mislim na

¹⁰⁹ Prim: Bizjak, Zakon o inšpekcijskem nadzoru: Učno gradivo za udeležence priprav na strokovni izpit za inšpektorja, str. 9.

¹¹⁰ Prim: Bizjak, str. 9.

že omenjeno oblastno oziroma avtoritativno naravnost ter predvsem strokovno in politično nevtralnost. **Bojim se namreč, da bi društva s področja zaščite živali, katerih delovanje je usmerjeno k zaščiti živali in boju za izboljšanje njihovega položaja oz. živalska policija organizirana pod njihovim okriljem, težko ostala nevtralna v posameznih primerih suma mučenja živali.** Četudi sama iz navedenih razlogov društvom ne bi podelila pristojnosti organov nadzora, pa menim, da je ključnega pomena, da takšna društva še naprej ostanejo aktivna pri preiskovanju primerov mučenja živali ter prijavah ali posredovanju prijav mučenja organom nadzora kot civilna iniciativa za živali, ki ne morejo govoriti. Dober zgled je angleško Kraljevsko društvo za preprečevanje mučenja živali, ki je, čeprav nima formalnih izvršilnih pristojnosti, izjemno aktivno pri preiskovanju primerov mučenja živali in ima v ta namen organizirano lastno živalsko policijo s hierarhično strukturo teoretično in praktično ustrezno usposobljenih agentov. Resda angleški AWA za razliko od ZZZiv v primerih mučenja živali dopušča t.i. popularne tožbe in s tem RSPCA-ju posredno daje na voljo ukrepe sankcioniranja. Zato pa pri nas v civilnih in upravnih postopkih poznamo institut stranskega udeleženca,¹¹¹ društva s področja zaščite živali pa seveda lahko domnevne mučitelje živali prijavijo pristojnim organom nadzora.

Do nekoliko drugačne različice ureditve nadzorstva nad izvajanjem zakonskih določb o varstvu živali pred mučenjem bi prišli, če bi se zgledovali po ureditvi v okraju Miami-Dade, Florida. Na Floridi je izvajanje nadzorstva nad zakoni o zaščiti živali v pristojnosti lokalnih oblasti, vendar okraj Miami-Dade po številu prebivalstva presega populacijo Slovenije, zato bom za namene ustrežnejše primerjave ureditev v okraju Miami-Dade prenesla na našo državno raven. Živalska policija bi v tem primeru spadala pod državno upravo, agenti živalske policije pa po pristojnostih ne bi bili izenačeni s policisti, kar pomeni, da ne bi bili pooblaščen za nošenje orožja in aretacije. Agenti bi morali opraviti tečaj, kjer bi se usposabljali za preiskovanje mučenja živali, odvzem živali, pravilno ravnanje z živalmi in izdajanje pozivov na sodišče ter plačilnih nalogov in nato na vsaki dve leti dodatne tečaje. Agenti sicer ne bi nosili strelnega orožja, lahko bi pa nosili kemične naprave za obvladovanje živali, za pravilno ravnanje s takšnimi napravami pa bi prav tako morali opraviti poseben tečaj.

¹¹¹ Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice so upravne enote v upravnih postopkih, ki so se tikali živali (postopki izdaje dovoljenj za javne prireditve), že večkrat priznale status stranskega udeleženca. Pravni interes za sodelovanje v postopku je društvu priznalo tudi Ustavno sodišče Slovenije. Prim.: <http://www.osvoboditevzivali.org/?arhv=31857>.

Tretji možni organ nadzora nad izvajanjem zakonov o zaščiti živali je, zgledujoč se po ureditvi v mestu Granite City, policija. To bi se lahko realiziralo z ustrezno reorganizacijo znotraj policije in določbo v *ZVMS* in *ZZZiv*, da nadzorstvo nad izvajanjem določb *ZZZiv* o varstvu živali pred mučenjem opravlja policija. V okviru obstoječih policijskih enot bi se v tem primeru moral organizirati poseben oddelek živalske policije, kjer bi delali policisti, ki bi se prostovoljno javili za stalno delo na področju odzivanja in preiskovanja prijav mučenja živali. Ti policisti bi morali opraviti izobraževalni program o njihovih nalogah kot živalskih policistov. Sama se sicer ne nagibam k takšni rešitvi iz enakih razlogov, kot jih bom v nadaljevanju navedla za to, da bi bilo primerneje, da agenti živalske policije ne bi bili policisti. Kljub temu pa je pri nas potrebna ustrezna specializacija kadrov znotraj policije za opravljanje nadzorstva nad posameznimi določbami *ZZZiv*, ki spada v njihovo delovno področje po obstoječi zakonodaji. To bi bilo izvedljivo z organizacijo krajših tečajev o predpisih s področja zaščite živali.

Vsi opisani modeli ureditve nadzorstva nad izvajanjem zakonskih določb o varstvu živali pred mučenjem imajo svoje prednosti. Največja prednost glede na obstoječo ureditev je ta, da bi v vseh primerih nadzorstvo opravljala temu posebej namenjena organizacija, kar bi doprineslo k smotrnejšemu in učinkovitejšemu opravljanju nadzorstvenih nalog. Pri nas pa je v okviru VURS kot organa v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano že organizirano opravljanje nadzorstva nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem in menim, da bi bolj smotno in učinkovito opravljanje teh nalog bilo možno zagotoviti tudi v okviru obstoječe ureditve. Takšna rešitev bi zagotovo bila enostavnejša in za naš pravni sistem primernejša kot prenos upravnih nalog nadzorstva izven državne uprave oziroma prenos teh pooblastil na organe v sestavi ministrstev, pristojnih za druga področja in ne za zaščito živali (policija je organ v sestavi Ministrstva za notranje zadeve), ki s tem delom niso seznanjeni. Eden od načinov bi bila ustanovitev novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo, za opravljanje nadzorstva nad izvajanjem določb proti mučenju živali. Takšno rešitev predlaga tudi *Ruparčič*. VURS naj bi še naprej skrbela za odkrivanje in preprečevanje kužnih bolezni in ostale stvari, ki so že sedaj v njenem opisu del in nalog, na podlagi *ZDU-1* pa bi ustanovili nov organ v sestavi Ministrstva za

kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki ga je poimenovala Uprava za zaščito živali.¹¹² **Ustanovitev novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo se mi zdi primerna rešitev, upoštevajoč velik obseg primerov mučenja živali in potrebo po večji stopnji samostojnosti in specializacije za učinkovitejše in bolj kakovostno opravljanje nalog zaščite živali.** Vendar bi za ustanovitev novega organa bilo potrebnih veliko sredstev, na novo bi bilo namreč treba zagotoviti same prostore, vso potrebno opremo in administrativno tehnično osebje. Poleg tega trenutne družbene in gospodarske razmere silijo k zmanjševanju števila zaposlenih v državni upravi, pojavljajo se tudi težnje po krčenju števila ministrstev in organov uprave in ne ustanavljanju novih. Zato se sama bolj nagibam k drugačni rešitvi. In sicer bi predlagala, **da opravljanje nadzorstva nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem ostane v okviru VURS oziroma Urada za notranji uradni nadzor (Notranje veterinarske inšpekcije) kot organa v sestavi VURS.** Znotraj VURS bi ustanovila notranjo organizacijsko enoto, ki bi jo poimenovala Urad za nadzor nad zaščito živali. Druga možnost bi bila ustanovitev oddelka znotraj že obstoječega Urada za notranji uradni nadzor, ki bi ga poimenovala Oddelek za nadzor nad zaščito živali oz. Inšpekcija za zaščito živali ipd.. Na ta način bi ločila opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali od nadzora nad izvajanjem predpisov o zdravstvenem varstvu živali. **Možna bi bila tudi ustanovitev oddelka s še ožjim in bolj specifičnim delovnim področjem, tj. opravljanjem nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem, kar pomeni, da bi ta oddelek bil zadolžen samo za preiskovanje in obravnavanje primerov mučenja živali.** Takšen oddelek bi se lahko imenoval Oddelek za nadzor nad zaščito (varstvom) živali pred mučenjem, ali pa morda celo Živalska inšpekcija oz. Živalska policija. Z ohranitvijo pristojnosti nadzorstva nad zaščito živali znotraj VURS namesto ustanovitve novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo bi prihranili na denarnih sredstvih hkrati pa z nekaterimi spremembami obstoječe organizacije in delovanja VURS oziroma konkretno z vzpostavitvijo oddelka za nadzor zaščito živali prav tako dosegli smotrnejše, bolj specializirano in učinkovitejše opravljanje nadzorstvenih nalog.

V organizacijski enoti VURS Notranja veterinarska inšpekcija je deset območnih uradov, ki so krajevno pristojne enote VURS za izvajanje uradnega nadzora in upravnih

¹¹² Prim: Ruparčič, str. 37-40.

nalog. Tudi v okviru teh območnih uradov bi bilo potrebno organizirati takšne oddelke ter na ta način zagotoviti učinkovito opravljanje nadzorstva nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem na celotnem območju Republike Slovenije. Naj na tem mestu navedem, da se za opravljanje nalog državne uprave na celotnem državnem ozemlju lahko uporabi ena izmed naslednjih vrst teritorialne organizacije državne uprave:

- da se oblikujejo posebne (državne) upravno-teritorialne enote,
- da vsak centralni organ (ministrstvo) oblikuje lastno mrežo lokalnih organizacijskih enot,
- da naloge opravljajo organi lokalne samouprave kot naloge lastne ali prenesene pristojnosti.¹¹³

Območni uradi Notranje veterinarske inšpekcije so njene lastne lokalne organizacijske enote. Pri tem pa govorimo o dekoncentraciji in ne decentralizaciji, ki pomeni prenos državnih nalog na samoupravne lokalne skupnosti. V skladu s 140. členom *Ustave RS* bi bil možen prenos nalog nadzorstva iz državne pristojnosti z zakonom na občine, če bi država za to zagotovila tudi sredstva. V teh zadevah bi državni organi opravljali tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo dela občin. Takšen prenos državnih pristojnosti na občine ne bi bil smiseln, saj je opravljanje nalog nadzorstva nad predpisi o zaščiti živali pred mučenjem na celotnem državnem ozemlju že organizirano v okviru območnih uradov Notranje veterinarske inšpekcije. Druga možnost pa je ta, da bi organi lokalne samouprave opravljali nadzor nad mučenjem živali kot nalogo lastne pristojnosti. V 140. členu *Ustave RS* je določeno, da spadajo v pristojnost občine lokalne zadeve, ki jih občina lahko ureja samostojno in zadevajo samo prebivalce občine. Občina samostojno opravlja lokalne zadeve javnega pomena, ki jih določi s splošnim aktom občine ali so določene z zakonom (21. člen *Zakona o lokalni samoupravi*¹¹⁴). Naloge inšpekcijskega nadzorstva nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem bi torej morale biti določene za izvirne naloge občin v zakonu ali pa bi občine morale sprejeti odloke, s katerimi bi v skladu z *ZZZiv* opredelile, kaj predstavlja mučenje, določile prekrške in denarne kazni zanje ter uredile opravljanje občinskega inšpekcijskega nadzorstva nad izvajanjem odlokov. Glede na to, da se

¹¹³ Grafenauer, Brezovnik, Javna uprava, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor 2006, str. 172.

¹¹⁴ Uradni list RS, št. . 94/2007-UPB2, 27/08 Odl.US: Up-2925/07-15, U-I-21/07-18, 76/08, 100/08 Odl.US: U-I-427/06-9, 79/09 (uradno prečiščeno besedilo) (ZLS-UPB2).

občine financirajo iz lastnih virov, menim, da je, kljub temu, da bi denarne kazni za prekrške pomenile prihodke občinskih proračunov, bolje, da nadzorstvo nad mučenjem živali ostane naloga državne uprave, saj bo le tako gotovo zagotovljenih dovolj sredstev za opravljanje te pomembne dejavnosti. Poleg tega je v okviru državne uprave mogoče zagotoviti bolj enotno opravljanje nalog nadzorstva kot če bi te bile v pristojnosti občin, ko bi lahko prišlo do različnih obravnav posameznikov glede na območje ter do razlik v strokovnosti, metodah in vrstah ukrepov inšpektorjev v posameznih občinah. **Glavni razlog proti organiziranju občinskih živalskih policij pa je ta, da menim, da glede na velikost (vsaj večine) občin in predvsem število prebivalcev v občinah¹¹⁵ ne bi bilo smiselno oz. ekonomično zaposlovanje tolikih agentov policije za živali, kot bi jih potrebovali za to, da bi vsaj eden od njih delal vsako izmeno in tako bil zmeraj na voljo agent za obravnavanje primerov mučenja živali.**

Na podlagi preučitve prednosti in slabosti vseh možnih organov nadzora sem torej prišla do zaključka, da je najbolje, da opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem ostane naloga državne uprave. Sledi vprašanje, katere osebe bi bile ustrezno kvalificirane in najbolj primerne za opravljanje tega nadzora oz. dela živalskih policistov. Trenutno pri nas opravljajo nadzorstvo nad izvajanjem določb *ZZZiv* o varstvu živali pred mučenjem uradni veterinarji, nadzorstvo nad izvajanjem posameznih tovrstnih določb pa je tudi v pristojnosti policije. Če bi se do potankosti zgledovali po modelu ureditve v New Yorku in društvom s področja zaščite živali dodelili zadevne pristojnosti, bi v okviru društev delo agentov živalske policije opravljali policisti. Boljša se mi zdi ureditev v okraju Miami-Dade, Florida, kjer naloge agentov živalske policije opravljajo ljubitelji živali z izkušnjami oziroma izobrazbo na tem in povezanih področjih, ki morajo opraviti dodaten izobraževalni program. Menim namreč, da delo preiskovanja primerov mučenja živali ne zahteva, da ga opravljajo policisti. Ti so namreč šolani za opravljanje drugih dejavnosti, poleg tega pa so policisti pooblaščen tudi za nošenje strelnega orožja, kar se mi za preiskovanje primerov mučenja živali ne zdi potrebno in niti primerno. Ker policisti ne posedujejo potrebnih znanj s področja zaščite živali in bi se za delo agentov policije za živali morali dodatno izobraževati ravno tako kot vsi drugi posamezniki, ki niso strokovnjaki s področja veterinarstva in ker za agente živalske policije ne obstaja potreba po siceršnjih

¹¹⁵ Najmanjša občina Hodoš ima na primer samo okoli 400 prebivalcev.

pristojnostih policistov, **ne vidim nobenih razlogov, da bi to delo bilo v domeni policistov.** Veliko boljša se mi zdi naša obstoječa ureditev, ko nadzorstvo nad izvajanjem *ZZZiv* opravljajo uradni veterinarji, ki so za to delo ustrezno strokovno usposobljeni, policisti pa nadzorujejo izvajanje le nekaterih določb. Menim, da bi policisti tudi v prihodnje morali opravljati nadzorstvo nad izvajanjem določb navedenih v poglavju 3.2.3 (o nalogah tega nadzorstva pa se ustrezno poučiti) ter sodelovati z in biti na razpolago agentom živalske policije, ko bi to bilo potrebno. Po drugi strani pa mislim, da za opravljanje dela živalskih policistov niso nujno potrebne tako visoke kvalifikacije kot jih imajo uradni veterinarji. Ti so namreč poleg nadzora nad zaščito živali zadolženi za številne druge strokovne naloge (npr. izvajanje ukrepov monitoringa nad reziduomom v živalih, proizvodih in krmi, zatiranje in izkoreninjenje živalskih bolezni in zoonoz, nadzor nad prometom in trgovanjem z zdravili v zvezi s sledljivostjo...), ki nujno zahtevajo opravljanje s strani strokovnjakov. Nadzorstvo nad izvajanjem zaščite živali oz. delo živalskih policistov, ki bi obsegalo še ožje področje, tj. področje nadzora nad izvajanjem tistega dela določb *ZZZiv*, ki se nanašajo na varstvo živali pred mučenjem, kar v praksi pomeni preiskovanje in prepoznavanje primerov mučenja živali in ukrepanje v primerih ugotovljenega mučenja, pa menim, da bi lahko opravljali ne samo veterinarji, temveč tudi drugi, seveda ustrezno teoretično in praktično usposobljeni posamezniki. Po obstoječi zakonodaji inšpekcijski nadzor kot nadzor nad izvajanjem oziroma spoštovanjem zakonov in drugih predpisov izvršujejo inšpektorji kot uradne osebe s posebnimi pooblastili in odgovornostmi (2. člen *ZIN*). Naloge inšpekcijskega nadzora lahko opravljajo le inšpektorji, ki izpolnjujejo pogoje, določene v 12. členu *ZIN*, če ni v posebnem zakonu drugače določeno. Takšen poseben materialni predpis je *ZVMS*, ki v 84. členu določa, da je uradni veterinar doktor veterinarske medicine in ima najmanj 5 let delovnih izkušenj na delovnih mestih, kjer je zahtevana izobrazba doktorja veterinarske medicine, določa pa tudi druge pogoje. Kot sem že omenila, mislim, da za obravnavanje primerov mučenja in odrejanje ukrepov v teh primerih ni potrebe po tako visoki izobrazbi in delovnih izkušnjah. *ZIN* kot splošni predpis glede na *ZVMS* v 12. členu določa, da, če ni s predpisi o posamezni inšpekciji drugače določeno, je lahko za inšpektorja imenovana oseba, ki ima:

- predpisano izobrazbo v skladu z zakonom, ki ureja sistem javnih uslužbencev,
- ustrezne delovne izkušnje, določene s predpisi, ki urejajo notranjo organizacijo in sistemizacijo v organih državne uprave, in
- strokovni izpit za inšpektorja.

87. člen ZVMS omogoča generalnemu direktorju VURS, da lahko po postopku v skladu z Uredbo 854/2004¹¹⁶ za izvajanje strokovno-tehničnih nalog kot pomoč uradnim veterinarjem pri izvajanju pregledov in nadzora imenuje uradne preglednike. Uradni pregledniki morajo izpolnjevati pogoje, ki so določeni s predpisi Skupnosti oziroma jih predpiše minister, če predpisi Skupnosti ne določajo drugače. Ti pogoji so določeni v Uredbi 854/2004 (Priloga I, del B, poglavje IV, oddelek III) in še podrobneje v Pravilniku o podrobnejših pogojih za imenovanje uradnih veterinarjev in uradnih preglednikov¹¹⁷ in so poleg ostalega izobrazba najmanj V. stopnje veterinarske ali živinorejske smeri, praktično usposabljanje v trajanju 6 mesecev ter oprava pisnega preizkusa znanja. Usposabljanje uradnih preglednikov mora zajemati in testi morajo potrditi znanje s področij v zvezi z gospodarstvi ter v zvezi s klavnicami in razsekovalnicami, kar pomeni znanje s področja zdravstvenega varstva živali, pa tudi sicer se njihovo delo večinoma nanaša le na uradni nadzor proizvodov živalskega izvora namenjenih za prehrano ljudi. Predlagam, da se v ZVMS podobno kot za uradne preglednike določi tudi možnost imenovanja oseb za izvajanje strokovno-tehničnih nalog pri opravljanju nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem, kot pomoč uradnim veterinarjem ali celo samostojno. V slednjem primeru bi moral ZVMS pa tudi ZZZiv določiti, da so te osebe pristojne za opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem. ZVMS bi prav tako moral določiti pogoje, ki jih morajo takšne osebe (v smislu agentov živalske policije) izpolnjevati oz. določiti, da te pogoje z ustreznimi predpisi (pravilnikom) določi minister. Ti pogoji bi se morali nanašati na področje zaščite živali in predvsem poznavanje predpisov o varstvu živali pred mučenjem. Menim, da bi, podobno kot za uradne preglednike, zadoščala izobrazba V. stopnje veterinarske ali živinorejske smeri, praktično usposabljanje v trajanju 6 mesecev ter oprava pisnega preizkusa znanja s področja pravne zaščite živali. Poleg izpolnjevanja pogojev, ki bi dokazovali strokovno usposobljenost za opravljanje del in nalog živalskih policistov, bi morale te osebe opraviti tudi program strokovnega usposabljanja in preizkusa znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku v skladu z Uredbo o vrsti izobrazbe, strokovnem

¹¹⁶ Uredba (ES) 854/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o določitvi posebnih predpisov za organizacijo uradnega veterinarskega nadzora proizvodov živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi, UL L št. 139 z dne 30. aprila 2004, str. 206, z vsemi spremembami, v nadaljevanju: Uredba 854/2004.

¹¹⁷ Uradni list RS, št 110/08.

*usposabljanju in preizkusu znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku.*¹¹⁸

Po prvem odstavku 3. člena te uredbe lahko prekrškovni postopek pred izdajo odločbe o prekršku vodi in plačilni nalog izda pooblaščen oseb, ki ima najmanj V. stopnjo izobrazbe (srednja splošna ali srednja strokovna izobrazba), ki je predpisana za nadzorstvo nad izvrševanjem predpisov na področju, ki ga nadzoruje. V našem primeru bi to bila najmanj V. stopnja izobrazbe veterinarske ali živinorejske smeri. V okviru novega organa v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano oz. notranje organizacijske enote VURS ali Urada za notranji uradni nadzor bi torej nadzor nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem opravljali uradni veterinarji in/ali osebe z navedenimi kvalifikacijami, ki jih bom v nadaljevanju poimenovala »uradni nadzorniki (agenti) za zaščito živali« oz. »živalski policisti«. Ti bi po mojem morali nositi ustrezne uniforme, kar bi pripomoglo k njihovi večji prepoznavnosti med ljudmi, ki bi vedeli na koga se obrniti s prijavi mučenja živali ter učinkovalo preventivno v tem smislu, da bi se zmanjšalo število primerov mučenja zaradi zavedanja ljudi, da obstaja organiziran nadzor nad zaščito živali ter strahu pred morebitnimi sankcijami.

Tudi glede pristojnosti uradnih veterinarjev oziroma agentov za zaščito živali bi predlagala določene spremembe. **Sedanjim pravicam in dolžnostim po ZIN in ZZZiv bi dodala dolžnost ujetja klateških, brezdomnih ali zapuščenih živali najdenih na javnih površinah, kot jo imajo newyorški agentje živalske policije.** Po obstoječi ureditvi v ZZZiv je dolžnost pristojnih inšpektorjev odrediti zavetišču ulov, prevoz, namestitve in oskrbo zapuščene živali. To določbo bi spremenila tako, da bi ob odreditvi teh nalog zavetišču določala dolžnost ulova in prevoza zapuščene živali tudi s strani živalskih policistov. Če ti naletijo na zapuščeno žival, se mi namreč zdi nesmiselno čakanje na uslužbenca zavetišča. Tudi naloge namestitve in oskrbe zapuščenih živali bi spadale v delovno področje organa pristojnega za nadziranje izvajanja predpisov o zaščiti živali pred mučenjem, o čemer pa bo več govora v nadaljevanju. Naslednja stvar je odredba usmrtnitve ali zakola živali na stroške skrbnika, če gre po mnenju veterinarja za neodpravljive bolečine ali poškodbe ali če gre za nevarno žival. Tudi to določbo 43. člena ZZZiv bi po vzoru ureditev v drugih pravnih sistemih spremenila tako, da bi pristojni inšpektorji oziroma uradni nadzorniki za zaščito živali smeli tudi sami humano usmrtiti žival, ki bi jo bilo neprimerno ohranjati

¹¹⁸ Uradni list RS, št. 42/04.

pri življenju oz. nevarno žival. Dodala pa bi še določbo, ki bi dopuščala usmrtitev živali brez odobritve veterinarja, ko bi žival tako trpela, da ne bi bilo moč čakati veterinarja. Menim namreč, da je v primerih, ko je očitno, da živali ni pomoči potrebno in humano ukreniti vse, da se žival čim prej odreši trpljenja. Po *ZIN* ter *ZZZiv* imajo pristojni inšpektorji pravico brez predhodnega obvestila ter brez dovoljenja pravne ali fizične osebe vstopiti v poslovne ali proizvodne prostore ter vozila, kjer se nahajajo živali ali obstaja sum, da se nahajajo. V stanovanjske prostore pa nimajo pravice vstopa brez odredbe pristojnega sodišča oz. dovoljenja pravne ali fizične osebe. Ta določba izhaja iz ustavne pravice do nedotakljivosti stanovanja. Izjemoma in pod pogoji, ki jih določa zakon pa sme v skladu s petim odstavkom 36. člena *Ustave RS* uradna oseba brez odločbe sodišča vstopiti v tuje stanovanje, če je to neogibno potrebno, da lahko neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje. Na podlagi te ustavne določbe bi bilo v *ZZZiv* mogoče dovoliti vstop v stanovanjske prostore brez odredbe sodišča, ko bi bilo to potrebno za to, da se zaščitijo živali. *ZZZiv* pa bi v tem primeru moral predpisati tudi pogoje pod katerimi bi bil možen tak vstop v stanovanjske prostore, in sicer predvsem, da bi to veljalo le v najnujnejših primerih, ko bi obstajal utemeljen sum, da gre za mučenje živali ter da bi se o tem moralo sestaviti poročilo skupaj z vsemi dokazi in mnenjem veterinarja, da je šlo za nujno oskrbo, kot predlaga tudi *Ruparčič*.¹¹⁹ Ustavna pravica do nedotakljivosti stanovanja je močna pravna kategorija, zato je pri določanju izjem potrebno biti izredno pazljiv. Kljub temu menim, da ob natančno predpisanih pogojih interes zaščite živali pred trpljenjem, ki bi, kot sem utemeljila na začetku naloge, morale imeti vsaj status posebej varovanih objektov, moral odtehtati interes nedotakljivosti stanovanja, še posebej glede na to, da *Ustava RS* dopušča vstop v stanovanjske prostore brez dovoljenje lastnika oz. odredbe sodišča za namene zavarovanja premoženja. Če pa temu ni tako, mislim, da bi *ZZZiv* moral določiti vsaj, da mora sodišče nemudoma izdati odredbo za vstop in pregled stanovanjskih prostorov, kjer se nahajajo ali obstaja sum, da se nahajajo živali, ki so zaprte v nezdravih razmerah oz. za katere ni primerno poskrbljeno, podobno kot to predpisuje *NY AGRI & MKTS*.

Velikokrat sem že poudarila, da obstaja potreba po ustanovitvi organizacije katere naloge bi zadevale le zagotavljanje zaščite živali. To bi pomenilo, da bi poleg

¹¹⁹ Prim: *Ruparčič*, str. 40-41.

inšpekcijske službe v okviru takšne organizacije delovalo tudi zavetišče, v okviru katerega bi se urejale posvojitve živali v nove domove in morda celo mobilni kombi z živalmi za posvojitve, bolnišnica za živali in ter mobilne bolnišnice. V okviru takšne enotne organizacije bi delovali pristojni inšpektorji in/ali živalski policisti, ki bi preiskovali prijave mučenja živali, lovili in prevažali zapuščene živali v zavetišča, uslužbenci v zavetišču, ki bi skrbeli za higieno, sprehode in prehrano živali v zavetišču ter pripravljali živali za posvojitve, sklepali pogodbe o posvojitvah in vodili ogleda zavetišč, veterinarji, ki bi živali veterinarsko oskrbovali ter ostalo administrativno in tehnično osebje. Tudi na področjih območnih uradov bi delovala zavetišča in v njihovem okviru veterinarska pomoč zapuščenim živalim, ki bi se financirala s strani državnega proračuna. Takšna ureditev bi rešila tudi težave z neizvrševanjem dolžnosti financiranja zavetišč s strani občin, na kar opozarja *Ruparčič*.¹²⁰ Menim, da bi se enak namen, torej zagotovitev celovite zaščite živali, lahko dosegel tudi tako, da bi zagotovitev vseh zavetišč ostala lokalna zadeva javnega pomena, ki bi jo kot javno službo izvrševale občine oziroma fizične ali pravne osebe, ki bi izpolnjevale predpisane pogoje, inšpekcijska služba pristojna za nadzor nad izvajanjem *ZZZiv* v okviru državne uprave pa bi sodelovala z obstoječimi zavetišči. V *ZZZiv* bi bilo potrebno določiti, da mora imetnik zavetišča sodelovati z inšpekcijsko službo, ki opravlja nadzor nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem (živalsko policijo) pri namestitvi in veterinarski oskrbi živali, ki jih pristojni inšpektorji oz. predlagani uradni nadzorniki za zaščito živali pripeljejo v zavetišče. Predlagam tudi, da se problematika gradnje zavetišč za potrebe vseh večjih slovenskih mest uredi s posebnim pravilnikom, ki naj določi roke za izgradnjo zavetišč, predvidi načine financiranja izgradnje ter natančno predpiše načine financiranja samih zavetišč. S tem v zvezi predlagam, da se del sredstev za zavetišča in organizacijo za izvajanje nadzorstva nad predpisi o zaščiti živali zbira iz takse, ki jo lastniki psov plačujejo ob cepljenju psov zoper steklino ter se s tem prekine obstoječa praksa nenamenske porabe tako dobljenih sredstev.

¹²⁰ Prim: Ruparčič, str. 28-30.

4.5 SANKCIJE

4.5.1 DENARNE IN ZAPORNE KAZNI

V Združenih državah Amerike samo 6 zveznih držav mučenja živali ne opredeljuje za kaznivo dejanje. Tudi v državah, kjer mučenje živali predstavlja prekršek so za ta prekršek predpisane kazni na ravni naših kazni za kaznivo dejanje mučenja živali. Zagrožene zaporne kazni v posameznih državah so v trajanju od 6 mesecev do 10 let. Natančneje je v 2 zveznih državah predpisana zaporna kazen 6 mesecev zapor, v 1 zvezni državi 18 mesecev, v 9 zveznih državah zaporna kazen v trajanju 1 leta, v 5 državah zaporna kazen 2 let, v 4 zveznih državah 4 let, v 22 zveznih državah se obsojenci za kaznivo dejanje mučenja živali kaznujejo z zaporom do 5 let, v 1 državi z zaporom do 6 let, v 2 do 7 let in v Alabami in Louisiani z zaporom do 10 let. Denarne kazni zagrožene za mučenje živali pa v posameznih zveznih državah Združenih držav Amerike znašajo od 1.000 dolarjev (677,14 EUR)¹²¹ do 500.000 dolarjev (338.569,88 EUR).¹²² V nekaterih zveznih državah navedene najvišje zaporne in denarne kazni veljajo le za drugi in sledeči prestop, medtem ko so kazni za prvi prekršek oz. kaznivo dejanje lahko nižje.¹²³ V Veliki Britaniji AWA v 32. členu za kaznivo dejanje mučenja živali, kaznivo dejanje pohabljanja živali, krajšanja pasjih repov, zastrupljanja živali in kazniva dejanja v zvezi z živalskimi borbami predpisuje zaporno kazen v trajanju do 51 tednov, denarno kazen do 20.000 funtov (22.109,22 EUR)¹²⁴ ali oboje. Za kaznivo dejanje opustitve primerne skrbi za živali je v Veliki Britaniji zagrožena zaporna kazen do 51 tednov, denarna kazen do 5.000 funtov (5.527,30 EUR)¹²⁵ ali oboje. V Nemčiji je za kaznivo dejanje mučenja živali zagrožena kazen zapor do 3 let ali denarna kazen, za prekrške mučenja živali pa denarna kazen do 25.000 eurov (17. in 18. člen *TierschG*). V Avstriji so po *TSchG* (prvi, drugi in tretji odstavek 38. člena) za prekrške, ki pomenijo mučenje živali, zagrožene denarne kazni do 7.500 eurov, v primeru ponovnih prekrškov pa do 15.000 eurov. Dodatno je predpisano, da je v težkih

¹²¹ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹²² Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹²³ Prim: http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php.

¹²⁴ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹²⁵ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

primerih mučenja živali potrebno storilca kaznovati z denarno kaznijo vsaj 2,000 eurov. Če skrbnik živali ne zagotovi ustreznih pogojev se v Avstriji kaznuje z denarno kaznijo do 3,750 eurov, v primeru ponovne kršitve pa do 7,500 eurov. Norveški zakon o zaščiti živali v 37. členu za mučenje živali predpisuje denarne kazni, zaporno kazen do 1 leta (za resnejše kršitve do 3 let) ali oboje. Na Irskem je za mučenje živali zagrožena denarna kazen do 1,500 funtov (1.658,18 EUR),¹²⁶ kazen zapora do 6 mesecev ali oboje. V primeru da gre za kaznivo dejanje pa je na Irskem predpisana denarna kazen do 10,000 funtov (11.054,61 EUR),¹²⁷ zaporna kazen do 2 let ali oboje.¹²⁸ Na Hrvaškem so za večino prepovedanih oblik mučenja iz 4. člena *Zakona o zaščiti živali*¹²⁹ za fizične osebe zagrožene denarne kazni od 10.000 (1.366,49 EUR)¹³⁰ do 15.000 kun (2.049,74 EUR)¹³¹ (tretji odstavek 66. člena *Zakona o zaščiti živali*). Za nekatere druge prepovedane oblike mučenja ter za opustitev primerne skrbi za živali pa so zagrožene denarne kazni od 5.000 (683,25 EUR)¹³² do 15.000 kun (2.049,74 EUR) (tretji odstavek 67. člena *Zakona o zaščiti živali*).

Slovenski *KZ-I* je maksimalno zaporno kazen za kaznivo dejanje mučenja živali zvišal iz 3 na 6 mesecev, za mučenje več živali ali če storilec mučeno žival trajno hudo pohabi ali na krut način povzroči njen pogin, pa je predpisana zaporna kazen do 1 leta. Zaporna kazen 6 mesecev je sicer v primerjavi z zapornimi kaznimi v drugih pravnih sistemih še vedno zelo kratka, vendar, ker se je pred kratkim zvišala, ni moč pričakovati dodatnega povišanja. Kot sem že omenila pa sodniki le redko opredelijo dejanja mučenja živali za kaznivo dejanje, v primerih, ko odločijo, da gre za kaznivo dejanje pa le redko izrekajo zaporno kazen in še to v minimalnem trajanju. Zato menim, da sama **dolžina zaporne kazni predpisane v *KZ-I* ni sporna oz. je primerna, ob predpostavki, da jo sodišča v praksi izrekajo**. Tudi denarne kazni, ki jih za prekrške določa *ZZZiv* (te znašajo za fizične osebe od 400 do 800 eurov oz. od 200 do 400 eurov) so v primerjavi z

¹²⁶ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹²⁷ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹²⁸ Canniffe, Burke, Faughnan, URL: <http://www.ispca.ie/Legal-Chapter-1-2.aspx>.

¹²⁹ *Zakon o zaščiti živali (Zakon o zaščiti živali (Hrvaška))*, z dne 1. december 2006, Narodne novine, broj 135/06.

¹³⁰ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

¹³¹ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

¹³² Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

denarnimi kaznimi v drugih državah najnižje. Za prepovedana ravnanja mučenja živali za katera je pri nas zagrožena denarna kazen do 800 eurov je tako na primer v **Veliki Britaniji predpisana kazen približno 28-krat višja, v Nemčiji 31-krat višja, v Avstriji 9-krat višja, na Hrvaškem pa 2,5-krat višja kot pri nas.** Za prekršek, ki ga skrbnik stori, če živali ne zagotovi ustreznih pogojev je v *ZZZiv* zagrožena denarna kazen do 400 eurov, kar je približno **14-krat manj od denarne kazni zagrožene za ta prekršek v Veliki Britaniji, 63-krat nižja kazen od denarne kazni za ta prekršek v Nemčiji, 9-krat nižja denarna kazen od kazni v Avstriji ter približno 5-krat nižja kazen od za isti prekršek zagrožene kazni na Hrvaškem.** Tudi če vzamemo v obzir višji standard in bruto domači proizvod v večini od teh držav, so denarne kazni za kršitev predpisov o varstvu živali pred mučenjem v Sloveniji znatno nižje kot v drugih državah, poleg tega pa v večini držav možnosti sankcioniranja niso navedene alternativno, temveč storilca lahko doleti denarna, zaporna kazen in hkrati tudi prepoved imetništva živali po morebitni obsodbi, o kateri bom več povedala v naslednjem poglavju. Upoštevajoč primerjalne višine kazni in dejstvo, da tako nizke kazni kot jih predvideva obstoječa zakonodaja ne morejo delovati preventivno, bi jih bilo potrebno zvišati. Pri tem bi bilo potrebno upoštevati z *Zakonom o prekrških*¹³³ omejene razpone glob, ki za posameznike lahko znašajo od 40 do 1200 eurov (drugi odstavek 17. člena *ZP-1*).

4.5.2 PREPOVED IMETNIŠTVA ŽIVALI

Menim, da je velika pomanjkljivost naše zakonodaje tudi v tem, da ni pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživiljanje nad njimi oz. zanemarjanje obveznosti do njih. Tovrstne določbe, ki prepovedujejo imetništvo živali po morebitni storitvi kaznivega dejanja oz. prekrška mučenja živali poznajo številne države. V Združenih državah Amerike 22 zveznih držav, Washington DC in Deviško otoki urejajo to sankcijo. Posamezne med temi zveznimi državami uvajajo to sankcijo samo za kazniva dejanja mučenja živali, druge pa tudi za prekrške. Nekatere zvezne države predpisujejo obvezno prepoved imetništva živali, druge pa odločitev o takšnem sankcioniranju prepuščajo sodiščem. Trajanje prepovedi se prav tako razlikuje od države do države, in sicer je ponekod določeno v dolžini trajanja zaporne kazni, v večini

¹³³ Uradni list RS, št. 3/07-UPB4 (uradno prečiščeno besedilo), v nadaljevanju: *ZP-1*.

zveznih držav prepoved traja do 5 let, ponekod lahko sodišče začasno prepove imetništvo živali, trajno pa šele, če storilec ponovno muči žival, najdaljša prepoved pa je uvedena na Deviških otokih, kjer je obvezna in lahko traja od 5 do 20 let.¹³⁴ V Veliki Britaniji AWA v 34. členu določa, da lahko sodišče mučitelju živali namesto ali poleg drugih sankcij prepove imetništvo živali za obdobje, ki se mu zdi primerno. Prepoved imetništva se lahko nanaša na vse živali ali na eno ali več vrst živali. Prepoved se lahko nanaša na lastništvo živali, varstvo in udeležbo pri varstvu, sklepanje sporazumov na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival, na trgovanje z živalmi ter prevoz in urejanje prevoza živali. Prejšnji *Protection of Animals (Amendment) Act 1954*¹³⁵ je prepovedoval le skrbništvo živali, kar so obsojenci izkoriščali ter v veliko primerih obšli zakon s prenosom lastništva in s tem tudi skrbništva na tretje osebe, čeprav so v resnici obdržali kontrolo nad živalmi.¹³⁶ Da bi se takšno obhajanje zakona preprečilo, so v AWA dodali določbo, ki določa, da se prepoved imetništva živali nanaša tudi na sklepanje sporazumov, na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival. Tudi nemški *TierschG* v 20. členu ureja sankcijo prepovedi imetništva živali, vendar le v primerih, ko je storilec obsojen kaznivega dejanja mučenja živali in ko ni bil obsojen samo zato, ker mu je bila dokazana krivda ali ker te ni moč izključiti. Prepoved se v Nemčiji nanaša na skrbništvo in trgovanje z vsemi živalmi ali živalmi posameznih vrst ter traja 1 do 5 let ali za nedoločen čas, če obstaja nevarnost ponovitve kršitve. Prepoved začne učinkovati s pravnomočnostjo sodbe in kazni, čas, ki ga obsojenec preživi v zaporu pa se ne všteva v čas trajanja prepovedi imetništva živali. Če se po določitvi prepovedi pojavijo dejstva, ki kažejo na to, da več ne obstaja nevarnost kršitve, lahko sodišče umakne prepoved, če je ta trajala vsaj 6 mesecev. Kdor krši prepoved se kaznuje z zaporom do 1 leta ali denarno kaznijo. Avstrijski *TSchG* v 39. členu določa možnost prepovedi imetništva živali osebam obsojenim kaznivega dejanja mučenja živali ter osebam, ki so storile prekršek zaradi posameznih prepovedanih ravnanj mučenja živali več kot enkrat. V Avstriji je možno prepovedati imetništvo živali za določeno obdobje ali trajno, dokler je to potrebno. Prepoved imetništva živali se lahko izreče, četudi obdolžencu ni bila izrečena nobena druga kazen zaradi odsotnosti kazenske odgovornosti. Namesto prepovedi lahko v Avstriji sodišče izreče le opozorilo

¹³⁴ Prim: http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php.

¹³⁵ *Protection of Animals (Amendment) Act 1954 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija))*, z dne 5. julij 1954, Chapter 40.

¹³⁶ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 70.

o možnosti prepovedi, če meni, da bo opozorilo zadoščalo, da storilec v prihodnje ne bo ponovno mučil živali. Tudi na Hrvaškem se za prekršek uboja, povzročanja bolečin, trpljenja in poškodb živalim ali namernega ustrahovanja živali, ki je storjen na hišnih živalih drugič, lahko posameznikom ob denarni kazni izreče tudi zaščitni ukrep odvzema hišne živali in prepoved imetništva druge živali (četrti odstavek v povezavi s 1. točko prvega odstavka 66. člena *Zakona o zaščiti životinja*).

Sankcijo prepovedi imetništva živali bi morali vnesti tudi v našo zakonodajo. Menim namreč, da denarna ali celo zaporna kazen ne moreta doseči takšnih učinkov kot prepoved imetništva živali, saj ima ta poleg elementa kaznovanja tudi zelo konkreten preventivni učinek na področju zaščite živali. Mučitelj živali po obstoječi zakonodaji po poravnanju denarne kazni oz. prihodu iz zapora, čeprav tudi ti dve kazni delujeta preventivno ter odvrčata od ponovitve mučenja, načeloma lahko nadaljuje s povzročanjem trpljenja živali, medtem ko sankcija prepovedi imetništva živali to možnost dejansko izključuje. Podobno kot je to urejeno v Avstriji, bi pri nas to sankcijo uvedla za kaznivo dejanje mučenja živali ter tudi za prekrške, vendar le v primeru njihove ponovitve. Kar se zadeva trajanja prepovedi menim, da bi bilo primerno, da se **za prekrške mučenja živali določi prepoved v trajanju do 2 let, o čemer bi odločale pristojne oblasti** (pristojni inšpektorji, na drugi instanci pa ministrstvo, pristojno za veterinarstvo), **za storilce kaznivih dejanj pa bi sodišča lahko prepovedala imetništvo vseh ali posameznih vrst živali v trajanju ne manj kot 1 leto in ne več kot 5 let**, šteto od pravnomočnosti odločbe, morda pa bi lahko uvedli celo trajno prepoved imetništva živali, ki bi trajala dokler bi bilo to potrebno. Pri tem se čas prestan v zaporu ali zdravstvenem zavodu za zdravljenje in varstvo ne bi všteval v čas trajanja prepovedi. Določila bi se lahko tudi **možnost izreka opozorila** namesto same prepovedi, če bi pristojne oblasti presodile, da bo opozorilo zadoščalo, da storilec v prihodnje ne bo ponovno mučil živali. Za izrek tovrstne sankcije ne bi veljal pogoj obstoja kazenske odgovornosti in bi se torej lahko izrekla četudi obdolžencu ne bi bila izrečena nobena druga kazen. Sodišče bi prav tako smelo odločiti, da prepoved preneha, če sta potekli dve leti od začetka njenega izvajanja. O tem bi sodišče odločalo na prošnjo obsojenca, če bi ugotovilo, da so prenehali razlogi za izrek tega ukrepa. Za kršitev prepovedi imetništva živali bi se prav tako morala določiti kazen in sicer denarna ali celo zaporna ter možnost odvzema živali. **Da pa bi se temu izognili, bi podobno kot v Veliki Britaniji bilo potrebno določiti, da se prepoved ne nanaša le**

na lastništvo, varstvo oz. skrbništvo, udeležbo pri varstvu, trgovanje z živalmi ter prevoz in urejanje prevoza živali, temveč tudi na sklepanje sporazumov, na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival. Navedene določbe bi bilo potrebno vnesti v *ZZZiv* in *KZ-1*. V 43. členu *ZZZiv* bi se ostalim pravicam in dolžnostim organov nadzora morala dodati še pristojnost izrekanja prepovedi imetništva živali, med kazenskimi določbami pa denarnim kaznim priključiti še sankcija prepovedi imetništva živali. V *KZ-1* bi se v 6. poglavju (VARNOSTNI UKREPI) drugim varnostnim ukrepom morala priključiti sankcija prepovedi imetništva živali ter na istem mestu natančno razdelati.

4.5.3 PSIHOLOŠKO SVETOVANJE

Kriminalisti že od 70. let ugotavljajo, da serijski morilci svojo jezo največkrat stresajo najprej nad živalmi. Jeffrey Dahmer je preden je postal kanibal in umoril 17 ljudi razkosaval žabe in obglavljal pse, Ted Bundy je kot otrok mučil svoje domače živali, kot odrasel moški pa umoril 40 žensk. Da se mučenje živali ne bi obravnavalo le kot mladostniška neumnost, so v ameriški zvezni državi Kalifornija leta 1998 sprejeli zakon, ki določa, da je treba ljudi, ki mučijo živali takoj poslati na psihiatrično zdravljenje. Kalifornija pa ni prva in niti edina ameriška zvezna država, ki je uvedla nadzorovanje mučiteljev živali, da bi s tem odkrila potencialne serijske morilce.¹³⁷ Določbe o psihološkem svetovanju poznajo zakoni 28 ameriških zveznih držav in Washingtona DC, Guama ter Deviških otokov. Nekateri od teh zakonov določajo obvezno psihološko svetovanje, ponekod je obvezna le strokovna ocena mučiteljev živali s strani psihologov od katere je nato odvisna nadaljnja obveznost psihološkega svetovanja, nekateri zakoni za prvo kaznivo dejanje mučenja dajejo sodiščem to sankcijo na izbiro ter jo za obvezno predpisujejo šele pri drugem ali naslednjih kaznivih dejanjih, ponekod je sankcija psihološkega svetovanja določena kot obvezna le za mladoletnike, zakoni nekaterih zveznih držav pa v celoti prepuščajo odredbo psihološkega svetovanja sodiščem in je torej ne določajo kot zakonsko obvezne sankcije za mučitelje živali.¹³⁸ Slovenski *KZ-1* za kaznivo dejanje mučenja živali v 341. členu predpisuje le denarno ali zaporno kazen. *KZ-1* pa uzakonja tudi sankcijo psihološkega

¹³⁷ Prim.: Koritnik, Priloga Pravne prakse 2006, str. VIII.

¹³⁸ Prim.: http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php.

svetovanja, in sicer v petem poglavju (OPOZORILNE SANKCIJE) pod 2. točko: Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom. Obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice je določeno kot eno izmed navodil, ki jih v skladu s 65. členom *KZ-1* lahko odredi sodišče, ko izreče ukrep varstvenega nadzorstva storilcu, ki mu je bila izrečena pogojna obsodba. Menim, da bi se sodišča v primerih mučenja živali morala posluževati te sankcije in izrekati ukrepe varstvenega nadzorstva z navodili, ki vključujejo nalogo obiskovanja ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice. Ker pa je izrekanje tovrstnih ukrepov varstvenega nadzorstva pogojeno s pogojno obsodbo, menim, da bi bilo smiselno razmisliti tudi o uvedbi sankcije psihološkega svetovanja, ki bi jo v primerih, ko je storilec obsojen mučenja živali, sodišča lahko izrekala tudi ob izrečenih denarnih ali zapornih kaznih. Menim, da bi tudi naša skupnost morala sprejeti dejstvo, da je zloraba kateregakoli živega bitja nesprejemljiva in da ogroža vse člane družbe ter delovati ne le v smislu opozoril, temveč tudi dolgoročno preventivno tako, da bi se strokovno odzvala na primere mučenja živali ter na ta način preprečila morebitna kasnejša kazniva dejanja zoper življenje in telo ljudi.

5. SKLEP

Moralne in teoretične podlage sistema živalskih pravic je še potrebno utrditi, da bi ga lahko celovito izgradili ter naredili vzdržnega. Prvi korak na poti do vzpostavitve sistema živalskih pravic bi bila **uvedba določb, ki bi živalim podeljevale poseben status med objekti prava**. Do pozitivnopravnega priznanja položaja pasivnih pravnih subjektov živalim pa je potrebno še naprej izpopolnjevati sistem zaščite živali.

Na podlagi pregleda slovenske pravne ureditve varstva živali pred mučenjem je jasno, da je še ogromno prostora za njeno izpopolnitev oziroma izboljšanje. Dobrodošla bi bila **razširitev veljavnosti ZZZiv tudi na nevretenčarje**. Pri opredeljevanju samega pojma mučenja in prepovedanih oblik mučenja bi ZZZiv moral biti določnejši, tako da ne bi dopuščal sedanjega manevrskega prostora. Ker se kazenske določbe ZZZiv navezujejo le na taksativno naštetu prepovedana ravnanja mučenja živali in se zato lahko zgodi, da zakonodajalec spregleda določene oblike mučenja in posledično mučitelj ne odgovarja, predlagam **modernejšo in preglednejšo definicijo mučenja živali**, ki bi hkrati pomenila kompromis med pristopom opredeljevanja mučenja izključno z generalno klavzulo in s taksativnim naštevanjem prepovedanih ravnanj. Definicija mučenja, ki bi upoštevala primerjalne dobre karakteristike definicije, bi tako lahko določala:

Mučenje živali je:

- vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno ali iz malomarnosti, ki živali povzroči nepotrebno trpljenje;
- nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali.

Nadalje predlagam, da bi se v okviru istega člena določilo, da mučenje živali pomeni predvsem storitev katerega izmed prepovedanih ravnanj, ki bi bila na tem mestu primeroma naštetu. V naslednjem odstavku istega člena bi se moralo določiti, da za mučenje živali odgovarja tudi skrbnik živali, ki je dovolil oz. dopustil ali ni uspel z nadzorstvom ali na kak drug primeren način preprečiti nepotrebne trpljenja živali. Potrebno bi bilo predpisati tudi kriterije, ki bi se upoštevali pri presojanju nepotrebnosti trpljenja, saj bi se na predlagano definicijo neposredno navezovale sankcije za prekrške mučenja živali pa tudi zato, ker bi ti kriteriji namesto oz. poleg dosedanjih hujših posledic (hujše poškodbe ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje) služili

presojanju o tem ali neko ravnanje predstavlja kaznivo dejanje mučenja živali. Prvi tak kriterij je, ali bi se naštetim posledicam dalo izogniti ali jih omejiti. Upoštevati bi bilo treba tudi, ali je bilo ravnanje, ki je povzročilo te posledice, v skladu z veljavnimi zakoni in podzakonskimi predpisi ter ali je ravnanje zasledovalo legitimen cilj, kot je npr. koristnost takega ravnanja za žival ali zaščita ljudi, lastnine in drugih živali. V obzir bi se jemala tudi proporcionalnost trpljenja glede na namene, ki so se želeli doseči s takšnim ravnanjem ter na koncu, ali je zadevno ravnanje v vseh pogledi primerno in moralno oz. človeško. Takšna definicija mučenja živali bi zajemala tudi psihično trpljenje živali, povzročanje katerega bi bilo v okviru tako zastavljene definicije, na katero bi se neposredno navezovala kazenske določbe zakona tudi sankcionirano, saj *ZZZiv* v 10. točki prvega odstavka 5. člena določa, da trpljenje med drugim pomeni tudi strah ter prekomerno in nepotrebno vznemirjanje živali. S takšno definicijo bi bile podane tudi podlage za uvedbo kazenskopravnega sankcioniranja mučenja iz malomarnosti s čimer bi jasno sporočili, da je zanemarjanje živali resen zločin ter preventivno pripomogli k temu, da ljudje, ki po okoliščinah in osebnih lastnostih ne morejo skrbeti za živali s potrebno pazljivostjo (kar je tudi bistvo opredelitve kazenskopravne malomarnosti po *KZ-1*) ne bi imeli živali. Kot najpomembnejše pa bi predlagana definicija morda privedla do obsežnejše trenutno zelo skromne sodne prakse. Poleg jasnejše opredelitve samega mučenja živali, bi se morala **natančneje in bolj obsežno opredeliti tudi posamezna prepovedana ravnanja mučenja**, in sicer predvsem določba 7. alineje prvega odstavka 15. člena *ZZZiv*, ki izjemoma dopušča uporabo živih živali za hrano, če so pogoji približani pogojem v naravi ter določba, ki ureja živalske borbe. Posamezne **določbe *ZZZiv*, ki dopuščajo trpljenje živali za doseganje tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta estetika ali prihranek denarja pa ne bi smele imeti mesta v zakonu imenovanem *Zakon o zaščiti živali***. Pri tem mislim predvsem na določbe o dopustnosti krajšanja pasjih repov ter določbe 26. člena *ZZZiv*, ki dopuščajo usmrtitev živali za proizvodnjo kože ali krzna, za potrebe naravoslovnih muzejev ter na določbo, ki dovoljuje usmrtitev zapuščene živali, ki je ni možno oddati, že po 30 dneh od dneva, ko je bila nameščena v zavetišče.

Ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem je izvršljivost in zato so spremembe na tem področju najnujnejše. Te pomanjkljivosti bi rešili z ustanovitvijo organizacije v smislu živalske policije, namenjene izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje o zaščiti živali. Med pisanjem

diplomskega dela se je pred mano pojavljala vrsta vprašanj in problemov v zvezi s strukturo in organiziranostjo takšne organizacije. Upoštevajoč zglede in ideje v predstavljenih tujih pravnih ureditvah ter hkrati možnosti in omejitve naše zakonodaje sem prišla do nekaterih rešitev za katere sama menim, da so najbolj optimalne in tudi racionalne. Pri izbiranju med društvi s področja zaščite živali, policijo, samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in državno upravo kot možnimi organi nadzora sem prišla do zaključka, da je najbolje, da **opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem ostane naloga državne uprave. Namesto ustanovitve novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo predlagam, da se reorganizira že obstoječe organe znotraj VURS ter tako prihrani na denarnih sredstvih in kljub temu doseže bolj specializirano, smotrnejše in učinkovitejše opravljanje nadzorstvenih nalog.** Nadzorstvo nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem bi po mojem predlogu opravljali samostojno ali skupaj z uradnimi veterinarji uniformirani uradni nadzorniki za zaščito živali, kot sem poimenovala osebe, ki bi za opravljanje tovrstnega dela morale izpolnjevati milejše pogoje kot uradni veterinarji. Tem bi poleg obstoječih pravic in dolžnosti podelila nekatera nova pooblastila. V okviru organizacije, katere naloge bi zadevale le zagotavljanje zaščite živali bi poleg inšpekcijske službe delovala tudi zavetišča za živali ali pa bi se moralo vzpostaviti tesno sodelovanje z obstoječimi zavetišči.

Zadnja vendar nikakor ne najmanj pomembna stvar, ki bi se lahko izboljšala so sankcije določene za prekrške in kaznivo dejanje mučenja živali. **Sankcije, ki jih obstoječa zakonodaja predvideva za prekrške mučenja živali so nezadostne in ne morejo delovati preventivno, zato bi jih bilo potrebno zvišati.** Za kaznivo dejanje mučenja živali pa se je zagrožena maksimalna zaporna kazen pred kratkim, z začetkom veljavnosti *KZ-1*, podaljšala na 6 mesecev, a je primerjalno še vedno zelo kratka. Upoštevajoč dejstvo, da sodniki le redko opredelijo dejanja mučenja živali za kaznivo dejanje, v primerih, ko odločijo, da gre za kaznivo dejanje pa le redko izrekajo kazen zavora in še to v minimalnem trajanju, sama dolžina zaporne kazni predpisane v kazenskem zakoniku ni toliko sporna oziroma je primerna, seveda ob predpostavki, da jo bodo sodišča v praksi izrekala. **Ker obstoječa zakonodaja ne daje pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživiljanje nad njimi oziroma zanemarjanje obveznosti do njih, bi se denarnim in zaporni kazni morala pridružiti tudi sankcija prepovedi imetništva živali.** To sankcijo bi

lahko uvedli za kaznivo dejanje mučenja živali ter tudi za prekrške, vendar le v primeru njihove ponovitve. Osebam obsojenim mučenja živali po 341. členu *KZ-I* bi sodniki morali izrekati **sankcijo psihološkega svetovanja, možnost izrekanja te sankcije pa bi bilo treba uvesti tudi poleg izrečenih denarnih ali zapornih kazni**. Zavedati se je treba, da imajo motivi, ki vodijo posameznika v mučenje živali, globlji psihološki izvor in da taki ljudje potrebujejo ustrezno pomoč. Po drugi strani pa je prav, da se kot družba zaščitimo pred takim razdiralnim obnašanjem tudi z izvajanjem ustrezne kaznovalne politike.

Če bi veljale spremembe, ki sem jih predlagala, bi kužka Bilija, o katerem pišem v uvodu diplomske naloge, morda doletela drugačna usoda. Že sam obstoj organizacije, namenjene izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem v okviru katere bi delovali uniformirani nadzorniki bi učinkoval preventivno. Pri tem ne mislim samo na to, da bi se v tem konkretnem primeru skrbnica kužka zavedela, da obstaja organiziran nadzor nad zaščito živali ter bala morebitnih sankcij, ampak predvsem na dejstvo, da bi ljudje vedeli na koga se obrniti s prijavo mučenja. Bili bi imel večje možnosti, da se njegovo trpljenje prijavi, če bi prišlo do prijave pa bi pristojni inšpektorji imeli več pravnih podlag in pooblastil za ukrepanje. Poleg odredbe odprave nepravilnosti glede priveza in bivalnih prostorov, bi lahko natančno odredili tudi koliko gibanja mora Biliju zagotoviti skrbnica.¹³⁹ Če skrbnica nepravilnosti ne bi odpravila, bi ji grozila denarna kazen v večkratniku obstoječe kazni borih 200 do 400 eurov. **Zanemarjanje psa bi lahko pomenilo tudi kaznivo dejanje, saj bi se kazenskoppravno sankcioniralo tudi povzročanja trpljenja kot posledice malomarnosti in ne le naklepa, ki bi ga skrbnici bilo težko dokazati**. V slednjem primeru ter v primeru ponovitve prekrška bi bilo možno skrbnici prepovedati imetništvo živali in s tem zagotoviti, da se pri kakšnem drugem psu ne bi ponovila Bilijeva zgodba. Če bi Bilija v končni fazi skrbnici začasno ali trajno odvzeli ali po njeni smrti namestili v zavetišče, bi imel na voljo primeren čas, da se stabilizira in da se ga pripravi na posvojitvev brez nevarnosti, da bo v roku 30 dni usmrčen.

Upam, da sem, tudi s praktičnim primerom Bilija, uspela potrditi utemeljenost in potrebnost mojih predlogov za spremembe in izboljšave obstoječih predpisov o varstvu

¹³⁹ Natančnejše določbe o tem koliko gibanja je potrebno zagotoviti živalim bi po mojem predlogu moral vsebovati *Pravilnik o zaščiti hišnih živali*, o čemer sem govorila v poglavju 3.5.

živali pred mučenjem. Prav tako upam, da bodo naleteli na prava ušesa in se vsaj nekateri od njih tudi realizirali. Kot je nekoč rekel George Bernard Shaw namreč: »Najhujši greh v odnosu do živali ni v sovraštvu, pač pa v brezbržnosti. To je bistvo nehumanosti.«¹⁴⁰

¹⁴⁰ V: Regan, str. 23.

6. BIBLIOGRAFIJA

LITERATURA

Bizjak Domen, Zakon o inšpekcijskem nadzoru: Učno gradivo za udeležence priprav na strokovni izpit za inšpektorja, URL:

http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/UA/ucna_gradiva/gradiva_SI_inspektorji/lekt.UCNO_GRADIVO_BIZJAK_ZIN_9.3.2009_z.pdf (4.2.2010).

Canniffe Carrie Jane, Burke David, Faughnan Barra, ISPCA Legal Handbook (Chapter One: The Protection of Animals from Acts of Cruelty), URL:

<http://www.ispca.ie/Legal-Chapter-1-2.aspx> (22.9.2009).

Grafenauer Božo, Brezovnik Boštjan, Javna uprava, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor 2006.

House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, The Draft Animal Welfare Bill, First Report of Session 2004–2005 (Report, together with formal minutes, and lists of oral, written and unprinted evidence), The Stationery Office Limited, London 2004. Dostopno na URL:

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/52/5202.htm> (29.9.2009).

House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, The Draft Animal Welfare Bill: Government Reply to the Committee's Report, Fourth Special Report of Session 2004–2005, The Stationery Office Limited, London 2005. Dostopno na URL:

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/385/385.pdf> (30.9.2009).

Jerman Vladimir, Kinološka zveza za pohabljena ušesa, Delo.si, 13.03.2009, URL:

<http://www.delo.si/clanek/77423> (24.10.2009).

Keresteš Tomaž, Živali v pravu – med subjektom in objektom, v: Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru, Letnik II, št. 1, Maribor 2006, str. 1-17.

Koritnik Boštjan, Nekaj pogledov na pravno ureditev varstva živali pred mučenjem, v: Priloga Pravne prakse, Letnik 25/729-730, št.7-8, Ljubljana 2006, str. I-VIII.

Kovačič Katja, Krejan Pika, Rakovac Neti, Radanovič Nina, Režek Petra, Varstvo živali pred mučenjem: seminarska naloga, Ljubljana, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2009.

Morilec mačk hoče 5,000.000 (Trojica se je pogodila za družbeno koristno delo v zameno za kazen), Delo.si, 24.01.2006, URL: <http://www.delo.si/clanek/o113755#> (29.11.2009).

Regan Tom, Pravice živali: filozofske postavke, samozaložba Lea Eva Muller, Ljubljana 1999.

Rhondda Cynon Taf County Borough Council, Report to accompany Decision of the Group Director, Environmental Services, Animal Welfare Act 2006: Enforcement Powers and possible funding, URL: <http://www.rctcbc.gov.uk/stellent/groups/Public/documents/DecisionNotices/020527.pdf> (11.10.2009)

Ruparčič Ana, Izboljšanje ureditve proti mučenju živali v Sloveniji: diplomska naloga, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ljubljana 2007.

Veterinarska uprava Republike Slovenije, Letno poročilo 2007, URL: http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/LP_VURS_07_v6.pdf (29.10.2009).

Visković Nikola, Pravice živali, v: Pravniki, Letnik 50, št. 11-12, Ljubljana 1995, str. 589-602.

Zupan Urša, Mučenje živali zaradi estetike, 24 ur.com, Ljubljana 19.07.2009, URL: <http://24ur.com/novice/slovenija/pohabljanje-zivali-zaradi-estetike.html> (24.10. 2009).

VIRI

Animal Welfare Act (Zakon o zaščiti živali (Norveška)), URL: <http://www.regjeringen.no/en/dep/lmd/whats-new/news/2009/mar-09/new-animal-welfare-act-/animal-welfare-act.html?id=562552> (25.10.2009).

Animal Welfare Act 2006 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 8. november 2006, Chapter 45, URL: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060045_en_1 (18.9.2009).

Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz) (Zakon o zaščiti živali (Avstrija)), BGBl. I Nr. 118/2004, URL:

http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2004_I_118/BGBLA_2004_I_118.html (17.12.2009).

Bürgerliches Gesetzbuch (Civilni (državlanski) zakonik (Nemčija)), z dne 18. avgust 1896 (BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) s spremembami, URL:

<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (2.11.2009).

Code of Miami-Dade County, Florida, Part III - Code of Ordinances, Chapter 5 - Animals and Fowl (Zakonik okraja Miami-Dade, Florida, del III, poglavje 5: živali in ptiči), URL: <http://www.municode.com/resources/gateway.asp?pid=10620&sid=9> (18.10.2009).

Explanatory Notes to Animal Welfare Act 2006, URL:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/en/ukpgaen_20060045_en_1.htm (18.9.2009).

Fur Farming (Prohibition) Act 2000 (Zakon o prepovedi krznarskih farm (Anglija)), z dne 23. november 2000, Chapter 33, URL:

http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2000/ukpga_20000033_en_1 (16.12.2009).

Humane Care for Animals Act (Zakon o zaščiti živali (Illinois)), 510 ILCS 70/, URL:

<http://www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs3.asp?ActID=1717&ChapAct=510%26nbsp%3BILCS%26nbsp%3B70%2F&ChapterID=41&ChapterName=ANIMALS&ActName=Humane+Care+for+Animals+Act%2E> (25.9.2009).

Kazenski zakonik ameriške zvezne države New York, URL:

<http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS>

(26.10.2009).

Kazenski zakonik (KZ-I), Uradni list RS, št. 55/08 (66/08 popr.), 39/09, 55/09 Odl.US: U-I-73/09-19, Ljubljana 2008.

Kazenski zakonik (uradno prečiščeno besedilo) (KZ-UPB1), Uradni list RS, št.

95/04-UPB1 37/05 Odl.US: U-I-335/02-20, 17/06 Odl.US: U-I-192/04-16, 55/08 (66/08 popr.), 89/08 Odl.US: U-I-25/07-43, 5/09 Odl.US: U-I-88/07-17, Ljubljana 2004.

Municipal Code City of Granite City, Illinois, codified through Ordinance 8040, passed March 4, 2008.(Supplement No. 4), Title 6: Animals (*Mestni zakonik mesta Granite City, Illinois*, kodificiran s predpisom 8040, sprejetim 4. marca, 2008), URL:

<http://www.municode.com/Resources/gateway.asp?pid=16377&sid=13> (9.2.2010).

New York Agriculture and Markets Law (členi 331 – 379) (Zakon o kmetijstvu in trgovini z živili (New York)), URL:

<http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS> (20.9.2009).

New York Criminal Procedure Law (Zakon o kazenskem postopku (New York)), URL:

<http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS> (21.9.2009).

Pravilnik o podrobnejših pogojih za imenovanje uradnih veterinarjev in uradnih preglednikov, Uradni list RS, št. 110/2008, Ljubljana 2008.

Pravilnik o zaščiti hišnih živali, Uradni list RS, št. 51/2009, Ljubljana 2009.

Protection of Animals Act 1911 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 18. avgust 1911, Chapter 27, URL:

http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1911/cukpga_19110027_en_1 (22.10.2009).

Protection of Animals (Amendment) Act, 1965 (Zakon o zaščiti živali (Irska)), No. 10/1965, URL: <http://www.irishstatutebook.ie/1965/en/act/pub/0010/index.html> (22.9.2009).

Protection of Animals (Amendment) Act 1954 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 5. julij 1954, Chapter 40, URL:

http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1954/cukpga_19540040_en_1 (12.2.2010).

Stvarnopравни zakonik (SPZ), Uradni list RS, št. 87/02, 18/07 Skl.US: U-I-70/04-18, Ljubljana 2002.

The 2006 Florida Statutes, Title XLVI: Crimes, Chapter 828: Animals: cruelty; sales; animal enterprise protection (*Zakonik ameriške zvezne države Florida*, naslov 46:

kazniva dejanja, poglavje 828: živali: mučenje; prodaja; iniciativa za zaščito živali),

URL:

http://www.leg.state.fl.us/Statutes/index.cfm?App_mode=Display_Statute&URL=Ch0828/titl0828.htm&StatuteYear=2006&Title=-%3E2006-%3EChapter%20828

(13.10.2009).

Tierschutzgesetz (TierschG) (Zakon o zaščiti živali (Nemčija)), z dne 25. maj 1998, BGBL I S.1105 s spremembami, URL:

<http://www.leveste.de/tierschutz/tierschutzgesetz/inhalt.htm> (18.12.2009).

Tierschutzgesetz (Zakon o zaščiti živali (Švica)), z dne 16. december 2005 s spremembami, BBl 2006 327 (v veljavi od 1. septembra 2008), URL:

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/455/> (16.12.2009).

Uredba (ES) 854/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o določitvi posebnih predpisov za organizacijo uradnega veterinarskega nadzora proizvodov živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi, UL L št. 139 z dne 30. aprila 2004, str. 206, z vsemi spremembami.

Uredba o vrsti izobrazbe, strokovnem usposabljanju in preizkusu znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku, Uradni list RS, št. 42/04, Ljubljana 2004.

Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33I/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/2004, 69/04, 68/06, Ljubljana 1991.

VSC sodba Kp 42/2007 z dne 8.05.2007.

Zakon o državni upravi (uradno prečiščeno besedilo) (ZDU-1-UPB4), Uradni list RS, št. 113/05-UPB4, 126/07-ZUP-E, 48/09, Ljubljana 2005.

Zakon o inšpekcijskem nadzoru (uradno prečiščeno besedilo) (ZIN-UPB1), Uradni list RS, št. 43/07-UPB1, Ljubljana 2007.

Zakon o lokalni samoupravi (uradno prečiščeno besedilo) (ZLS-UPB2), Uradni list RS, št. . 94/2007-UPB2, 27/08 Odl.US: Up-2925/07-15, U-I-21/07-18, 76/08, 100/08 Odl.US: U-I-427/06-9, 79/09, Ljubljana 2007.

Zakon o ohranjanju narave (uradno prečiščeno besedilo) (ZON-UPB2), Uradni list RS, št. 96/04-UPB2, št. 61/06-ZDru-1, 63/07 Odl.US: Up-395/06-24, U-I-64/07-13, 117/07 Odl.US: U-I-76/07-9, 32/08 Odl.US: U-I-386/06-32, Ljubljana 2004.

Zakon o prekrških (uradno prečiščeno besedilo) (ZP-1-UPB4), Uradni list RS, št. 3/2007, Ljubljana 2007.

Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (uradno prečiščeno besedilo) (ZRGSO-UPB1), Uradni list RS, št. 23/05-UPB1, Ljubljana 2005.

Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (ZVMS), Uradni list RS, št. 93/2005, Ljubljana 2005.

Zakon o veterinarstvu (ZVet-1), Uradni list RS, št. 33/01, 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, 62/04 Odl.US: U-I-141/01-17, 93/05-ZVMS, Ljubljana 2001.

Zakon o zaščiti živali (uradno prečiščeno besedilo) (ZZZiv-UPB2), Uradni list RS, št. 43/07-UPB2, Ljubljana 2007.

Zakon o zaščiti životinja (Zakon o zaščiti živali (Hrvaška)), z dne 1. december 2006, Narodne novine, broj 135/06, URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (16.12.2009).

Zakon o živinoreji (ZŽiv), Uradni list RS, št. 18/02, 110/02-ZUreP-1 (8/03 popr.), 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, Ljubljana 2002.

SPLETNE STRANI

Ameriško združenje za preprečevanje mučenja živali (*American Society for the Prevention of Cruelty to Animals*), URL: <http://www.asPCA.org/fight-animal-cruelty/reporting-cruelty-faq.html> (19.10.2009).

Dobrodelno društvo Združenih držav Amerike (*The Humane Society of the United States*), URL:
http://www.hsus.org/legislation_laws/state_legislation/animal_cruelty_laws_where_does_your_state_stand.html (1.10.2009),

http://www.hsus.org/web-files/PDF/state_cruelty_chart.pdf (1.10.2009).

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, URL: <http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?arhv=00318> (19.10.2009), <http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?pnm=02473> (20.10.2009),

<http://www.osvoboditevzivali.org/?arhv=31857> (11.1.2010).

Oddelek za okolje, hrano in kmetijstvo (Department for Environment, Food and Rural Affairs), URL: <http://www.defra.gov.uk/foodfarm/farmanimal/welfare/act/las.htm> (17.9.2009).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (spletna izdaja): <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (13.2.2010).

Veterinarska uprava Republike Slovenije (VURS):

http://www.vurs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_notranji_uradni_nadzor/ (29.10.2009).

http://www.vurs.gov.si/si/o_veterinarski_upravi/organizacija/obmocni_uradi/ (5.11.2009).

Wikipedia: Dobrodelni zakonodajno izvršilni oddelek ASPCA (*ASPCA Humane Law Enforcement Division*), Kraljevsko društvo za preprečevanje mučenja živali (*Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals-RSPCA*), Prestopek (*Summary offence*), URL:

http://en.wikipedia.org/wiki/ASPCA_Humane_Law_Enforcement_Division (20.9.2009),

http://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Society_for_the_Prevention_of_Cruelty_to_Animals (29.9.2009),

http://en.wikipedia.org/wiki/Summary_offence (29.9.2009).

Zloraba živali (*Pet-Abuse.Com*): http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php
(6.12.2009).